

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
ВЪРХОВЕН КАСАЦИОНЕН СЪД

БЮЛЕТИН НА ВЪРХОВНИЯ КАСАЦИОНЕН СЪД

НАКАЗАТЕЛНА КОЛЕГИЯ
ГРАЖДАНСКА КОЛЕГИЯ
ТЪРГОВСКА КОЛЕГИЯ

БРОЙ 7/2022

СЪДЪРЖАНИЕ

I. РЕШЕНИЯ НА НАКАЗАТЕЛНАТА КОЛЕГИЯ	4
Решение № 60161 от 31.05.2022 г. на ВКС по н. д. № 504/2021 г., I н. о., НК, докладчик председателят Мина Топузова.....	5
II. РЕШЕНИЯ НА ГРАЖДАНСКАТА КОЛЕГИЯ	7
Тълкувателно решение № 2 от 23.06.2022 г. на ВКС по т. д. № 2/2018 г., ОСГТК, докладчик съдията Албена Бонева	7
Решение № 4 от 2.02.2022 г. на ВКС по гр. д. № 2452/2021 г., I г. о., ГК, докладчик съдията Светлана Калинова	12
Решение № 60139 от 1.02.2022 г. на ВКС по гр. д. № 1460/2021 г., II г. о., докладчик председателят Емануела Балевска.....	21
Решение № 60148 от 2.02.2022 г. на ВКС по гр. д. № 2208/2021 г., II г. о., докладчик председателят Емануела Балевска.....	27
Решение № 60149 от 2.02.2022 г. на ВКС по гр. д. № 2851/2021 г., II г. о., докладчик председателят Емануела Балевска.....	32
Решение № 8 от 18.02.2022 г. на ВКС по гр. д. № 2016/2021 г., II г. о., докладчик съдията Веселка Марева	43
Решение № 13 от 24.02.2022 г. на ВКС по гр. д. № 2906/2021 г., I г. о., докладчик съдията Ваня Атанасова	45
Решение № 4 от 3.02.2022 г. на ВКС по гр. д. № 4305/2021 г., III г. о., докладчик съдията Филип Владимиров	49
Решение № 60288 от 9.02.2022 г. на ВКС по гр. д. № 1296/2021 г., III г. о., докладчик председателят Мария Иванова	53
Решение № 60292 от 21.02.2022 г. на ВКС по гр. д. № 3992/2020 г., III г. о., докладчик съдията Маргарита Георгиева	54
Решение № 11 от 3.02.2022 г. на ВКС по гр. д. № 2021/2021 г., IV г. о., докладчик съдията Борис Илиев	59
Решение № 3 от 4.02.2022 г. на ВКС по гр. д. № 1722/2021 г., IV г. о., докладчик съдията Геника Михайлова.....	62
Решение № 60313 от 8.02.2022 г. на ВКС по гр. д. № 937/2021 г., IV г. о., докладчик съдията Десислава Попколева	66
Решение № 6 от 11.02.2022 г. на ВКС по гр. д. № 1555/2021 г., IV г. о., докладчик съдията Любка Андонова.....	68
Решение № 34 от 16.02.2022 г. на ВКС по гр. д. № 1906/2021 г., IV г. о., докладчик съдията Велислав Павков.....	71
III. РЕШЕНИЯ НА ТЪРГОВСКАТА КОЛЕГИЯ	72

Решение № 14 от 14.02.2022 г. на ВКС по т. д. № 1293/2020 г., I т. о., докладчик председателят Дария Проданова	73
Решение № 2 от 15.02.2022 г. на ВКС по т. д. № 1406/2020 г., II т. о., ТК, докладчик председателят Емилия Василева	76
Решение № 60158 от 15.02.2022 г. на ВКС по т. д. № 1298/2021 г., II т. о., докладчик съдията Галина Иванова	79
Решение № 60166 от 2.02.2022 г. на ВКС по т. д. № 1932/2020 г., I т. о., докладчик съдията Кристияна Генковска.....	83
Решение № 60157 от 3.02.2022 г. на ВКС по т. д. № 462/2020 г., I т. о., докладчик съдията Десислава Добрева	85
Решение № 60167 от 2.02.2022 г. на ВКС по т. д. № 2490/2020 г., I т. о., докладчик съдията Кристияна Генковска.....	87

I. РЕШЕНИЯ НА НАКАЗАТЕЛНАТА КОЛЕГИЯ

1. С решение на Европейския съд по правата на човека от 28.05.2014 г. (влязло в сила на 12.10.2020 г.) по делото „З. срещу България“, са установени нарушения по чл. 3 и чл. 8 от Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи.

Съдебната практика на касационната инстанция относно правната природа на предвидения в чл. 421, ал. 2 във вр. с чл. 422, ал. 1, т. 4 НПК срок е твърде оскъдна, макар и еднопосочна – в решения № № 68 от 02.05.2018г. по н.д. № 210/18г. на III н.о. на ВКС и № 237 от 11.02.2019г. по н.д. № 1002/18г. на I н.о. на ВКС е прието, че този срок е инструктивен и има по-скоро дисциплиниращ характер. Като съображение за това се изтъква задължението на Главния прокурор да направи искане за възобновяване на основание чл. 422, ал. 1, т. 4 НПК, което произтича от поети международни задължения на българската държава в качеството ѝ на страна по ЕКПЧОС.

Съществената разлика между разгледаните в двете решения хипотези и настоящия казус се корени в обстоятелството, че искането за възобновяване в двете посочени решения е било в полза на осъдените лица, докато в настоящото дело се претендира възобновяване на производството, за да бъде проведено разследване за по-тежко наказуемо престъпление – за изнасилване по чл. 152 НК.

В случаите, когато внесено е на основание чл. 422, ал. 1, т. 4 НПК искане за възобновяване е в полза на осъденото лице, дори то да е било забавено, за съда е налице задължение да се произнесе по съществото му, тъй като с пропускането на определения срок не отпада задължението, чието изпълнение е насочено не към реализирането на наказателна репресия, а към възстановяване на ограничени или нарушени граждански права.

В нормата на чл. 421, ал. 2 НПК, освен, че се създава задължение за Главния прокурор да внесе искане за възобновяване при наличието на предпоставките за това, то се ограничава с конкретно разписан в закона срок. Посочването на такъв срок от страна законодателя не е случайно, тъй като представлява гаранция за правата на осъденото лице. Искането за възобновяване на наказателно дело, завършило с оправдателна присъда или определение или разпореждане за прекратяване и такова, с което се иска да се увеличи наказанието или да се приложи закон за по-тежко наказуемо престъпление може да се направи не по-късно от шест месеца от влизане в сила на съдебния акт или от разкриване на новите обстоятелства. След изтичането на този срок възможността да се иска възобновяване на наказателното производство се преклудира. Срокът по чл. 21, ал. НПК е дори още по-кратък – едномесечен от узнаване на решението на ЕСПЧ. И макар този срок да е инструктивен, когато искането за възобновяване е в полза на осъдения, то когато искането за възобновяване е във вреда на осъденото лице, този срок е преклузивен (в същия смисъл Г. Митов – „Възобновяване на наказателни дела“ – изд. „Сиби“ – л.136). Да се приеме противното би означавало, че исканията за възобновяване, с които се иска влошаване на положението на осъдения са ограничени със срок, но тези подадени по чл. 422, ал. 1, т. 4 НПК подлежат на разглеждане във всички случаи, което би довело до неравноправно третиране на осъдените лица.

Чл. 3, чл. 8 ЕКПЧОС

Чл. 421, ал. 2 НПК

Чл. 422, ал.1, т. 4 НПК

Решение № 60161 от 31.05.2022 г. на ВКС по н. д. № 504/2021 г., I н. о., НК, докладчик председателят Мина Топузова

Производството е по реда на чл. 420, ал. 1 във вр. с чл. 422, ал. 1, т. 4 от НПК. Образувано е по искане на Главния прокурор на Република България за възобновяване на внохд № 191/16 г. на окръжен съд гр. Ямбол.

Основание за така направеното искане за възобновяване е постановено решение на Европейския съд по правата на човека от 28.05.2020 г. (влязло в сила на 12.10.2020 г.) по делото "З. срещу България", с което са констатирани нарушения по чл. 3 и чл. 8 от Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи. В искането подробно се аргументира становището на Главния прокурор, че констатираните от Европейския съд нарушения на правата на човека имат съществено значение за делото.

В съдебно заседание на касационната инстанция искането се поддържа от представителя на Върховната касационна прокуратура по изложените в него съображения.

Защитникът на осъдения по внохд № 191/16 г. на окръжен съд гр. Ямбол Щ. – адв. Д. пледира за оставяне на искането за възобновяване без уважение по аргумент, че е внесено извън определения по закон срок. Приложената съдебна практика от страна на прокуратурата счита, че не е относима към конкретния случай.

Осъденият Г. Щ., редовно призован, не се явява в заседанието на касационния съд.

Върховният касационен съд на РБ, първо наказателно отделение, като съобрази становищата на страните и за да се произнесе взе предвид следното:

С присъда № 56 от 16.05.2016 г. по нхд № 386/16 г. районен съд Ямбол е признал подсъдимия Г. Щ. Щ. за виновен в това, че на 26.02.2015 г. около 4. 30ч. в [населено място], [община], на [улица] се съвкупил с лице, ненавършило 14 г. – С. Д. Н., [дата на раждане], поради което и на основание чл. 151, ал. 1 във вр. с чл. 54 и чл. 58а, ал. 1 от НК му наложил наказание от една година и четири месеца лишаване от свобода, изпълнението на което било отложено на основание чл. 66, ал. 1 от НК за срок от три години, считано от влизане на присъдата в сила.

След инициирана въззивна проверка по жалба на подсъдимия, с решение № 91 от 06.07.2016 г. по внохд № 191/16 г., Ямболски окръжен съд потвърдил първоинстанционната присъда.

С решение на Европейския съд по правата на човека от 28.05.2014 г. (влязло в сила на 12.10.2020 г.) по делото "З. срещу България", са установени нарушения по чл. 3 и чл. 8 от Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи.

В материалите по делото е приложено писмо изх. № 99-00-22/14 от 06.04.2021 г., на Министерство на правосъдието, с което ВКП се уведомява за постановеното решение на ЕСПЧ, подписано с електронен подпис. Писмото е било заведено в деловодството на ВКП на 09.04.2021 г. на която дата следва да се приеме, че прокуратурата е узнала за постановеното решение на ЕСПЧ. От същата дата е започнал да тече месечният срок по чл. 421, ал. 2 от НПК. Искането за възобновяване от Главния прокурор е подадено на 14.05.2021 г., след изтичане на месечния срок (изтекъл на 10.05.2021 г.)

Посоченото обстоятелство изисква проверка на допустимостта на искането и преценка дали то следва да се разгледа по същество.

Постановяването на влязло в сила решение на ЕСПЧ, с което е констатирано нарушение на ЕКЗПЧОС, представлява основание по чл. 422, ал. 1, т. 4 от НПК за

възобновяване на наказателното производство. Вярно е, че единственият субект, който може да направи искане за възобновяване на това е основание е Главният прокурор при наличието на две предпоставки – решението на ЕСПЧ да има съществено значение на делото и искането да е направено в срок от един месец от узнаването за постановеното решение.

Съдебната практика на касационната инстанция относно правната природа на предвидения в чл. 421, ал. 2 във вр. с чл. 422, ал. 1, т. 4 от НПК срок е твърде оскъдна, макар и еднопосочна – в решения № 68 от 02.05.2018 г. по н. д. № 210/18 г. на III н. о. на ВКС и № 237 от 11.02.2019 г. по н. д. № 1002/18 г. на I н. о. на ВКС е прието, че този срок е инструктивен и има по - скоро дисциплиниращ характер. Като съображение за това се изтъква задължението на Главния прокурор да направи искане за възобновяване на основание чл. 422, ал. 1, т. 4 от НПК, което произтича от поети международни задължения на българската държава в качеството ѝ на страна по ЕКЗПЧОС.

Съществената разлика между разгледаните в двете решения хипотези и настоящия казус се корени в обстоятелството, че искането за възобновяване в двете посочени решения е било в полза на осъдените лица, докато в настоящото дело се претендира възобновяване на производството, за да бъде проведено разследване за по - тежко наказуемо престъпление – за изнасилване по чл. 152 от НК.

В случаите, когато внесено е на основание чл. 422, ал. 1, т. 4 от НПК искане за възобновяване е в полза на осъденото лице, дори то да е било забавено, за съда е налице задължение да се произнесе по съществото му, тъй като с пропускането на определения срок не отпада задължението, чието изпълнение е насочено не към реализирането на наказателна репресия, а към възстановяване на ограничени или нарушени граждански права (в същия смисъл Р. Ненков – БВКС бр. 10, 2006 г. стр. 11). Това е така и поради обстоятелството, че искането за възобновяване на наказателно производство в полза на осъденото лице не е ограничено със срок – по аргумент от чл. 421, ал. 1 от НПК. В този смисъл възприетото в двете цитирани решения разбиране, че когато искането е в полза на осъденото лице, срокът за Главния прокурор по чл. 421, ал. 2 от НПК е инструктивен, се споделя и от настоящия касационен състав.

В нормата на чл. 421, ал. 2 от НПК, освен, че се създава задължение за Главния прокурор да внесе искане за възобновяване при наличието на предпоставките за това, то се ограничава с конкретно разписан в закона срок. Посочването на такъв срок от страна законодателя не е случайно, тъй като представлява гаранция за правата на осъденото лице. Искането за възобновяване на наказателно дело, завършило с оправдателна присъда или определение или разпореждане за прекратяване и такова, с което се иска да се увеличи наказанието или да се приложи закон за по - тежко наказуемо престъпление може да се направи не по - късно от шест месеца от влизане в сила на съдебния акт или от разкриване на новите обстоятелства. След изтичането на този срок възможността да се иска възобновяване на наказателното производство се преклудира. Срокът по чл. 421, ал. 2 от НПК е дори още по - кратък – едномесечен от узнаване на решението на ЕСПЧ. И макар този срок да е инструктивен, когато искането за възобновяване е в полза на осъдения, то когато искането за възобновяване е във вреда на осъденото лице, този срок е преклузивен (в същия смисъл Г. М. – "Възобновяване на наказателни дела" – изд. "Сиби" – л. 136). Да се приеме противното би означавало, че исканията за възобновяване, с които се иска

влошаване на положението на осъдения са ограничени със срок, но тези подадени по чл. 422, ал. 1, т. 4 от НПК подлежат на разглеждане във всички случаи, което би довело до неравноправно третиране на осъдените лица.

По изложените съображения настоящият касационен състав счита, че искането за възобновяване на наказателното производство за провеждане на разследване срещу осъдения Щ. за по - тежко наказуемо престъпление, като подадено след изтичане на предвидения в чл. 421, ал. 2 от НПК срок, се явява се явява недопустимо и не подлежи на разглеждане по същество.

II. РЕШЕНИЯ НА ГРАЖДАНСКАТА КОЛЕГИЯ

2. Определение на апелативен съд, постановено по чл. 274, ал. 2, предл. 2 ГПК, с което е потвърдено преграждащо развитието на производството определение или разпореждане на окръжен съд като въззивна инстанция, не подлежи на касационно обжалване.

Чл. 274, ал. 2, предл. 2 ГПК

Тълкувателно решение № 2 от 23.06.2022 г. на ВКС по т. д. № 2/2018 г., ОСГТК, докладчик съдията Албена Бонева

Тълкувателното дело е образувано на осн. чл. 125 от Закона за съдебната власт с разпореждане от 07.02.2018 на Председателя на Върховния касационен за приемане на тълкувателно решение по следния въпрос:

Подлежи ли на касационно обжалване определение на апелативен съд, с което е потвърдено преграждащо развитието на производството определение или разпореждане на окръжен съд като въззивна инстанция?

Общото събрание на гражданската и търговската колегия, за да се произнесе, съобрази следното:

Според едното становище, в посочените хипотези определенията и разпорежданията на апелативния съд по чл. 274, ал. 2, предл. 2 ГПК, в редакцията ДВ бр. 50/2015 г., подлежат на касационно обжалване по реда на чл. 274, ал. 3 ГПК, а според другото – са окончателни.

Общото събрание на гражданската и търговската колегия на Върховния касационен съд намира за правилно второто становище по следните съображения:

Със ЗИД на ГПК ДВ бр. 50 от 2015 г., за определенията по чл. 274, ал. 1 ГПК – които преграждат по-нататъшното развитие на делото, както и тези, за които изрично е посочено в закона, че подлежат на самостоятелно обжалване, само в случаите, когато са постановени от окръжен съд като въззивна инстанция, е предвидено да подлежат на обжалване пред съответния апелативен съд.

Както е разяснено в ТР № 5/2018 г. по ТД № 5/2015 г. на ОСГТК, от инстанционен контрол изобщо са изключени определенията по въпроси, които са предоставени на свободната преценка на съда, тъй като нямат отношение към правилността на крайния съдебен акт (напр. за съединяване и разделяне на дела; за продължаване на срок за извършване на съдопроизводствени действия; за провеждане на съдебното заседание при закрити врата и пр. от същия характер), както и определенията, подлежащи на проверка ведно с обжалваното решение. В кръга на актовете по чл. 274, ал. 1, т. 2 ГПК попадат

всички определения извън преграждащите, чието обжалване е изрично посочено в закона. Такива са напр. определенията по чл. 15, ал. 2 ГПК; по чл. 66, ал. 2 ГПК за отказ за възстановяване на пропуснат срок; по чл. 92, ал. 3 ГПК за отказ да бъде отменена наложена от съда глоба, по чл. 50 ГПК за отказ да се допусне увеличение в цената на иска и пр. В категорията актове по чл. 274, ал. 1, т. 1 ГПК попадат всички определения, които временно или окончателно препятстват развитието на производството, независимо дали обжалването им е изрично уредено. В тълкувателното решение е разяснено и кои определения на въззивна инстанция по чл. 274, ал. 1, т. 2 ГПК подлежат на касационно обжалване.

Преграждащите определения, които за първи път постановява окръжният съд като въззивна инстанция, са: определенията за прекратяване на въззивното производство поради недопустимост на въззивната жалба, или поради неотстраняване в срок нередовности на същата; определенията за прекратяване на въззивното производство, поради десезиране на въззивния съд поради оттегляне на въззивната жалба; определения за прекратяване на исковото производство, вкл. въззивното, и обезсилване на постановеното първоинстанционно решение поради липса на правосубектност на която и да е от страните по делото, която не може да се отстрани посредством института на правоприемството (чл. 227 ГПК) и при сливане качеството на ищец и ответник поради приемство, или поради отказ от иска, или поради постигане и одобряване на съдебна спогодба, вкл. при невъзобновяване на производството, спряно пред въззивен съд по взаимно съгласие, или поради неизпълнение на задълженията по чл. 230, ал. 2 ГПК при смърт на ответника във въззивно производство; определенията за спиране на въззивното производство и отказ за възобновяване на въззивното производство.

Прекратителните разпореждания на окръжен съд във въззивно производство са разпорежданията, с които оставя без разглеждане като недопустими или поради неотстраняване на нередовности молби за постановяване на актове по чл. 274, ал. 1, т. 2 ГПК. Обжалваемостта им следва реда за обжалване на определенията на въззивния окръжен съд, съгл. чл. 279 ГПК.

Законодателната промяна, извършена със ЗИД на ГПК, ДВ бр. 50 от 2015 г., касае само съда, компетентен да разгледа жалбата, но не и характера на производството. Апелативните съдилища в хипотезата на чл. 274, ал. 2, изр. 1, предл. 2 ГПК се произнасят като второстепенни съдилища, при пълен въззив, като разполагат с функционалната компетентност да разгледат спорния процесуален въпрос, не и спора по същество. Липсва разпоредба, че техните актове, в това число и преграждащите производството определения, от своя страна, подлежат на обжалване.

Разпоредбата на чл. 274, ал. 2, изр. 1, предл. 2 ГПК, както преди, така и след изменението с ДВ бр. 50/2015 г., предвижда съдебен контрол от само една инстанция на определенията, постановени за първи път от окръжен или апелативен съд като въззивна инстанция. При старата редакция на разпоредбата, определението на Върховния касационен съд, постановено по частна жалба срещу преграждащото определение на окръжния съд, в качеството му на въззивна инстанция, е окончателно. Следователно такова следва да е и определението на апелативния съд след изменението на разпоредбата с ДВ бр. 50/2015 г., при спазване на утвърдената в българския граждански процес концепция за двуинстанционно разглеждане на посочените в чл. 274, ал. 1 ГПК съдебни актове. Обратното тълкуване би извело още една (трета) инстанция за обжалваемост на определенията по чл. 274, ал. 1 ГПК, постановени от окръжен съд като въззивна инстанция, за разлика от определенията по чл. 274, ал. 1 ГПК, постановени от апелативен съд като въззивна инстанция, което нито оправдава целта на изменението, нито съответства на смисъла на закона. Неоправдано е да се третира различно актовете по чл. 274, ал. 1 ГПК откъм инстанционна обжалваемост само поради критерия кой съд, в конституционно определената система на съдилищата, упражнява правомощията на

въззивна инстанция по конкретното дело. Това разрешение съответства и на мотивите на законопроекта за изменение на ГПК от 2015 г., според които целта на изменението е ускоряване на гражданското съдопроизводство и облекчаване на касационния съд от разглеждане на частни дела, в които се произнася като обикновена втора инстанция, и използване капацитета на апелативните съдилища.

След като определенията на апелативен съд по чл. 274, ал. 2, изр. 1, предл. 2 ГПК са окончателни, вкл. и когато се потвърждава прекратително определение на окръжен съд като въззивна инстанция, окончателни са и определенията на апелативен съд, с които се потвърждават преграждащи разпореждания на окръжен съд като въззивна инстанция. Даденото разрешение не се отнася до разпореждането на окръжен съд за връщане на касационна жалба, за връщане на частна касационна жалба и за връщане на частна жалба против свое определение по чл. 274, ал. 1, предл. 1 ГПК. Това е така, защото, както е прието в ТР № 1/2013 г. на ОСГТК, тези разпореждания са действие по администриране на касационната жалба, респективно частната касационна жалба, които действия не се извършват от окръжния съд в качеството на въззивна инстанция.

По изложените съображения, Общото събрание на гражданската и търговската колегия на Върховния касационен съд

РЕШИ:

Определение на апелативен съд, постановено по чл. 274, ал. 2, предл. 2 ГПК, с което е потвърдено преграждащо развитието на производството определение или разпореждане на окръжен съд като въззивна инстанция, не подлежи на касационно обжалване.

Особено мнение:

Считаме, че определение на апелативен съд, постановено по чл. 274, ал. 2, предл. 2 ГПК, с което е потвърдено преграждащо развитието на производството определение или разпореждане на окръжен съд като въззивна инстанция, подлежи на касационно обжалване, на осн. чл. 274, ал. 3 ГПК, доколкото не е налице изключението по чл. 274, ал. 4 ГПК.

Разпореждането на окръжен съд за връщане на касационна жалба, за връщане на частна касационна жалба и за връщане на частна жалба против свое определение по чл. 274, ал. 1, 1 ГПК са също актове, постановени от окръжен съд „като въззивна инстанция“ по смисъла на чл. 274, ал. 2, предл. 2 ГПК, и горното разрешение касае и тях.

Съображенията са следните:

Законодателната промяна, извършена със ЗИД на ГПК, ДВ бр. 50 от 2015 г., касае само съда, компетентен да разгледа жалбата, но не и характера на производството. Няма основания да се смята, че с новата редакция на чл. 274, ал. 2 ГПК законодателят е ограничил достъпа до касационно обжалване на преграждащите развитието на производството определения и разпореждания, доколкото подобни ограничения са предвидени с изрична норма на закона (чл. 274, ал. 4), която не може да се тълкува и прилага разширително. Целта на промените с ДВ, бр. 50 от 2015 г. е да се намали натовареността на Върховния касационен съд като обикновена втора инстанция по чл. 274, ал. 2 ГПК, но не и да се ограничи неговата компетентност като касационна инстанция.

Обжалването на определението/разпореждането, с което се прегражда пътя за разглеждане на делото, е средство за защита на правото на иск, което би се оказало неосъществимо, ако отказът на съда да предприеме действия за правна защита не би могъл да бъде продължен. Ако апелативният съд окончателно потвърди преграждащото определение/разпореждане на въззивния окръжен съд по дело, което не е изключено от касационен контрол по чл. 274, ал. 4 ГПК, това значи, че съд, който не е компетентен инстанционно да се произнесе по материалноправния спор, което включва и преценката за

допустимост на исковото производство, в частност на въззивното, съответно за допустимостта на въззивното решение, ще извърши тази преценка по окончателен начин.

Следва да има равенство между възможностите за контрол на решенията, подлежащи на касационно обжалване, и на определенията и разпорежданията, постановявани в хода на исковото производство, имащи отношение към постановяване на самото въззивното решение, неговата допустимост и достъпът до касационно обжалване. Ако определенията на апелативния съд против преграждащите определения на окръжния съд като въззивна инстанция са окончателни, тогава до проверка пред ВКС ще бъдат допуснати само въззивните решения, постановени по дела, по които апелативният съд е отменил преграждащия съдебен акт на окръжния съд като въззивна инстанция, независимо дали този резултат е правилен или не.

В исторически аспект подобно равенство за ефективен достъп до съд е било винаги съблюдавано в процесуалните ни закони. Това принципно разбиране за еднаквост на съда, който се произнася по същество и по допустимостта на сезирането съответства и на постановеното от Общото събрание на ГК и ТК в т. 12 от ТР № 7/2014 г. от 31.07.2017 г., че Върховният касационен съд, след като е компетентен да упражнява извънреден контрол на влезли в сила неправилни решения, следва да упражни и инстанционен контрол по реда на чл. 274, ал. 2 ГПК върху разпореждането на първостепенния съд, с което се връща като нередовна молбата за отмяна, независимо какво е мястото на администрацията съд в йерархията на съдилищата – районен, окръжен, апелативен, Върховен касационен съд.

Целената бързина и разтоварване на Върховния касационен съд чрез изменението на чл. 274, ал. 2 ГПК е постигната с изключване от неговата проверката на определенията на апелативните съдилища, постановени по частни жалби срещу актове на окръжни съдилища, които за първи път са се произнесли във въззивно производство по въпроси, попадащи в хипотезата на чл. 274, ал. 1, т. 2 ГПК и изключени от касационен контрол. Относно преграждащите определения и разпореждания на окръжните съдилища като въззивна инстанция, в случаите, в които апелативният съд ги отмени, спорът също не достига до ВКС по реда на обжалване с частна жалба. Само когато апелативният съд потвърди в хипотезата на чл. 274, ал. 2, изр. 1, предл. 2 ГПК преграждащите определения и разпореждания на окръжен съд, Върховният касационен съд се произнася при подадена частна касационна жалба и след предварителна селекция за наличие на основания за допускане на касационно обжалване; при по-строги изисквания за редовност на частната жалба, вкл. приподписване от адвокат или юрисконсулт, освен когато жалбоподателят или неговият представител има юридическа правоспособност.

Обратното становище, прието от мнозинството по настоящото тълкувателно дело, противоречи и на разясненията, дадени в Тълкувателно решение № 5/2018 по ТД № 5/2015 г., постановено при действието на ГПК след изменението с ДВ бр. 50 от 2015 г. В мотивите на същото е изяснено, че съгласно чл. 274, ал. 2 ГПК, функционалната подсъдност при обжалването се определя от това дали определението е постановено за първи път от съда, пред който делото е висящо. Когато определението е първоинстанционно (съдът за първи път се е произнесъл по процесуален въпрос, актът по който подлежи на обжалване), компетентен да се произнесе по жалбата срещу определението е следващият по степен съд. Когато определението е постановено за първи път от окръжен съд, компетентен по частната жалбата е съответният апелативен съд, който се произнася като въззивна инстанция по нея. Въззивните определения, вкл. постановени от апелативен съд по реда на чл. 274, ал. 2, предл. 2 ГПК, подлежат на обжалване с частна касационна жалба, когато са налице предпоставките по чл. 280, ал. 1 ГПК и чл. 280, ал. 2 ГПК. Основанието и съображенията на законодателя да определи съответния апелативен съд като функционално компетентен да се произнесе по частни жалби срещу определения, постановени за първи път от окръжен съд като въззивна

инстанция, са еднакви за двете групи подлежащи на обжалване с частни жалби определения – преграждащи и други, посочени в закон.

Като резултат от двете тълкувателни решения, за определенията по чл. 274, ал. 1, т. 2 ГПК, в хипотезите, посочени в ТР № 5/2018 г. на ОСГТК, се признава, че подлежат на касационно обжалване, вкл. когато са постановени от апелативен съд по реда на чл. 274, ал. 2, предл. 2 ГПК (напр. потвърден отказ на окръжен съд като въззивна инстанция да върне надвнесена държавна такса), но това е отречено за преграждащите определения по чл. 274, ал. 1, т. 1 ГПК (напр. за прекратяване на делото и обезсилване на първоинстанционното решение поради настъпило правоприемство, при което има сливане между ищец и ответник).

От изложеното в мотивите на мнозинството в тълкувателното решение, прието по настоящото тълкувателно дело, че разпорежданията на окръжен съд за връщане на касационна жалба, за връщане на частна касационна жалба и за връщане на частна жалба против свое определение по чл. 274, ал. 1, предл. 1 ГПК, не попадат в приложното поле на чл. 274, ал. 2, предл. 2 ГПК, следва, че изброените актове на окръжен съд се обжалват с въззивна частна жалба направо пред ВКС. От съображенията, че това е така, защото са действие по администриране пък следва, че направо пред ВКС трябва да се обжалват и разпорежданията на окръжен съд за връщане на частни жалби срещу актове по чл. 274, ал. 1, т. 2 ГПК, постановени от окръжен съд за първи път във въззивно дело.

При това разрешение, определенията на окръжен съд, постановени като въззивна инстанция – преграждащи (напр. за прекратяване на въззивното производство) или други, посочени в закона (напр. отказ за отмяна на наложена от въззивния окръжен съд глоба) ще подлежат на обжалване пред апелативен съд, чийто акт ще е окончателен, но разпореждането на окръжен съд, с което връща въззивната частна жалба, подадена до апелативния съд против посочените определения, ще подлежи на обжалване направо пред ВКС.

Подобно тълкуване не е съответно и на обявената цел на изменението на чл. 274, ал. 2 ГПК с прехвърляне на производства от компетентността на ВКС за разглеждане на апелативните съдилища, защото огромният брой дела са по частни жалби срещу разпореждания на окръжен съд за връщане на касационна жалба, за връщане на частна касационна жалба и за връщане на частна жалба против свое определение по чл. 274, ал. 1 ГПК.

Самото разбиране, че в случаите, когато съдът извършва действия по администриране на жалби, не се произнася като съд в съответната инстанция, е също неправилно. Съдебните актове (постановления) на съда – решения, определения и разпореждания, са вид процесуални действия, насочени към учредяване, развитие и завършване на съдебния процес – като цяло и отделно във всяка съдебна инстанция. С тях правораздавателният орган се произнася по исканията на страните или служебно се разпорежда за движението, спирането или прекратяването на производството. Те са израз на решаващата или разпореждащата дейност на съда. С определения и разпореждания по правило съдът се произнася по процедурни въпроси. За разлика от определениято, предмет на разпореждане могат да бъдат само тези въпроси, които законът допуска да се разрешават от едноличен орган. Разпорежданията са подчинени на режима на определенията съобразно със своя предмет и въздействието си върху производството. Разпореждания на окръжен съд по въззивно дело за връщане на касационна жалба, за връщане на частна касационна жалба и за връщане на частна жалба против свое определение по чл. 274, ал. 1, предл. 1 ГПК, а още и разпорежданията за връщане на частна жалба против свое определение по чл. 274, ал. 2 ГПК, са еднолични постановления на съда, вид процесуални действия относно развитието на исковия процес. Те са преграждащи. Компетентен да ги постанови е именно съдът, който се произнася като въззивна инстанция по делото. „Постановени като въззивна инстанция“ са всички онези

определения и разпореждания, които законодателят е възложил по компетентност на въззивния съд. Друго не следва от ТР № 1/2013 г. на ОСГТК – в него е разрешен въпросът за законния състав на въззивния съд, когато връща касационна жалба и частна касационна жалба. От същността на процесуалното действие на съда – по движение на делото чрез администриране на жалба, е даден отговор, че въззивният съд действа еднолично, от което следва и, че постановлението му е по вид разпореждане. Законодателят в хипотезата на чл. 274, ал. 2, изр. 1, предл. 2 ГПК има предвид произнасяне за първи път на окръжен съд по въззивно дело, по процесуален въпрос, актът по който подлежи на обжалване, а не произнасяне само в рамките до постановяване на въззивния съдебен акт, с който туря край на делото – решение, определение.

Преграждащите разпореждания на окръжен съд като въззивна инстанция са тези, с които: 1) оставя без разглеждане като недопустими или поради неотстраняване на нередовности молби за постановяване на актове по чл. 274, ал. 1, т. 2 ГПК; 2) разпореждания за връщане на частни жалби против свои актове по чл. 274, ал. 1, т. 2 ГПК; 3) разпореждания за връщане на частни жалби против свои преграждащи актове по чл. 274, ал. 1, т. 1 ГПК и 4) разпореждания за връщане на касационни жалби и частни касационни жалби. Обжалваемостта им следва реда за обжалване на определенията на въззивния окръжен съд, съгл. чл. 279 ГПК – пред съответния апелативен съд. Определенията на последния подлежат на касационно обжалване на осн. чл. 274, ал. 3 ГПК, след предварителна селекция, в случаите, когато е потвърдено разпореждане на окръжен съд, с което: 1) оставя без разглеждане като недопустими или поради неотстраняване на нередовности молби за постановяване на актове по чл. 274, ал. 1, т. 2 ГПК, ако самите те подлежат на касационен контрол; 2) връща частни жалби против свои актове по чл. 274, ал. 1, т. 2 ГПК, ако самите те подлежат на касационен контрол; 3) връща частни жалби против свои преграждащи актове по чл. 274, ал. 1, т. 1 ГПК, ако самите те подлежат на касационен контрол ГПК; 4) връща касационни жалби и частни касационни жалби.

Съдиите: Албена Бонева, Даниела Стоянова, Боян Цонев, Мими Фурнаджиева, Бонка Дечева, Милена Даскалова, Десислава Попколева, Димитър Димитров, Драгомир Драгнев, Веска Райчева, Веселка Марева, Соня Найденова, Василка Илиева, Тания Орешарова, Мария Христова, Бранислава Павлова, Майя Русева, Татяна Върбанова, Владимир Йорданов.

3. Обстоятелството дали цената на закупен по време на брака на името на единия от съпрузите недвижим имот е извършено в брой е ирелевантно при извършването на преценка дали придобитият недвижим имот представлява лично имущество на съпруга, посочен като приобретател в договора.

Доказването на твърдението, че цената на имота е платена с лични средства на съпруга, посочен като приобретател в договора, както и произхода на тези средства е допустимо да се доказва и със свидетелски показания.

**Чл. 21, ал. 1,
чл. 23, ал. 1 СК**

Решение № 4 от 2.02.2022 г. на ВКС по гр. д. № 2452/2021 г., I г. о., ГК, докладчик съдията Светлана Калинова

Допуснато е касационно обжалване по въпроса: плащането на цената на закупен на името на единия от съпрузите имот по време на брака в брой изключва ли наличие на трансформация на лично имущество на този съпруг.

Според настоящия състав на I г. о. на ВКС, обстоятелството дали цената на закупен по време на брака на името на единия от съпрузите недвижим имот е извършено в брой е ирелевантно при извършването на преценка дали придобитият недвижим имот представлява лично имущество на съпруга, посочен като приобретател в договора. Действително СК от 2009 г. изключва паричните влогове от обхвата на чл. 21 СК за разлика от чл. 19 СК от 1985 г., според който и паричните влогове, придобити по време на брака в резултат на съвместен принос, принадлежат общо на двамата съпрузи, независимо от това, на чие име са придобити. Това обаче не изключва възможността да се доказва произхода на средствата, с които цената на имота е платена в брой (внесена в брой по сметка на продавача). Непроменено и при действието на СК от 2009 г. остава становището на ВКС, че критерият за преобразуване на лично имущество в закупения по време на брака имот е изцяло обективен – изследва се характерът на вложените при придобиването средства към момента на придобиване на вещното право по правилата на съответния придобивен способ (ППВС № 5/1972 г.). И при действието на СК от 2009 г. следователно плащането на цената на закупен на името на единия от съпрузите имот по време на брака в брой не изключва наличие на трансформация на лично имущество на този съпруг. Допустимо е твърдението, че цената на имота е платена с лични средства на съпруга, посочен като приобретател в договора, както и произхода на тези средства да се доказва и със свидетелски показания.

По съществува на правния спор Върховният касационен съд, като обсъди доводите на страните във връзка с изложените касационни основания и като извърши проверка на обжалваното решение по реда на чл. 290, ал. 1 и чл. 293 ГПК, приема следното:

Б. С. Е. е предявил срещу Н. Н. Е. иск за делба на недвижим имот, с твърдението, че съделителите са бивши съпрузи, сключили граждански брак в Република Турция на 16.06.2016 г., като бракът е прекратен отново в Република Турция с решение № 314/2017 г. на 5-ти Семейен съд в [населено място], постановено по дело № 212/2017 г. и влязло в сила на 05.06.2017 г. Твърди, че по време на брака с н. а. №....., том..., рег. №....., дело №..... от 02.05.2017 г., в който като купувач е посочена само бившата съпруга, закупили апартамент, находящ се в [населено място], [улица], вх. А, ет. 6, ап. 14. Моли делбата да бъде допусната при квоти 4/5 идеални части за него и 1/5 идеална част за бившата му съпруга Н. Н. Е., като поддържа, че цялата сума, която била платена за закупуването на апартамента е набрана от негови лични средства, придобити от продажба на бутиковия му хотел в курортното селище Ч. в Република Турция на 01.07.2016 г.

В писмен отговор на исковата молба съделителката Н. Н. Е. оспорва иска за делба, като оспорва квотите в съсобствеността, претендира трансформация на нейно лично имущество с твърдението, че имотът е придобит с нейни лични средства – спестени от доходи от трудова дейност преди брака и отдаване под наем на притежавани от нея три апартамента в [населено място], закупени преди сключването на брака. Твърди, че няма банкова сметка в България, поради което при посещения на нейни роднини в Турция в периода м. март 2016 г. до датата на покупката на апартамента им предавала да носят и да съхраняват за нея в България личните ѝ спестявания. На датата на сключване на предварителния договор внесла лично по своя новоразкрита банкова сметка сумата от 19 470 лв., която превела по сметка на продавача, а на датата на сключване на окончателния договор заплатила лично целия остатък от продажната цена в размер на 134 800 лв., като внесла парите на каса по банковата сметка на продавача. Попълнила и декларация за произхода на средствата за покупката на имота по чл. 4, ал. 7 и по чл. 6, ал. 5, т. 3 ЗМИП, в която указала произхода на средствата – "лични спестявания".

Поддържа също така, че предявеният иск за делба е недопустим, тъй като по време на развода между страните същите са подписали договор №..... от 02.03.2017 г. за подялба на имущество във вид на протокол, с който се съгласили считано от датата на съставянето на договора да декларират, че са съгласни и приемат режим на имуществена

разделност и са съгласни всеки един от тях, в рамките на закона да ползва правото си на управление, ползване и спестяване върху имуществото, което е на негово име.

От фактическа страна по делото е установено, че страните са бивши съпрузи, сключили граждански брак в Република Турция на 16.06.2016 г., който впоследствие е прекратен със съдебно решение № 2017/314 по дело № 2017/2012 на 5-ти семеен съд в [населено място], Република Турция, влязло в сила на 05.06.2017 г.

Установено е, че Б. С. Е. е турски гражданин, който за периода 13.02.2017 г. – 04.12.2018 г. е пребивавал в Република България с разрешение за продължително пребиваване, а Н. Н. Е. е български гражданин. От брака си страните имат едно дете, родено на 12.12.2016 г. в Република Турция. По време на брака страните са сключили писмен договор за подялба на имущество във вид на протокол №..... от 02.03.2017 г., заверен от пом. нотариус в И., Република Турция, с който са уговорили, че считано от сключване на брака на 16.06.2016 г. и занапред приемат режим на разделност, като всеки от тях има право да ползва правото си на управление, ползване и спестяване на имуществото, което е на негово име, като този, който твърди, че определено имущество е негово, е длъжен да го докаже, като в противен случай имуществата, за които не е доказана собственост, се считат за такива в дялова собственост. В протокола е посочено, че всеки от съпрузите ще носи отговорност за собствените си задължения и за всички имущества, на които е титуляр, както и че в случай, че имущественият режим приключи, всеки от съпрузите следва да получи обратно имуществото, което е във владение на другия, както и че този, който докаже "голяма полза, заедно с другите мерки", ще може да поиска имуществото с дялова съсобственост да му бъде дадено, при условие, че в деня на плащане дела на другия му заплати полагаемото.

На 27.04.2017 г. е сключен предварителен договор за покупко-продажба на недвижим имот, сключен между Т. Х. (продавач) и Н. Е. (купувач), по силата на който продавачът се задължава да прехвърли на купувача чрез окончателен договор в нотариална форма процесния имот с адрес [населено място], [улица], вх. А, ет. 6, ап. 14 срещу заплащане на продажна цена в размер на 107 000 евро, от която сумата от 10 000 евро задатък, като по делото е представена вносна бележка от 27.04.2017 г., с която Н. Е. е внесла в брой по своя банкова сметка в "У. Б. " сумата от 10 000 евро, равняваща се на 19 470 лв., която сума в лева с последващо платежно нареждане от същата дата е преведена на продавача с посочено основание капаро за покупка на процесния имот.

На 02.05.2017 г. е сключен договор за покупко-продажба в нотариална форма, по силата на който Н. Е. е придобила правото на собственост върху процесния имот срещу заплащане на по-ниска от посочената в предварителния договор цена, а именно 154 000 лева, за която е вписано, че е изплатена предварително на продавача по банков път. На 02.05.2017 г. от "Банка Д. " Е. е издадена операционна бележка, в която е отразено, че Н. Е. е внесла в брой по сметка на продавача на имота сумата от 134 530 лв. с основание – доплащане за апартамент в [населено място], [улица], ап. 14.

По делото е представено и удостоверение, че Н. Е. е била наета по трудово правоотношение от м. ноември, 2015 г. с трудово възнаграждение от 5000 турски лири, както и договори за наем, сключени между Н. Е. и трети лица за периода 2009-2016 г. на обща стойност 159 600 турски лири, но в обжалваното решение е прието, че няма данни дали и кога сумите по тях са платени, дали са платени на Н. Е., респ. дали сумите по тях са били обменени от турски лири в друга валута, в т. ч. лева, евро или щатски долари, с оглед данните за валутата на вложените в покупката на имота парични средства.

По делото са ангажирани свидетелски показания, като разпитаните по искане на Б. С. Е. свидетели, които са без родствена връзка с него, сочат, че знаят, че след сключване на брака съпругата не е работила и е била на издръжка на съпруга си; че процесният апартамент е закупен с негови средства на името на съпругата му с пари от продажбата на негов хотел; че с цел да не остави имущество на дъщеря си от първия брак страните по

делото сключили договор, че ако след време се разделят и не могат да се разберат, съпругата ще му върне имотите обратно. Въззивният съд е посочил, че според доведените от този съделител свидетели, преди познанството на страните Н. Е. не е имала никакви пари и че е работила като секретарка в И. с месечно възнаграждение от 1500 турски лири, като по данни на свидетеля О. след запознанството с ищеца ответницата е работила в негова фирма, която впоследствие същият прехвърлил на племенника си. Посочено е, че според тези свидетели взетите от Н. Е. кредити за закупуване на жилища в Турция впоследствие били изплатени от Б. Е..

Посочено е, че в противоположна посока са свидетелските показания на разпитаните по искане на Н. Е. свидетели – нейната майка и брак, които сочат, че тя е работила 10 - 15 години в Турция и е спестявала пари от заплати и от апартаменти, които отдавала под наем. Взето е предвид, че св. Х., майка на съделителката, сочи, че често е посещавала дъщеря си в Турция и също е работила там като се грижела за възрастни хора; че се налагало да се връща в България на всеки три месеца и при пътуванията си до България пренасяла около 10 000 щатски долари, които предавала на сина си (св. Х., брат на съделителката). Посочено е, че според св. Х. тези пари били общи на нея и дъщеря ѝ и не знае какъв е размерът на общо пренесените пари; че с тези пари дъщеря ѝ си купила процесния апартамент.

Посочено е, че според св. Х., брат на съделителката Н. Е., че той е съхранявал пренесените от майка им пари, които били спестяванията на сестра му и майка му, съхранявал ги при себе си в каса, като същите били повече от 200 000 лв.; че парите за покупко-продажбата на процесния апартамент били в долари и в евро и след обмяната им в [населено място] били преведени от сестра му на продавача. Според този свидетел съделителят Б. Е. не е присъствал на сделката, като и след развода е идвал в [населено място].

С определение №IV-261015 от 14.12.2020 г. въззивният съд е указал на страните в едноседмичен срок да изложат фактическите си твърдения къде е било постоянното им местопребиваване по смисъла на чл. 48, ал. 7 КМЧП към момента на сключване на брачния договор, към момента на нотариалното извършване на договора за покупко-продажба, както и към момента на прекратяване на брака.

С писмено становище от 29.12.2020 г. процесуалните представители на съделителя Б. Е. са заявили, че същият за първи път идва в България на 04.12.2016 г., за да подаде документите си за пребиваване в служба "Миграция" в [населено място]. Детето на страните било родено на 12.12.2016 г., като след раждането страните съвместно решават, че ще е по-добре да живеят в България, за да може бабата от майчина страна да помага за отглеждането му. Трайно се установяват в [населено място] от 07.07.2017 г., живеейки в една част от семейната къща на родителите на Н. Е., като съвместното им съжителство в Република България продължава до м. септември, 2018. Твърдят, че бившите съпрузи по време на придобиването на имота са пребивавали и в двете държави (за периода 04.12.2016 г. до 27.09.2018 г. пътували и преминали границата между България и Турция заедно поне 10 пъти), но с оглед намерението им да се установят трайно в Република България, следва да се счита, че в Република България е било и обичайното им местопребиваване.

В молба-уточнение от 14.01.2021 г. съделителката Н. Е., чрез процесуалния си представител заявява, че към момента на нотариалното извършване на договора за покупко-продажба на процесния имот и към момента на прекратяване на брака е имала обичайното си местопребиваване в Република България; че веднага след раждането на детето се е установила да живее трайно в България.

При тези данни въззивният съд е приел, че приложимият материален закон досежно придобиването на недвижим имот на територията на Република България по време на

брака на страните съгласно чл. 79, ал. 3 КМЧП е действащия понастоящем български Семейен кодекс.

Прието е също така, че съдът е сезиран с иск за делба, като всеки от бившите съпрузи твърди, че е налице хипотеза на преобразуване на негово лично имущество – съделителят Б. Е. твърди частична трансформация по чл. 23, ал. 2 ЗС, а съделителката Н. Е. – пълна трансформация по чл. 23, ал. 1 СК.

Изложени са съображения, че претенцията на съделителката Н. Е. в писмения отговор е направена под формата на възражение, но същото не е от категорията на възраженията по чл. 298 ГПК. И доколкото в чл. 341 и сл. ГПК не е предвидено специално правило, указващо какво следва да съдържа диспозитива на съдебното решение в производството по допускане на делбата по отношение на преюдициалните спорове, то е прието, че при прилагане на общите правила, регламентирани в чл. 236, ал. 2 ГПК, според които по възраженията съдът се произнася само в мотивите към съдебното решение, разрешението на преюдициалния спор ще намери отражение в диспозитива на решението в зависимост от начина, по който този спор е въведен в производството. И тъй като в случая не е предявена нарочна искова молба за трансформация на лично имущество, то съдът следва да се произнесе по възражението само в мотивите на съдебното решение, а не в неговия диспозитив.

В обжалваното решение са изложени съображения, че когато се касае за придобиване на имот само на името на единия съпруг, какъвто е процесният случай, може да възникне или съпругеска имуществена общност по презумпцията на чл. 21, ал. 1 СК или трансформация за придобиващия съпруг.

Прието е, че не е доказана твърдяната от съделителката Н. Е. пълна трансформация по чл. 21, ал. 1 СК.

Изложени са съображения, че съгласно мотивите на ТР № 5 от 29.12.2014 г. по тълк. д. № 5/2013 г. на ОСГТК на ВКС, критерият за преобразуване на лично имущество в закупения през време на брака имот е изцяло обективен – изследва се характерът на вложените при придобиването средства към момента на придобиване на вещното право по съответния юридически способ (ППВС № 5/1972 г.). Прието е, че придобитото по време на брака чрез договор за покупко-продажба имущество има същия статут, какъвто е статутът на паричните средства, вложени при придобиването. Посочено е, че съделителката Н. Е. твърди, че вложените в покупката парични средства са били пренесени след м. март, 2016 г., в Република България в брой, но по делото не се твърди и няма данни тези парични средства да са внесени по нейни влогови сметки, които по сега действащия СК са изключени от режима на СИО. Посочено е също така, че по делото е установено, че сумите, платени като капаро и като остатък от продажната цена са внесени от съделителката по банковата сметка на продавача в брой в деня на плащането, но не се установява по категоричен начин нито сочения от съделителката извънбрачен произход на средствата, нито техния размер, като в това число по делото не се твърди нито се установява същите да са били предварително изтеглени от влог на Н. Е.. Прието е, че ангажираните в тази връзка свидетелски показания са коренно противоречиви и не доказват твърденията на съделителката за извънбрачния произход на средствата, като що се касае до показанията на свидетелите (майка и брат на съделителката Н. Е.), следва да се отчете заинтересуваността им от изхода на делото, а отделно от това по делото не е установено каква част от пренесените недекларирани пред властите суми, които според св. Х. възлизат в общ размер на 200 000 лв., е била притежание на майката и каква част е притежавала съделителката, съобразно твърденията ѝ, че цялата продажна цена е била платена с нейни средства.

Прието е също така, че с оглед липсата на изрично деклариране на размера на твърдените като пренесени през границата в брой суми, съделителката не може да извлича права от собственото, респ. на близките си недобросъвестно поведение.

Изложени са съображения, че не се установява получаваните от съделителката Н. Е. трудови възнаграждения преди брака, респ. доходите от наем на нейни лични имоти, да са били на такава стойност, която да е била достатъчна по размер за плащане на цялата или част от продажната цена.

С оглед на това въззивният съд е приел, че щом паричните средства, с които е била платена продажната цена, не са били изплатени от влог на съделителката Н. Е., а са внесени в брой по сметка на продавача, то продажната цена е платена с имущество, което по смисъла на чл. 21, ал. 1 СК се счита за съпружеска имуществена общност.

По отношение на сключения между страните "договор за подялба на имущество" въззивният съд е приел, че същият валидно е обвързал страните предвид нотариалната му заверка по смисъла на чл. 39, ал. 1 СК и макар да няма доказателства да е вписан в публичния регистър към Агенцията по вписванията съгласно изискванията на чл. 19 СК, това не опорочава валидността му, тъй като регистрирането на брачния договор не е част от фактическия му състав, а цели оповестително действие спрямо третите лица.

Взето е предвид, че страните са уговорили, считано от 16.06.2016 г., режим на разделност по смисъла на чл. 27, ал. 3, вр. чл. 38, ал. 2 СК, но под условие, че който от тях твърди, че притежава определено имущество, следва да докаже правата си, като в противен случай имуществото ще се счита придобито в режим на СИО. Прието е, че в случая въпреки доказателствената тежест, която носи съделителката Н. Е., тя не е оборила презумпцията по чл. 21, ал. 3 СК, тъй като не е провела пълно и главно доказване на твърденията си за извънбрачното фактическо и правно основание, на което твърди, че е придобила средствата за закупуването на имота, както и че именно те са били вложени за покупката на целия процесен недвижим имот.

Така постановеното въззивно решение е валидно, процесуално допустимо, но по същество неправилно, като постановено при допуснати съществени нарушения на съдопроизводствените правила (чл. 235 ГПК) и при неправилно приложение на материалния закон (чл. 21, ал. 3 СК и чл. 23, ал. 3 СК).

Неоснователно е оплакването на касатора, че обжалваното решение е недопустимо. Както е посочено в постановеното по реда на чл. 288 ГПК определение № 60363 от 21.10.2021 г., съдът следва да отчете настъпването на съответните вещно-правни последици от сключеното в брачния процес споразумение между съпрузите, но само ако то предвижда такива и само при установените в споразумението условия. В настоящия случай, както правилно е прието в обжалваното въззивно решение, страните са уговорили, считано от 16.06.2016 г., режим на разделност по смисъла на чл. 27, ал. 3, вр. чл. 38, ал. 2 СК, но под условие, че който от тях твърди, че притежава определено имущество, следва да докаже правата си, като в противен случай имуществото ще се счита придобито в режим на СИО, т. е. всеки един от бившите съпрузи следва да докаже твърденията си за влагане на лични средства при придобиване на недвижимо имущество на негово име по време на брака. Наличието на подобно по съдържание споразумение не представлява процесуална пречка за предявяване на иск за делба на придобитото по време на брака имущество, а дори напротив, в производството по предявен иск за делба всеки един от бившите съпрузи разполага с процесуална възможност да представи доказателства в подкрепа на твърденията си.

Неоснователно е и оплакването на касатора, че съдът е следвало да възприеме съдържащото се в отговора на исковата молба искане като предявяване на инцидентен установителен иск, а не като възражение. Както е посочено в постановеното по реда на чл. 288 ГПК определение № 60363 от 21.10.2021 г., твърденията за пълна или частична трансформация на лично имущество по смисъла на чл. 23 СК могат да бъдат въведени в предмета на делото за делба било чрез иск (при условията на първоначално или последващо обективно съединяване на искове), било чрез възражение, като в първия случай исковата молба (първоначална или последваща, с която се предявява инцидентен

установителен иск) следва да отговаря на установените в общата част на ГПК правила. Само когато е предявен иск за установяване наличие на пълна или частична трансформация, съдът дължи постановяване на диспозитив по тази претенция. Когато доводите за трансформация са въведени в спорния предмет под формата на възражение, съдът се произнася по неговата основателност в мотивите на съдебното решение и отразява извода си в диспозитива по чл. 344, ал. 1 ГПК без да постановява самостоятелен диспозитив по възражението – ако приеме възражението за пълна трансформация за основателно, съдът ще отхвърли иска за делба, а ако приеме за основателно възражението за частична трансформация, ще допусне делбата при съответните на това делбени права. В настоящия случай, както е посочено в обжалваното решение, не е предявена нарочна искова молба за трансформация на лично имущество, и правилно въззивният съд се е произнесъл по възражението само в мотивите на съдебното решение, а не в неговия диспозитив.

Неправилен обаче е изводът на въззивния съд, че щом паричните средства за заплащане на цената при придобиване правото на собственост върху процесния недвижим имот не са били изплатени от влог на съделителката Н. Е., а са внесени в брой по сметка на продавача, то продажната цена е платена с имущество, което по смисъла на чл. 21, ал. 3 СК се счита за съпружеска имуществена общност.

Както беше посочено по-горе, обстоятелството дали паричните средства за заплащане на цената на имота при придобиване на собствеността са преведени от влог на съпруга, на чието име е придобит имота, или са били внесени в брой по сметка на продавача, е ирелевантно при извършването на преценка за наличие на пълна или частична трансформация на лично имущество по смисъла на чл. 23 СК. От съществено значение е какъв е произходът на средствата, с които е платена тази цена, а не начинът, по който е извършено плащането. Както ВКС приема в своята практика, във всички случаи, когато единият от бившите съпрузи твърди, че е налице такава трансформация на негово лично имущество (лични средства), той следва да го докаже, дори в хипотеза, при която цената на имота е платена със средства от негов влог (в този смисъл решение № 126 от 31.01.2020 г. по гр. д. № 352/2019 г. на II г. о. на ВКС). И при действието на СК от 2009 г., по който паричните влогове са изключени от обхвата на чл. 21, приложение намира правилото, че статутът на придобитото по време на брака имущество е функция на правното положение, т. е. на произхода на средствата, с които е платена неговата цена. Установените в СК правила (чл. 21, ал. 1 и ал. 2; чл. 22 и чл. 23 СК) касаят единствено необходимостта определени факти и обстоятелства да бъдат доказвани от единия от бившите съпрузи, респ. да се приемат за установени при липса на други доказателства.

В настоящия случай съделителката Н. Е. твърди, че цената на процесния апартамент е платена с нейни лични средства, спестени от доходи от трудова дейност преди брака и отдаване под наем на притежавани от нея три апартамента в [населено място], закупени преди сключването на брака. Именно и само тези твърдения съделителката следва да докаже, за да се приеме за основателно възражението ѝ за наличие на пълна трансформация на лично имущество при придобиване на процесния недвижим имот, независимо, че цената е била платена в брой, т. е. внесена в брой по банкова сметка на продавача.

Тези твърдения, както вече беше посочено по-горе, могат да бъдат доказвани както с писмени доказателства и експертни заключения, така и със свидетелски показания, каквито са ангажирали в настоящето производство и двете спорещи страни. Събраните по делото писмени и гласни доказателства обаче не са преценени от въззивния съд в съответствие с установеното в чл. 235 ГПК правило в тяхната съвкупност и при спазване на правилата на формалната житейска логика, вкл. с оглед обстоятелството, че и двете спорещи страни твърдят, че паричните средства, с които е платена цената на апартамента, са пренасяни през границата в брой. Не е съобразено и доказателственото значение на

всяко едно от тези доказателства и по-специално на писмените доказателства, които са представени по делото и не са надлежно оспорени и неправилно е прието, че не се установява получаваните от съделителката Н. Е. трудови възнаграждения преди брака, респ. доходите от наем на нейни лични имоти, да са били на такава стойност, която да е била достатъчна по размер за плащане на цялата или на част от продажната цена.

От представеното по делото удостоверение, издадено на 05.04.2019 г. от "Д. М. Ъ. С. И.. М.. Т.. С.. ВЕ Д. Т. "О. се установява, че Н. Е. е работила в дружеството в периода 15 май 2010 г. – 10 март 2016 г. в отдел "Продажби и маркетинг" със заплата в размер на 3500 турски лири и премии, като това удостоверително изявление не се опровергава от показанията на разпитания по делото свидетел К., според които откакто той познава Н. тя никога не е работила и не е имала пари, след което свидетелят уточнява, че след като Н. и Б. се оженили, т. е. от 16.06.2016 г., Н. не е работила въобще. Свидателят е заявил, че познава Н. Е. от края на 2015 г., както и че се среща със съделителя Б. Е. веднъж годишно, докато представеното удостоверение съдържа данни за работа по трудово правоотношение в предходен период от време. Още повече и свидетелят е заявил, че знае, че Н. е работила и само негова е преценката, че не е възможно да е печелила толкова пари, доколкото свидетелят не разполага с информация за размера на получаваното от Н. Е. трудово възнаграждение. В същия смисъл са и показанията на св. О., който е заявил, че знае, че Н. е дошла в Турция около 10-15 години преди да се запознае с Б. Е. и е работила като секретарка. Тези доказателства установяват, че преди сключването на брака със съделителя Б. Е. съделителката Н. Е. е разполагала със средства, представляващи доходи от трудови правоотношения, в посочения в удостоверението размер.

По делото са представени документи за придобиване на право на собственост върху три апартамента в [населено място] на името на Н. Е. (Н. Х., дъщеря на Н.) съответно на 24.06.2009 г., 01.02.2013 г. и 14.06.2016 г., т. е. преди сключването на брака между страните, които представляват лично имущество на съделителката по смисъла на чл. 22, ал. 1 СК. Обстоятелството, че цената на един от апартаментите е била платена със средства от банков заем, изплащан след сключването на брака от Б. Е. (според свидетеля О.) не представлява годно основание за промяна в титуляря на правото на собственост, а оттам и не опровергават извода, че получените като наемна цена за тези имоти средства са лична собственост на Н. Е..

По делото са представени договори за отдаване под наем на трети лица на придобитите на името на Н. Е. апартаменти в [населено място] за период, следващ придобиването на собствеността, с посочена в договорите наемна цена и уговорен начин на плащане "в брой". Тези доказателства установяват, че преди сключването на брака със съделителя Б. Е. съделителката Н. Е. е разполагала със средства, представляващи доходи от отдаване под наем на нейно лично имущество (апартаменти в [населено място]) в посочения в договорите размер и за периода на действие на тези договори, както и че такива средства съделителката е получавала и след сключването на брака.

Според показанията на св. Х., майка на съделителката Н. Е., тя е работила около 15 години в Турция с дъщеря си и спестявали пари, за да вземат къща, и когато свидетелката се връщала в България, дъщеря ѝ изпращала по нея пари, като носела около 10 000 долара, когато се прибирала в България. Свидетелката е заявила, че дъщеря ѝ искала отделна къща в България. Искала да се отдели от тях и да си закупи апартамент в [населено място]. Заявила е също така, че дъщеря ѝ имала апартаменти, които отдавала под наем, а наемите спестявали и връщали в България. Парите, които свидетелката пренасяла, били общо нейни и на дъщеря ѝ спестявания, които давала на сина си да ги съхранява. Дъщеря ѝ вземала повече пари от нея, живеела в собствен апартамент и нямала разходи. Свидетелката осигурявала храната, която дъщеря ѝ идвала да взема всяка седмица.

Според показанията на св. Х., брат на съделителката Н. Е., сестра му решила да закупи апартамент в България, за да има жилище, където да живее заедно с бебето.

Свидетелят намерил апартамента по обява и се свързал с продавача. Съобщил това на сестра си, изпратил ѝ снимки и тя го харесала. Според свидетеля парите за покупката на апартамента били в България – майка му и сестра му работили в Турция повече от 10 години; той често им ходел на гости и те му давали постоянно пари да ги пренася в България и да ги съхранява. Майка му също носела пари и му ги предавала, като той ги държал в каса в дома си. Парите били повече от 200 000 лв. Свидетелят е заявил, че продажната цена била изплатена в банката в деня на сделката.

Действително показанията на тези свидетели, като близки роднини на съделителката Н. Е., следва да бъдат преценявани по реда на чл. 172 ГПК, но това само по себе си не обосновава недоверие на казаното от свидетелите. Изводът дали на тези свидетели следва да бъде дадена вяра, следва да се основава на преценката и на останалите доказателства, съдържащи данни за събирането на средства за заплащането на цената на процесния апартамент, доколкото по делото няма спор, че цената е била платена в деня на сключването на договора със средства, които са пренасяни през границата в брой (в този смисъл са показанията на всички разпитани по делото свидетели).

Свидетелите К. и О. са заявили, че знаят от своя приятел Б. Е., че апартаментът е закупен с негови средства. Свидетелите обаче не споделят конкретни обстоятелства около начина, по който парите, получени от Б. Е. от продажбата на негови имоти, са достигнали до Република България (доколкото по делото е установено, че цената на процесния апартамент, с изключение на капарото, е платена в брой), нито са присъствали при сключването на договора за покупко-продажба. Показанията им не са основани на лични, преки и непосредствени впечатления за тези обстоятелства за разлика от показанията на свидетелите Х. и Х., които споделят пред съда своите лични, преки и непосредствени впечатления от фактите и обстоятелствата, за които дават показания. С оглед на това следва да се приеме, че по делото не е установено осъществяването на факти и обстоятелства, които да опровергават казаното от свидетелите Х. и Х. – показанията на свидетелите К. и О. не съдържат данни за осъществяването на факти, опровергаващи казаното от свидетелите Х. и Х..

Освен това св. К. е заявил, че г-н Б. му е казвал, че България е хубаво място и ако желаят да живеят тук или да идват, могат да пренасят по 10 000 евро през границата на всяко идване, за да си закупят имот, което потвърждава казаното от свидетелите Х. и Х. за размера на пренасяните суми.

Неоснователни са наведените от съделителя Б. С. Е. доводи, че показанията на свидетелите Х. и Х. са противоречиви и непоследователни и от тях не се установява безспорно, че именно тези средства са били вложени в закупуването на процесния имот. Както беше отбелязано по-горе, тези свидетели излагат пред съда в тяхната логична и времева последователност фактите, касаещи произхода на средствата, които са били пренасяни през границата, целта, поради която са били пренасяни и предавани на съхранение на свидетеля Х., като от показанията на последния се установява по категоричен начин, че именно с предадените му за съхранение средства е платена цената при придобиване правото на собственост върху процесния недвижим имот.

Поради това следва да се приеме за установено, че към момента на сключване както на предварителния, така и на окончателния договор за придобиване правото на собственост върху процесния недвижим имот съделителката Н. Е. е разполагала с достатъчно лични средства за заплащане цената на имота и именно с тази нейни лични средства е платена цената. Още повече, че уговореният в предварителния договор задатък е платен по банкова сметка на продавача от влог на съделителката Н. Е..

От показанията на св. Х. се установява, че цената на процесния недвижим имот е платена именно със средствата, които неговата сестра и неговата майка са му предали за съхранение. Както вече беше отбелязано, при липсата на други данни за произхода на средствата, с които е платена цената и при липса на конкретност в показанията на

доведените от съделителя Б. С. Е. свидетели, показанията на св. Х. следва да се приемат за достоверни.

С оглед на това следва да се приеме, че цената на процесния недвижим имот е платена с лични средства на съделителката Н. Н. Е., една част от които представляват получени от нея трудови възнаграждения преди сключването на брака и доходи от наем на недвижими имоти, които са нейна лична собственост, а друга част – дарени ѝ от нейната майка с цел придобиване именно на процесния недвижим имот (както свидетелката Х. е посочила в показанията си, с дъщеря ѝ са спестявали пари, за да може последната да си закупи апартамент). При наличието на тези данни обстоятелството каква част от предадените на свидетеля Х. парични средства са били на съделителката Н. Н. Е. и каква част на нейната майка е ирелевантно. Направеното от съделителката Н. Н. Е. възражение за трансформация на нейно лично имущество при придобиване правото на собственост върху процесния недвижим имот е основателно, поради което за неоснователен следва да се приеме предявеният иск за делба – процесният недвижим имот представлява лично имущество на съделителката Н. Н. Е. по смисъла на чл. 23, ал. 1 СК и не е съсобствен между страните.

Този извод съответства и на правилата на формалната житейска логика, тъй като имотът е придобит по време на висящия бракоразводен процес и след сключване на споразумението между страните. Обстоятелството, че за периода от 04.12.2016 г. до датата на придобиване на апартамента (02.05.2017 г.) и двамата бивши съпрузи са пътували от Турция за България, е ирелевантно, доколкото по делото не се установява при тези пътувания да са били пренасяни средства от съделителя Б. С. Е., с които да е платена цената на апартамента,

По тези съображения следва да се приеме, че обжалваното въззивно решение е неправилно. По реда на чл. 293, ал. 2 ГПК същото следва да бъде отменено и вместо това предявеният от Б. С. Е. иск за делба бъде отхвърлен като неоснователен.

4. Законодателят е предвидил възможността в рамките на гражданско-правния спор да се извърши съдебен контрол от общия граждански съд, но само в насока на валидност на административния акт, в контекста на въпроса дали влезият в сила ИАА е породил последиците, които му придава законът в конкретната хипотеза. Косвен съдебен контрол за материална незаконосъобразност на ИАА за земеделска реституция може да бъде извършен само в хипотезите, когато се касае до конкуриращи се права на собственост, признати на страните на различни придобивни основания по см. на чл. 77 ЗС.

Разпоредбата на чл. 298, ал. 4 ГПК установява, че силата на пресъдено нещо на влязлото в сила съдебно решение се разпростира, само по отношение на заявени възражения за право на задържане и прихващане.

Чл. 77 ЗС

Чл. 298, ал. 4 ГПК

Чл. 108 ЗС

Чл. 64 ЗС

Чл. 72, ал. 3 ЗС

§ 4к, ал. 7 ЗСПЗЗ

Решение № 60139 от 1.02.2022 г. на ВКС по гр. д. № 1460/2021 г., II г. о., докладчик председателят Емануела Балевска

Касационното обжалване е допуснато, след констатацията на касационния съд, че обжалваното въззивно решение страда от процесуални пороци, които предполагат неговата незаконосъобразност до степен, че налагат инстанционна проверка от касационния съд.

Върховният касационен съд, като прецени наведените с касационната жалба доводи на касатора и писмените възражения на ответника по касация Е. Д. в правомощията си по чл. 290-293 ГПК, намира:

Съдебното исково производство е образувано по иска на Е. Д. Й. срещу П. И. П. и В. А. И. по чл. 108 ЗС, базиращ се на Заповед № 2590 от 14.12.2015 година на Кмета на [община], издадена на основание § 4 к, ал. 7 от ПЗР на ЗСПЗЗ и чл. 28 ППЗСПЗЗ във вр. с § 4 б ал. 1, изр. първо от ПЗР на ЗСПЗЗ въз основа на влязъл в сила план на новообразуваните имоти, за признаване правото на собственост на земеделска земя, съставляваща новообразуван имот № ** по ПНИ, землището на [населено място], м. "П." с площ от 20.319 дка.

Защитата на П. И. П. е в насока, че Заповедта по § 4 к, ал. 7 ЗСПЗЗ е незаконосъобразна – нищожна, поради нарушена административна процедура при постановяването и, че имотът е нейна собственост, придобит на основание давностно владение, осъществено за период по -дълъг от 50 години, и при условията на евентуалност – за придобито право на собственост на основание чл. 79 ЗС на построената сграда на 32 кв. м., както и заявени искания по чл. 72 ЗС в размер на 20 000 лв. и право на задържане по чл. 72, ал. 3 ЗС, както и искане по чл. 64 ЗС за определяне и предоставяне на необходимата за ползване на сградата-суперфициарна собственост площ от дворното място.

Ответникът В. А. И. оспорва иска за собственост по отношение на съществуващите в имота сгради, с довод, че същите не са възстановени с посочената заповед на Кмета.

Първоинстанционният съд: 1. / е оставил без уважение искането на П. П. за обявяване незаконосъобразността на Заповед № 2590/14.12.2015 г. на Кмета на [община], издадена на основание § 4 к, ал. 7 от ПЗР на ЗСПЗЗ и чл. 28, ал. 1 ППЗСПЗЗ във вр. с § 4 б, ал. 1, изр. 1 от ПЗР на ЗСПЗЗ, издадена въз основа на влязъл в сила ПНИ; 2. / е признал за установено по отношение на П. И. П. и В. А. И., че Е. Й. Д. е собственик на новообразуван имот с № *** в м. "П.", землището на [населено място], с площ от 2 033.40 кв. м., при посочените съседи, и е осъдил П. П. и В. И. да предадат владението на имота, на основание чл. 108 ЗС; 3. / е отхвърлил иска на Е. Й. Д. срещу П. И. П. и В. А. И. да се признае за установено, че е собственик на сградите, изградени в имота- сграда № № ****) на един етаж и сграда № *** със застроена площ от 32.20 кв. м. на един етаж и други подобрения, и ответниците да бъдат осъдени да и предадат владението на същите; 4. / е отхвърлил иска на Е. Й. Д. срещу П. П. и В. И. за заплащане на обезщетение за ползата, от която е била лишена поради невъзможността да ползва имота си, за времето 01.04.2019 година до окончателното изплащане.

Със същото решение на първата инстанция: 5. / е отхвърлен искът на П. И. П. срещу Е. Й. Д. да и се предостави необходимата земя за ползване от процесния имот за сграда № ***, на основание чл. 64 ЗС; 6. / е отхвърлен искът на П. И. П. срещу Е. Й. Д. за заплащане на сума от 20 000 лв. за извършени подобрения в имота, както и да и бъде признато право на задържане, на основание чл. 72, ал. 3 ЗС.

Със същото решение първата инстанция е: 7. / отхвърлила иска на В. А. И. срещу Е. Й. Д. за заплащане на сумата 6 914.50 лв. за построената сграда 20.319.1 и подобрения в имота.

Това решение на първата инстанция е обжалвано от П. И. П. в частта, с която Е. Д. е призната за собственик на имот ** по ПНИ на м. "П.", землището на [населено място] и тя – П. П., е осъдена да предаде владението на целия имот, да заплати съдебни и деловодни разноски; както и в частта, с която са отхвърлени исковете и по чл. 64 ЗС за

предоставяне земя за ползване от спорния имот според предназначението за сграда ***, за заплащане на сумата 20 000 лв., равностойността на извършените в имота подобрения на основание чл. 72-74 ЗС, и искането за признаване право на задържане на основание чл. 72, ал. 3 ЗС, с доводи за незаконосъобразност и недопустимост.

С посоченото Решение № 10 от 23.12.2020 година по гр. в. д. № 196/2020 година ОС-М., окръжният съд в правомощията си на въззивна инстанция по чл. 258 и сл. ГПК, е обезсилвил като недопустимо решението на първата инстанция, в частта, с която (1.) с отделен диспозитив е оставено без уважение искането на П. И. П. за обявяване незаконосъобразността на Заповед № 2590 от 14.12.2015 година на Кмета на [община], издадена на основание § 4 к, ал. 7 от ПЗР на ЗСПЗЗ и чл. 28, ал. 1 ППЗСПЗЗ във вр. с § 4 б, ал. 1, изр. 1 от ПЗР на ЗСПЗЗ, издадена въз основа на влязъл в сила ПНИ, както и в частта, с която (5.) е отхвърлен искът на П. И. П. срещу Е. Й. Д. да и се предостави необходимата земя за ползване от процесния имот за сграда № ***, на основание чл. 64 ЗС и в частта, с която (6.) е отхвърлено искането на П. И. П. срещу Е. Й. Д., заявено при условията на евентуалност, за заплащане на сума от 20 000 лв. за извършени подобрения в имота, както и да и се признае право на задържане на основание чл. 72, ал. 3 ЗС.

Със същото решение, окръжният съд е потвърдил решението на първата инстанция в частта, с която (2.) е признато е за установено по отношение на П. И. П. и В. А. И., че Е. Й. Д. е собственик на новообразуван имот с № *** в м. "П. ", землището на [населено място], с площ от 2 033. 40 кв. м., при посочените съседи, и П. П. и В. И. са осъдени да предадат владението на имота, на основание чл. 108 ЗС.

Решението на първата инстанция е изменено в частта за разноските.

Настоящият състав на касационния съд намира касационната жалба на П. И. П. за частично основателна.

За да постанови обезсилване на решението на първоинстанционния съд (п. 1), въззивната инстанция е приела, че оспорването на Заповед № 2590 от 14.12.2015 година на Кмета на [община], издадена на основание § 4 к, ал. 7 от ПЗР на ЗСПЗЗ и чл. 28, ал. 1 ППЗСПЗЗ във вр. с § 4 б, ал. 1, изр. 1 от ПЗР на ЗСПЗЗ въз основа на влязъл в сила ПНИ, от страна на ответника П. И. П. е допустимо, а по същество- неоснователно, но е недопустимо произнасянето на съда с изричен диспозитив, извън изложените мотиви в решението.

Изводите, че уреденият в чл. 17, ал. 2 ГПК инцидентен съдебен контрол за валидност на индивидуален административен акт с гражданско-правни последици не урежда право на иск, поради което съдът не дължи изричен диспозитив, са правилни и законосъобразни. Законодателят е предвидил възможността в рамките на гражданско-правния спор да се извърши съдебен контрол от общия граждански съд, но само в насока на валидност на административния акт, в контекста на въпроса дали влезлият в сила ИАА е породил последиците, които му придава законът в конкретната хипотеза. Косвен съдебен контрол за материална незаконосъобразност на ИАА за земеделска реституция може да бъде извършен само в хипотезите, когато се касае до конкуриращи се права на собственост, признати на страните на различни придобивни основания по см. на чл. 77 ЗС.

Данните по делото сочат, че защитата на П. И. П., като ответник по иска за собственост на Е. Д., е реализирана под формата на възражения. Същите са били насочени срещу законосъобразността на Заповедта по § 4 к, ал. 7 ЗСПЗЗ за земеделска реституция в полза на наследниците на Й. М. – П. И. П. и С. Й. З., с релевиран довод за нищожност, поради нарушена административна процедура при постановяването и; срещу твърдението за собственост на ищцата с релевиран контра довод, че процесният имот е нейна собственост, придобит на основание давностно владение, осъществено за период подълъг от 50 години (тезата за придобито право на собственост на земеделска земя на основание чл. 10 б ЗСПЗЗ не се поддържа с касационната жалба), и при условията на евентуалност- за придобито право на собственост, на основание чл. 79 ЗС, на построената

в имота сграда на 32 кв. м. с идентификационен номер **, и заявени искания по чл. 72 ЗС в размер на 20 000 лв. и право на задържане по чл. 72, ал. 3 ЗС и по чл. 64 ЗС.

Настоящият състав на касационния съд счита, че няма основание да приеме, че между страните (ищец и ответник) има конкуренция на реституционни права и е допустимо извършване на косвен съдебен контрол за материална законосъобразност на оспорения ИАА, от който ищцата черпи правата си по отношение на процесния имот. В тази насока са и анализирани от решаващия съд доказателства, свързани с отказа на компетентните власти за признаване право на собственост на 400 кв. м. от процесния имот в полза на П. П. (и покойния и съпруг) в терен по § 4 а ПЗР на ЗСПЗЗ. Заявеното от нея правно основание за собственост - придобивна давност по чл. 79, ал. 1 ЗС не конкурира с правото на собственост по земеделска реституция, защото само ако е налице завършена административна процедура по реституция по ЗСПЗЗ в полза на конкретно лице и конкретно обособен обект на правото на собственост въз основа на действащ ПНИ, владеещият неособственик на имота може да счита, че от този момент (влизване в сила на ИАА) в негова полза тече релевантния за придобиване право на собственост срок на придобивната давност по чл. 79, ал. 1 ЗС.

Като приема, че изложените по същество изводи относно материалната законосъобразност на Заповед № 2590 от 14.12.2015 година на Кмета на [община], издадена на основание § 4 к, ал. 7 от ПЗР на ЗСПЗЗ и чл. 28, ал. 1 ППЗСПЗЗ във вр. с § 4 б, ал. 1, изр. 1 от ПЗР на ЗСПЗЗ въз основа на влязъл в сила ПНИ, в мотивите на обжалваното решение, са правилни и законосъобразни, настоящата инстанция приема, че касационната жалба на П. П. по отношение тази и част на въззивното решение е неоснователна, решението е правилно, няма допуснати нарушения на процесуалния и материален закон, поради което следва да бъде потвърдено.

Отчасти основателни са доводите за незаконосъобразност на обжалвания съдебен акт, в частта, с която изцяло е уважен искът на Е. Й. Д. по чл. 108 ЗС (2.), по отношение на установителната част на решението.

Съдебното исково производство е образувано по иска на Е. Д. Й. срещу П. И. П. и В. А. И. по чл. 108 ЗС, базиращ се на Заповед № 2590 от 14.12.2015 година на Кмета на [община], издадена на основание § 4 к, ал. 7 от ПЗР на ЗСПЗЗ и чл. 28 ППЗСПЗЗ във вр. с § 4 б ал. 1, изр. първо от ПЗР на ЗСПЗЗ въз основа на влязъл в сила план на новообразуваните имоти, за признаване правото на собственост на земеделска земя, съставляваща новообразуван имот № ** по ПНИ, землището на [населено място], м. "П." с площ от 20. 319 дка в полза на наследниците на И. М., ведно с намиращите се в имота две сгради.

С обжалваното решение въззивният съд е потвърдил (2.) решението на първата инстанция в частта, с която същият е признал за установено по отношение на П. И. П. и В. А. И., че Е. Й. Д. е собственик на новообразуван имот с № *** в м. "П.", землището на [населено място], с площ от 2 033. 40 кв. м., при посочените съседи, и е осъдил П. П. и В. И. да и предадат владението на имота, на основание чл. 108 ЗС.

Настоящият състав приема за основателен довода, че когато самият ищец в исковата си молба не въвежда твърдение, че е собственик на целия имот, сочи, че има и друг титуляр на правото на собственост който не е страна по иска, и след като и ангажираните доказателства са в насока, че процесният недвижим имот е съсобствен – констативен НА № 27/2917 година, то в установителната част на иска по чл. 108 ЗС правото на собственост, като защитимо лично субективно право, следва да се признае правото само в обема, в който е доказано, че се притежава от ищеца. В случая и твърденията по исковата молба и доказаният обем на притежание на правото на собственост от страна на ищцата Е. Й. Д. са за S идеална част от имота. Ето защо решението на въззивния съд, като неправилно в установителната част на иска по чл. 108 ЗС, с която е прието, че правото на собственост по отношение на процесния имот се

притежава от Е. Й. П. изцяло, следва да се отмени частично, за разликата, касаеща признатото правото на собственост над S идеална част в установителната част на решението по чл. 108 ЗС и искът в тази му част бъде отхвърлен.

С касационната жалба няма въведени доводи за незаконосъобразност по отношение на осъдителната част на диспозитива по чл. 108 ЗС, поради което и в тази част решението следва да бъде потвърдено.

Влязло в сила, като необжалвано от Е. Й. Д., е решението на първата инстанция (потвърдено от въззивния съд), в частите: с която е отхвърлен искът на Е. Й. Д. (3.) срещу П. И. П. и В. А. И. да се признае за установено, че е собственик на сградите, изградени в имота - сграда № № **** на един етаж и на сграда № *** със застроена площ от 32. 20 кв. м. на един етаж и други подобрения и същите да бъдат осъдени да и предадат владението на същите, и с което (4.) е отхвърлен искът на Е. Й. Д. срещу П. П. и В. И. за заплащане на обезщетение за ползата от която е била лишена поради невъзможността да ползва имота си, за времето 01.04.2019 година до окончателното изплащане.

По приключилия спор за собственост на сградите, с влязло в сила решение е прието, че Е. Д. не е собственик, т. е. със силата на пресъдено нещо е отречено тя да е придобила право на собственост по отношение на изградените две сгради в процесния имот. Релевираните възражения на ответниците, и по-конкретно на касатора П. П. по иска за собственост на сградите в имота, макар и с характера на правоизключващи правото, подлежат на разглеждане и биха имали своето правно действие само по отношение на признато право на собственост на страната-ищец. След като правото на собственост на ищеца не е доказано и искът му се отхвърля на това основание, то нуждата на ответника от каквато и да е процесуална защита отпада. Дори при уважено правоизключващо възражение на ответника (като форма на процесуална защита по иск за собственост) не обуславя, нито обосновава извод, че лицето, което заявява това възражение, е собственик на имота, предмет на иска.

Разпоредбата на чл. 298, ал. 4 ГПК установява, че силата на пресъдено нещо на влязлото в сила съдебно решение се разпростира, по отношение на заявени възражения, само по възражение за право на задържане и прихващане. Твърдяното правото на собственост на лицето-ответник, което се счита за собственик на сградите (извън спора за терена), не може да се признае по силата на възражение за притежаване на право на собственост. Това право може да бъде признато само ако е заявено за самостоятелна съдебна искова защита като насрещен иск по висящо дело, или като инцидентен установителен иск или в друго самостоятелно исково производство по спор за собственост. След като П. П. е провела защита по иска на Е. Д. за собственост на сграда **, оспорвайки правото и релевирайки чрез възражението своето право на собственост, с постановения и необжалван от ищцата Д. отхвърлителен диспозитив, спорът за собственост е разрешен.

В хипотезата, при която е със силата на пресъдено нещо е прието, че собственик на терен в земеделска земя, попадаща в терен по § 4 а ПЗР на ЗСПЗЗ, не е собственик на построените в имота сгради, спорът с лицата, които са изградили същите, следва да бъде разрешен съобразно правилата на ЗСПЗЗ. В производство по иск за собственост на терена, без да е установено кое е лицето собственик на намиращите се сгради, по надлежния за това съдебен исков ред, решаващият съд няма задължението да излезе извън предмета на спора за собственост на терена, като разгледа евентуално заявено искане по чл. 64 ЗС от суперфициарния собственик. Предметът на спора по иска за собственост на терена не може да бъде разширен и само въз основа на релевираните чрез възражение искания за признаване на извършени подобрения в имота (в случая включващо стойността на сградата, претендирана от ответника като собствена) и за заплащане на тяхната равностойност, респ. за признаване на право на задържане на основание чл. 72, ал. 3 ЗС.

По тези съображения, касационната жалба на П. И. П. се явява неоснователна в частта, с която релевира довод за незаконосъобразност по отношение на постановения диспозитив за обезсилване на въззивното решение в частта с която (5.) е отхвърлен искът на П. И. П. срещу Е. Й. Д. да и се предостави необходимата земя за ползване от процесния имот за сграда № ***, на основание чл. 64 ЗС и в частта, с която (6.) е отхвърлено искането на П. И. П. срещу Е. Й. Д., заявен при условията на евентуалност, за заплащане на сума от 20 000 лв. за извършени подобрения в имота, както и да и се признае право на задържане на основание чл. 72, ал. 3 ЗС.

5. Действащият СК/2009 г. урежда правила относно имуществените отношения на бившите съпрузи съобразно избрания от същите режим на имуществени отношения по см. на чл. 18, ал. 1, т. 1-3 СК/2009 г. Този режим намира приложение и по отношение на имуществените отношения между съпрузите и за имущества, придобити от същите и в хипотеза на т. н. "заварени бракове" - арг. § 4 от ПЗР на СК/2009 г. Доколкото съпрузите не са упражнили правото си на избор на режим на имуществени отношения, различен от този на законовия режим на общност, то за прекратения между тях брак, независимо от датата на сключването му, ако това обстоятелство е настъпило при действието на СК/2009 г., имуществените отношения по повод на прекратения брак се уреждат само и единствено от правилата на чл. 21 - 32 СК/2009 г.

Уредените с чл. 23 СК/2009 г. положителни установителни иски за трансформация са коректив на режима на придобиване като общи имущества на съпрузите, когато в придобиването на конкретна вещ, по време на брака, са вложени изцяло или отчасти причини средства, или друго лично имущество, от страна само на единия съпруг.

Разпоредбите, уреждащ режима на общност на съпрузите, включват само придобиването на вещи и вещни права. Паричните влогове на всеки един от съпрузите, макар и да не е изрично посочени като лично имущество по см. на чл. 22 СК/2009 г., не попадат под действието на разпоредите на чл. 21 СК/2009 г. за разлика от разпоредбите на отменения СК/86 г. и не са посочени като общо имуществено-елемент на съпрузеската имуществена общност.

При заявен положителен установителен иск по чл. 23, ал. 1 СК/2009 г., респ. възражение за трансформация на лични средства, основано на чл. 23, ал. 1 СК/ 2009 г. за придобиване на недвижим имот изцяло или отчасти с парични средства от личен влог на съпруга титуляр, фактът на участие на бившия съпруг с личен труд за постъпленията по банковата сметка на съпруга-титуляр, не могат да обосноват извод, че придобит недвижимия имот или друго вещно право, попада под правилата на съпрузеска имуществена общност.

Доколкото бившият съпруг, който не е титуляр на банковия влог, е допринесъл с личен труд за набиране на средствата по личния влог на съпруга-титуляр на влога, то той разполага с уредената в ял. 30 СК/2009 г. процесуална възможност да защити имуществените си права, възникнали на извън договорно основание (чл. 55 и сл. ЗЗД) с иска по чл. 30 СК/2009 г.

Извън обхвата на съпрузеската имуществена общност, уредена от чл. 21, ал. 1 СК/ 2009 г., според законодателя са изрично посочените – наследство, дарение, имущество преди брака – чл. 22, ал. 1 СК, както и имуществото на ЕТ - чл. 22, ал. 3 СК/2009 г. (като в тази насока важат разясненията на ТР № 2/2001 г. на ОСГК на ВКС), парични влогове; права върху ценни книжа, вземания от авторски и други сродни права, права върху обекти на интелектуалната собственост (търговски марки, промишлени образци), права от дялове и акции от търговски дружества и

участие в граждански дружества, правата върху съвкупността от права и задължения като търговско предприятие по чл. 15 ТЗ.

С изричната регламентация на чл. 22, ал. 3 СК законодателят приема, че "лични са вещните права, придобити от съпруг едноличен търговец по време на брака за упражняване на търговска дейност и включени в неговото предприятие (по см. на чл. 15 ТЗ).

Според § 1, т. 1 от ДР на Закона за подпомагане на земеделските производители (ЗПЗП), базиран на Регламент (ЕС) № 1307/2013 на Европейския парламент на Съвета от 17.12.2013 година, "земеделски производители" са физически и юридически лица, които произвеждат непреработена и/или преработена растителна и/или животинска продукция". Безвъзмездно отпусканите от фондовете на ЕС средства за подпомагане развитието на земеделските производители на държавите-членки на Европейския съюз, съгласно чл. 17 а от ЗПЗП са публични, предоставени от държавния бюджет и/или от бюджета на ЕС, независимо от органа, който ги предоставя. Тези средства се предоставят на лицето бенефициер, т. е. на онова лице, което има регистрацията на земеделски производител по банков път. Ако влогът е личен, с титуляр на вземането само съпруга регистриран като земеделски производител, паричните средства не могат да бъдат общи с лице, което не е титуляр на влога, т. е. не съставляват имущество, придобито в режим на съпружеска имуществена общност по см. на чл. 21 СК/2009 г. Ето защо и придобитото и заплатеното с тези суми недвижимо имущество, макар и по време на брака на лицето-титуляр на влога, не може да има характера на общо имущество, макар и придобито по време на брака с бенефициент - земеделски производител.

Чл. 23, ал. 1 СК

Чл. 30 СК

§ 4 СК

Чл. 15 ТЗ

Решение № 60148 от 2.02.2022 г. на ВКС по гр. д. № 2208/2021 г., II г. о., докладчик председателят Емануела Балевска

Касационно обжалване е допуснато по въпросите: 1. /При положителен установителен иск по чл. 23, ал. 1 СК/2009 г., респ. възражение, основано на чл. 23, ал. 1 СК/ 2009 г. за придобиване на недвижим имот изцяло с парични средства от личен влог на съпруга титуляр, какво е правното значение на факта на участие на бившия съпруг с личен труд за постъпленията по банковата сметка на съпруга – титуляр и това обстоятелство може ли да обоснове извод за придобиване на недвижимия имот в режим на съпружеска имуществена общност, или има отношение и значение за имуществено право, защитимо с иска по чл. 30 СК/2009 г., поради противоречие с Решение № 32 от 02.07.2020 година, по гр. д. № 2562/2019 г. на ВКС- II г. о. и 2. /финансовото подпомагане на единия съпруг по Закона за подпомагане на земеделския производител (ЗПЗП), приет с ДВ. бр. 58/98 г., придобива ли се от двамата съпрузи, ангажирани със земеделско производство в имуществена общност, или представлява лично имущество на бенефициента, по см. на чл. 22, ал. 1 изр. 1-во СК/2009 г.. предвид лисата на съдебна практика по поставения правен въпрос.

Върховният касационен съд, състав на второ отделение на гражданската колегия като съобрази наведените основания за неправилност на обжалваното решение и заявената правна защитна позиция на ответника по касация (ищец по иска) в правомощията си по чл. 290 ГПК и чл. 293 ГПК, съобрази:

С обжалваното решение, окръжният съд в правомощията на въззивна инстанция по чл. 258 и сл. ГПК е потвърдил Решение № 260039/12.10.2020 година на РС-Айтос в частта, с която е допуснато да се извърши съдебна делба на следния недвижим имот – овощна градина, имот № *, находяща се в землището на [населено място], [община] с ЕКАТТЕ *, местността "Д. К.", с площ от 5 454 кв. м., категория трета, начин на трайно ползване-овощна градина, при посочените граници между Д. Г. Т. и Т. Г. Т., при равни права на съделителите, бивши съпрузи.

За да постанови решение по допускане на съдебната делба между страните – бивши съпрузи, решаващият (въззивен съд) е приел, и съответно възприел, за правилни изводите на първата инстанция, че по отношение на спорния недвижим имот е налице съсобственост между страните, при равни права, след като делбения имот е закупен по време на брака на страните, със средства – общи на съпрузите в режим на съпружеска имуществена общност, прекратена поради прекратяване на брака с развод. Въззивният съд не е възприел тезата на бившата съпруга Д. Т., че имотът е закупен с нейни лични средства, субсидия отпусната отДФ "Земеделие " като безвъзмездна финансова помощ на регистрирани земеделски стопани, преведена по личен влог, и бившия и съпруг няма принос.

По въпросите по които е допуснато касационното обжалване

Действащият СК/2009 г. урежда правила относно имуществените отношения на бившите съпрузи съобразно на избора от същите режим на имуществени отношения по см. на чл. 18, ал. 1, т. 1-3 СК/2009 г. Този режим намира приложение и по отношение на имуществените отношения между съпрузите и за имущества, придобити от същите и в хипотеза на т. н. "заварени бракове" - арг. § 4 от ПЗР на СК/2009 г. Доколкото съпрузите не са упражнили правото си на избор на режим на имуществени отношения, различен от този на законовия режим на общност, то за прекратения от тях брак, независимо от датата на сключването му, ако това обстоятелство е настъпило при действието на СК/2009 г., имуществените отношения по повод на прекратения брак се уреждат само и единствено от правилата на чл. 21 - 32 СК/2009 г.

Бракът на страните е сключен на 28.05.1972 година и е прекратен с влязло в сила към дата 09.11.2017 година Решение № 100 от 23.06.2017 година по гр. д. № 894/2016 г. на РС Айтос.

Уредените с чл. 23 СК/2009 г. положителни установителни искове за трансформация са коректив на режима на придобиване като общи имущества на съпрузите, когато в придобиването на конкретна вещ, по време на брака, са вложени изцяло или отчасти причини средства, или друго лично имущество, от страна само на единия съпруг.

Разпоредбите, уреждащ режима на общност на съпрузите, включват само придобиването на вещи и вещни права. Паричните влогове на всеки един от съпрузите, макар и да не е изрично посочени като лично имущество по см. на чл. 22 СК/2009 г., не попадат под действието на разпоредите на чл. 21 СК/2009 г. за разлика от разпоредбите на отменения СК/86 г. и не са посочени като общо имущество-елемент на съпружеската имуществена общност.

При заявен положителен установителен иск по чл. 23, ал. 1 СК/2009 г., респ. възражение за трансформация на лични средства, основано на чл. 23, ал. 1 СК/ 2009 г. за придобиване на недвижим имот изцяло или отчасти с парични средства от личен влог на съпруга титуляр, фактът на участие на бившия съпруг с личен труд за постъпленията по банковата сметка на съпруга –титуляр, не могат да обосноват извод, че придобит недвижимия имот или друго вещно право, попада под правилата на съпружеска имуществена общност.

Доколкото бившият съпруг, който не е титуляр на банковия влог, е допринесъл с личен труд за набиране на средствата по личния влог на съпруга- титуляр на влога, то той

разполага с уредената в ял. 30 СК/2009 г. процесуална възможност да защити имуществените си права, възникнали на извън договорно основание (чл. 55 и сл. 33Д) с иска по чл. 30 СК/2009 г. в който смисъл са мотивите на цитираното Решение № 32 от 02.07.2020 година, по гр. д. № 2562/2019 г. на ВКС- II г. о.

Извън обхвата на съпругеската имуществена общност, уредена от чл. 21, ал. 1 СК/2009 г., според законодателят са изрично посочените – наследство, дарение, имущество преди брака / чл. 22, ал. 1 СК, както и имуществото на ЕТ - чл. 22, ал. 3 СК/2009 г. (като в тази насока важат разясненията на ТР № 2/2001 г. на ОСГК на ВКС), парични влогове; права върху ценни книжа, вземания от авторски и други сродни права, права върху обекти на интелектуалната собственост/ търговски марки, промишлени образци/, права от дялове и акции от търговски дружества и участие в граждански дружества, правата върху съвкупността от права и задължения като търговско предприятие по чл. 15 ТЗ.

С изричната регламентация на чл. 22, ал. 3 СК законодателят приема, че "лични са вещните права, придобити от съпруг едноличен търговец по време на брака за упражняване на търговска дейност и включени в неговото предприятие / по см. на чл. 15 ТЗ/. Препращащата към ТЗ норма сочи, че под търговско предприятие следва да се разбира съвкупност от права и задължения и фактически отношения, обособени в самостоятелен имуществен комплекс, чиито титуляр е само съпруга-търговец. С искът по чл. 30 СК/2009 г., законодателят е установил правната възможност от страна на съпруга нетитуляр на влога на другия съпруг да се претендира и получи дял в стойност от лично имущество на ответника - бивш съпруг именно, затова визираното право почива на принципа, недопускащ неоснователно обогатяване.

Според § 1, т. 1 от ДР на Закона за подпомагане на земеделските производители (ЗПЗП), базиран на Регламент (ЕС) № 1307/2013 на Европейския парламент на Съвета от 17.12.2013 година, "земеделски производители" са физически и юридически лица, които произвеждат непреработена и/или преработена растителна и/или животинска продукция". Безвъзмездно отпусканите от фондовете на ЕС средства за подпомагане развитието на земеделските производители на държавите- членки на Европейския съюз, съгласно чл. 17 а от ЗПЗП са публични, предоставени от държавния бюджет и/или от бюджета на ЕС, независимо от органа, който ги предоставя. Тези средства се предоставят на лицето бенефициер- т. е. на онова лице, което има регистрацията на земеделски производител по банков път. Ако влогът е личен, с титуляр на вземането само съпруга регистриран като земеделски производител, паричните средства не могат да бъдат общи с лице, което не е титуляр на влога, т. е. не съставляват имущество, придобито в режим на съпругеска имуществена общност по см. на чл. 21 СК/2009 г. Ето защо и придобитото и заплатеното с тези суми недвижимо имущество, макар и по време на брака на лицето-титуляр на влога, не може да има характера на общо имущество, макар и придобито по време на брака с бенефициент - земеделски производител.

По основателността на касационната жалба

Касационната жалба е основателна при така дадения отговор на поставения правен въпрос по см. на чл. 280, ал. 1 ГПК.

Разпоредбата на чл. 21 СК установява, че вещните права, придобити през време на брака в резултат на съвместен принос, принадлежат общо на двамата съпрузи, независимо на чие име са придобити. Няма спор, че общността на придобитото движимо или недвижимо имущество (вещи, вещни права) почива на презумпцията за съвместния принос на съпрузите по отношение на придобитото вещно право.

Няма спор, че се касае до оборима презумпция – всеки от съпрузите може да опровергае съвместния принос в придобиване правото на собственост или друго вещно право и да установи влагане само или отчасти на лични средства – агр. чл. 23, ал. 1 и ал. 2 СК/2009 г. в придобиването, изключвайки имуществото от общността.

Разпоредбата на чл. 23, ал. 1 и/или ал. 2 СК/2009 г. не може да намери приложение за установяване на принос по отношение личен влог (вземане) на съпруга- земеделски производител, позовал се на трансформация на лично имущество изобщо и в частност, когато сумите по този влог, имат публичен характер и съставляват безвъзмездна субсидия по ЗПЗП, по вече изложените в общите мотиви съображения.

По делото, на твърдението на Т. Г. Т., инициирал иска за съдебна делба на недвижим имот – овощна градина, в качеството на ответник, бившата съпруга Д. Г. Т. е заявява възражение за липса на съсобственост на посочения делбен земеделски недвижим имот, с довод, че същият е нейна индивидуална собственост, поради придобиването му с изцяло лични средства.

Въпреки безспорно установеният факт, че плащането на покупната цена на делбения имот, е покрита изцяло със суми от личния влог на Д. Т. и тези суми имат небрачен произход – субсидии, предоставени й безвъзмездно от Държавен фонд "Земеделие" в качеството й на регистриран земеделски производител, въззивният съд е приел, че придобитото право на собственост е в режим на съпругеска имуществена общност.

Правните изводи на окръжния съд, че разпоредбите на чл. 23 СК/2009 г. са неприложими в конкретната хипотеза, са неправилни. Неприемливи са и изводите за някаква аналогията с режима на права, придобити от единия съпруг като едноличен търговец.

Неправилни са и изводите на въззивния съд, че макар и банковата сметка, от която е заплатена цената на делбения имот, да е с титуляр само ответницата Д. Т., то средствата по нея са общи, а не лични средства, придобити с участието на ищеца, които с дейността си е подпомагал земеделската дейност на бившата си съпруга. Този извод, както вече бе посочено в общите мотиви на решението, е извод *contra legem*, не държи сметка, че за вземането по личен банков влог на бившата съпруга, Т. Т. би могъл да води само осъдителен иск по чл. 30 СК/2009 г., както и на факта, че сумите имат публичен характер и се превеждат като субсидия само на регистрирания земеделски стопанин. Дали " в изпълнението на задълженията по договора по ЗПЗП" участват с труда си и други членове на семейството, респ. – съпруга на земеделския производител, не може да се приеме, че е налице съвместен принос за придобиване на средствата, по личния влог приведени като безвъзмездна субсидия.

По тези съображения, настоящият състав на касационния съд намира, че обжалваното решение следва да се отмени и, доколкото не се налага извършване на каквито и да е процесуални действия, се постанови ново решение, с което искът за съдебна делба на Т. Г. Т. срещу Д. Г. Т. на придобития по време на брака им недвижим земеделски имот - овощна градина, имот № *, находяща се в землището на [населено място], [община] с ЕКАТТЕ *, местността "Д. К. ", с площ от 5 454 кв. м., категория трета и начин на трайно ползване - овощна градина, при посочените граници, се отхвърли на основание чл. 23, ал. 1 СК/2009 г., като придобит изцяло с (трансформирани) парични средства от личен влог на Д. Г. Т.

6. Правната квалификация на иска е задължение на решаващия съд. За въззивния съд съществува задължението в рамките на проверката за правилност на съдебното решение, не само да даде своята правна квалификация, с което би провел вменения му от законодателя правораздавателен контрол, но и да промени тази квалификация, ако счита, че следва да се приложи друга императивна материално-правна норма.

Когато въззивният съд прецени, че дадената от първата инстанция квалификация е неправилна, вследствие на което на страните са били дадени неточни указания относно подлежащите на доказване факти, той следва служебно,

без да е сезиран с такова оплакване, да обезпечи правилното приложение на императивна материалноправна норма, като даде указания относно подлежащите на доказване факти и необходимостта за ангажиране на съответни доказателства.

Решенията на ПК/ОбСЗ за възстановяване собствеността на земеделски земи в стари (реални) граници имат конститутивно действие. За да се прояви конститутивното действие на реституционния акт следва обектът на възстановена собственост да е ясно и точно индивидуализиран по местонахождение и граници (съседни), съобразно действащ план.

Издадено преди изменението на чл. 14, ал. 1, т. 3 ЗСПЗЗ (ДВ. бр. 68/99 г.) решение на ПК/ОбСЗ, при липса на конкретно посочени граници и местонахождение на имота, не може да прояви конститутивно действие. Такова решение има установителен характер – а именно признава правото на правоимащото лице да възстанови притежавана от него и от наследодателя му земеделска земя, включена в блок на ТКЗС, ДЗС или др. организация.

Когато се възстановява собствеността на земеделски земи, попадащи в терен по § 4 ПЗР на ЗСПЗЗ, реституционната процедура следва уредбата на специалните правила на § 4 ПЗР ЗСПЗЗ, приети значително по-късно от първоначалната редакция на закона. Доколкото принципът е, че конститутивното действие се проявява от момента на обособяване обекта на възстановената собственост, то в тези хипотези ПНИ следва да е надлежно утвърден, съобразно условията на закона и действащ.

В хипотезата на възстановяване на собственост върху земеделски земи, попадащи върху терени по § 4 ПЗР ЗСПЗЗ, началният момент на придобивната давност срещу заявките искане за реституция собственици, може да бъде различен в зависимост от това дали за възстановяване на собствеността, съответно за придобиването на имота от ползватели, е необходимо издаване на заповед по § 4 к, ал. 7 ПЗР ЗСПЗЗ. Такива са случаите, в които правото на собственост се възстановява при действието на чл. 14, ал. 3, т. 1 ЗСПЗЗ в редакция след изменението в ДВ. бр. 68/1999 г., а придобиването на право на собственост от ползвателите е при условията на § 31 ПЗР ПМС № 234 от 16.12.1999 г. за изменение и допълнение на ППЗСПЗЗ.

Решенията на ПК/ОбСЗ, с които се възстановяват земи в терени по § 4 ПЗР на ЗСПЗЗ, имат конститутивно действие, ако са издадени преди изменението на чл. 14, ал. 1, т. 3 ЗСПЗЗ /ДВ бр. 68 от 30.07.1999 г. Тези решения възстановяват правото на собственост в реални граници, които следва да бъдат определени в решението, но само при действащ ПНИ- арг. от чл. 28, ал. 4 ППЗСПЗЗ /ДВ. бр. 122/97 г.

Преценката за проявено конститутивното действие на решението за възстановяване собствеността по ЗСПЗЗ, легитимиращо правоимащото лице за собственик следва да се извършва с оглед редакцията на закона към момента на постановяването му. Без съмнение, новата уредба, въвеждаща различен ред за възстановяване на собствеността, не може да засегне вече придобити права. Ето защо решенията на ПК/ОбСЗ, с които се възстановява собственост върху имоти в терен по § 4 ПЗР на ЗСПЗЗ, издадени до изменението на закона в ДВ. бр. 69/1999 г., са достатъчни за установяване правото на собственост върху съответните имоти.

По принцип, съдебната практика приема, че лице, чието право на възстановяване на собствеността в терен по § 4 от ПЗР на ЗСПЗЗ е признато след одобряване плана за новообразуваните имоти, има възможност да защити правата си чрез предприемане на посочените в закона действия, без които реституцията не би могла да бъде завършена, поради което и от момента на признаване правото на възстановяване на собствеността спрямо него започва да тече придобивна давност в полза на лице, владеещо новообразуван с ПНИ имот, който изцяло или частично

попада в имота, за който е признато правото на възстановяване на собствеността, доколкото ответникът не разполага и не противопоставя титул, който го легитимира за собственик на спорния недвижим имот.

§ 4 ПЗР ЗСПЗЗ

§ 4к, ал. 8, т. 1 ПЗР ЗСПЗЗ

Чл. 14, ал. 1, т. 3 ЗСПЗЗ

Чл. 28, ал. 4 ППЗСПЗЗ

Решение № 60149 от 2.02.2022 г. на ВКС по гр. д. № 2851/2021 г., II г. о., докладчик председателят Емануела Балевска

Касационното обжалване е допуснато по следните процесуално-правни въпроси: "Длъжен ли е въззивният съд при повторно разглеждане на спора да прецени правилността на правната квалификация на иска, дадена с доклада на първоинстанционния съд по делото и следва ли да обезпечи правилното приложение на материалния закон, като даде указания относно релевантните факти и разпределението на доказателствената тежест ? и Длъжен ли е въззивният съд да отстрани пороците на доклада по делото, направен от първоинстанционния съд, изразяващи се в неточна правна квалификация, ако въззивната жалба съдържа оплакване в тази смисъл. Длъжен ли е да доведе до знанието на страните променената правна квалификация и да им предостави възможност за процесуални действия във връзка с тях ?", доколкото данните по делото сочат, че въззивният съд е възприел уточненията на исковата молба, без други процесуални действия в противоречие със задължителната съдебна практика – т. 2 на ТР № 1/2013 г. на ОСГТК на ВКС по въпросите на въззивното производство.

Касационното обжалване е допуснато в приложното поле на чл. 280, ал. 1, т. 1 ГПК и по материално - правните въпросите: 1. / Има ли конститутивно действие решение на ОбСЗ за възстановяване собствеността на земеделски земи в стари (реални) граници, попадащи в терен по § 4 от ПЗР на ЗСПЗЗ, издадено преди изменението на чл. 14, ал. 1, т. 3 ЗСПЗЗ(ДВ. бр. 68/99 г.), ако в него липсват посочени граници и местонахождение на имота ? доколкото произнасянето на въззивния съд е в противоречие с практиката на ВКС- Решение № 116 от 08.07.2016 г. по гр. д. № 5941/2015 г. ВКС, I г. о., Решение № 288 от 18.03.2014 г. по гр. д. № 2058/2013 г. ВКС, I г. о., Решение № 262 от 13.07.2012 г. по гр. д. № 94/2011 /2011 г. ВКС, I г. о. и Решение № 809 от 14.01.2011 г. по гр. д. № 1889/2009 г. ВКС, I г. о. и др., в насоката, в която са изложени доводите на защитата на касаторите, като и по въпроса 2. / "Тече ли придобивна давност спрямо лице, чието право на възстановяване на собствеността в територия по § 4 ПЗР на ЗСПЗЗ е признато, кой е началният момент и какви са правните последици на изтеклата на изтеклата до приключване на административната процедура по възстановяване на собствеността върху земеделската земя придобивна давност ?" при констатацията, че този въпрос, а касаещ признати вещни права в полза на ищеца е произнесен в противоречие с разясненията на т. 1 на ТР № 11/1997 г. на ОСГК на ВКС, и на Решение № 49 от 26.07.2016 г. по гр. д. № 168/2015 г. ВКС, II г. о., Решение № 116 от 08.07.2016 г. по гр. д. № 5941/2015 г. ВКС, I г. о., Решение № 54 от 14.05.2019 г. по гр. д. № 2800/2018 г. ВКС, II г. о.

Ответникът по касация И. В. В. чрез адв. С. АК Ловеч излага обстоятелствени мотиви срещу тезата на касаторите за недопустимост на обжалваното въззивно решение, респ. се оспорва релевираните доводи за неправилност на решението на въззивния съд. Поддържа, че решението, като правилно и законосъобразно, следва да бъде потвърдено. Претендира разноските за настоящата инстанция.

Ответникът по касация- община Ловеч не взема становище по касационната жалба.

Върховният касационен съд, състав на второ отделение на гражданската колегия като прецени наведените доводи на касаторите и релевираните възражения на ответника по касация И. В. В., в правомощията по чл. 290 ГПК, чл. 295 във вр. с чл. 293 ГПК за да се произнесе по касационната жалба, намира:

Съдебното исково производство е образувано на 20.01.2016 година по заявления обективно с субективно съединени искове на И. В. В. от [населено място] срещу наследниците на Н. Й. В., наследниците на В. Й. В. и наследниците на Т. Й. Б., конкретно уточнени въз основа на ангажираните писмени доказателства и конституирани като страни, а именно Й. Н. В., Н. В. Н., Д. В. В., В. Й. В., Н. Х. Д. от [населено място] и М. Л. Г. - Т., всички от [населено място], и Община Ловеч, с посочено правно основание чл. 54, ал. 2 ЗКИР.

С молба от 13.06.2016 година процесуалният представителна ищеца е уточнил петитума на заявения иск (очевидно считайки че е предявен само един иск) в смисъл: " Да се признае по отношение на Й. Н. В., Н. В. Н., Д. В. В. от [населено място], В. Й. В. от [населено място], Н. Х. Д. от [населено място] и М. Л. Г. - Т. от [населено място], че И. В. В. е собственик по наследство, реституция и давностно владение на НИВА в м. "С. ", Л. землище, около 4 декара и шест ара при граници: Т. К., З. Ст. Ц., С. Н., н-ци на К. С., Х. В. Т., и К. Ц., която нива попада върху имоти с идентификатори № **, № **, № **, № **, № **, № ** по плана на новообразуваните имоти (ПНИ) на местността "С. ", в землището на [населено място], одобрен със Заповед № 419/03.08.2009 г. на Областния управител на Ловеч и граници, отразени по Скица- проект № 1/11.11.2015 година, както и че е допусната грешка на вярното отразяване на процесния имот с границите му, така и по отношение на отразяване на собствениците в регистъра към плана. "

С писмен отговор, подаден в срока по чл. 131 ГПК Н. В. Н. е оспорила иска, като е заявила лични конкуриращи права на собственост по отношение на имотите с идентификатори №№ ** и **, първият с площ от 1612. 28 кв. м., а вторият с площ от 1888, 17 кв. м., с начин на трайно ползване на първия ОВОЩНИ НАСАЖДЕНИЯ, а на втория – ЛИВАДА признати със Заповед № 40/12.01.2010 година, на основание чл. 44, ал. 2 ЗМСМА, § 4 к ал. 7 от ПЗР на ЗСПЗЗ и чл. 28 а, ал. 1 от ППЗСПЗЗ, § 4 б, ал. 1 изр. първо на ПЗР на ЗСПЗЗ, като наследник на В. Й. В.

С писмен отговор, подаден в срока по чл. 131 ГПК Н. Х. Д. и М. Л. Г. - Т. са оспорила иска, като са заявили лични конкуриращи права на собственост по отношение на имот с идентификатори № **, начин на трайно ползване ЛИВАДА с площ от 3358. 98 кв. м., , признати със Заповед № 39/12. 01, 2010 година, на основание чл. 44, ал. 2 ЗМСМА, § 4 к ал. 7 от ПЗР на ЗСПЗЗ и чл. 28 а, ал. 1 от ППЗСПЗЗ, § 4 б, ал. 1 изр. първо на ПЗР на ЗСПЗЗ, като наследници на Т. Й. Б.

С писмен отговор, подаден в срока по чл. 131 ГПК Д. В. В. и В. Й. В., като наследници на В. Й. В. чрез служебно назначения служебен процесуален представител, са оспорила иска, акцентирайки на разминаването на претенцията за собственост на земеделска земя от 4. 6 дка и доказателствата, сочещи, че майката на ищеца е поискала от ПК възстановяване собствеността само на 2 дка земеделска земя, оспорен е факта, че ищецът владее имота, както и изрично се възразява по отношение на твърдението, че на основание придобивна давност може да се придобие собствеността на земя, държавна или общинска собственост.

С в срока по чл. 131 ГПК, в качеството на ответник по заявения иск, община Ловеч взема становище, като счита, че правна квалификация на заявения иск е чл. 124, ал. 1 ГПК във вр. със специалния иск по § 4 к, ал. 8, т. 1 предл. 2-ро ПЗР на ЗСПЗЗ, оспорва допустимостта на предявения от ищеца иск поради обстоятелството, че в полза на същия няма издадена заповед за възстановяване на имота; оспорва се основателността на иска, като се акцентира на обстоятелството, че наследодателката на ищеца Г. К. И. (майка) е заявила за възстановяване само 2, 6 дка в м. "С. ", признато и е право на възстановяване по

изрично е посочено, че земята се намира в терен по § 4 ПЗР на ЗСПЗЗ, а при изготвяне на ПНИ, от дадената възможност за установяване границите на имотите чрез анкетиране, Г. К. не се е възползвала.

При така очертавания предмет на спора, базиран на твърденията на ищеца и релевираните възражения на ответниците- физически лица, за правото на собственост на претендирания от ищеца недвижим имот на основание наследство, реституция и давностно владение на НИВА в местността "С. ", землището на [населено място], с площ от около 4, 6 дка, при граници: Т. К., З. Ст. Ц., С. Н., н-ци на К. С., Х. В. Т., и К. Ц., която нива попада върху имоти с идентификатори № **; № **; № **; № **; № **; № ** по плана на новообразуваните имоти (ПНИ) на местността "С. ", в землището на [населено място], одобрен със Заповед № 419/03.08.2009 г. на Областния управител на Ловеч, чиито граници са отразени в Скица - проект № 1.11.2015 г., и за отстраняване на допусната грешка в ПНИ по отношение вярното отразяване на имота с границите му и по отношение на собствениците му в регистъра към в плана, по настоящото дело са постановени следните съдебни актове:

С решение № 297/22.06.2018 г., по гр. д. № 90/2016 на РС Ловеч, първоинстанционният съд е отхвърлил предявения от И. В. В. от [населено място] срещу наследниците на Н. Й. В., наследниците на В. Й. В. и наследниците на Т. Й. Б., уточнени въз основа на ангажираните писмени доказателства като ответници Й. Н. В., Н. В. Н., Д. В. В., В. Й. В., Н. Х. Д. от [населено място] и М. Л. Г. - Т., всички от [населено място], и Община Ловеч, иск на посочено правно основание чл. 54, ал. 2 ЗКИР за признаване за установено, че ищецът е собственик по наследство, реституция и давностно владение на НИВА в местността "С. ", землището на [населено място], с площ от около 4, 6 дка, при граници: Т. К., З. Ст. Ц., С. Н., н-ци на К. С., Х. В. Т., и К. Ц., която нива попада върху имоти с идентификатори № **; № **; № **; № **; № **; № ** по плана на новообразуваните имоти (ПНИ) на местността "С. ", в землището на [населено място], одобрен със Заповед № 419/03.08.2009 г. на Областния управител на Ловеч, чиито граници са отразени в Скица- проект № 1.11.2015 г., и за установяване на допусната грешка в плана по отношение вярното отразяване на имота с границите му и по отношение на собствениците му в регистъра към в плана.

С Решение № 39/18.02.2019 г., по В. гр. д. № 431/2018 на ОС Ловеч, първоинстанционното решение е отменено и е постановено ново, с което е признато за установено по отношение на ответниците, че на основание чл. 124, ал. 1 ГПК, вр. § 4 к, ал. 8, т. 1 ЗСПЗЗ ищецът И. В. В. от [населено място] е собственик на НИВА в местността "С. ", землището на [населено място], с площ от около 4, 6 дка, попадаща върху имоти № **; № **; № **; № **; № **; № ** по плана на новообразуваните имоти (ПНИ) на местността "С. ", в землището на [населено място], одобрен със Заповед № 419/03.08.2009 г. на Областния управител на Ловеч, чиито граници са отразени в Скица- проект № 1.11.2015 г., както и че е допусната грешка в плана на новообразуваните имоти както по отношение вярното отразяване на границите на имота, така и по отношение на собствениците в регистъра на към плана.

С Решение № 55/03.07.2020 г., по гр. д. № 2169/2019 на Върховния касационен съд на Република България (ВКС) е обезсилено Решение № 39/18.02.2019 г., по в. гр. д. № 431/2018 на ОС Ловеч, а делото върнато за ново разглеждане на въззивния съд, след като ВКС е констатирал, че исковата молба на И. В. В. е нередовна. За новото разглеждане на делото от въззивния съд са дадени указания в насока на необходимостта да бъде задължен ищецът да отстраняване нередовностите на исковата молба чрез уточняване конкретно кои имоти, включващи се в процесния имот от 4, 6 дка (имоти с идентификатори № **; № **; № **; № **; № **; № **) са придобити по давност и кои по земеделска реституция; очертаване правният интерес от водене на установителен иск за собственост за имот с обща площ около 4, 6 дка, включващ няколко имота, а именно с идентификатори № **; №

**, № **, № **, № **, № ** по плана за новообразуваните имоти, при положение, че всеки от ответниците се легитимира като собственик и оспорва собствеността на ищеца само върху една или друга част от имота с площ от 4, 6 дка.

В изпълнение на указанията по отменителното решение на ВКС, след оставяне на исковата молба без движение, по делото от защитата на ищеца И. В. са постъпили две, уточняващи исковата молба, молби.

С първата си молба ищецът уточнява, че общата площ на имота е 4, 6 дка, като по отношение на площта от 2, 6 дка собствеността се претендира на основание земеделска реституция, а за останалите 2 дка – по наследяване и давностно владение, установено от закупуването им от наследодателя му през 1953 г. до настоящия момент (предявяване на иска), че площта на имота от 2, 6 дка се намира в северната му част и в нея попадат площ от 736 м² – част от поземлен имот ** и площ от 1888 м² – част от поземлен имот ** (записана на наследниците на В. Й. В.), 368 м² – част от поземлен имот ** (записана на наследниците на Н. Й. В.) и част от път, съставляващ поземлен имот **, че площта от 2, 0 дка се намира в южната част на имота и в нея попадат площ от 900 м² – част от поземлен имот ** (записана на наследниците на Т. Й. Б.), 731 м² – част от поземлен имот ** (записана на наследниците на Н. Й. В.), площ от 736 м² – част от поземлен имот ** и площ от 1888 м² – част от поземлен имот ** (записани на наследниците на В. Й. В.) и част от път, съставляващ поземлен имот **.

С последваща молба, представена от защитата на ищеца от 16.11.2020 г., се уточнява конкретния размер на всяка от площите на имотите, във владение на ответниците, за които се претендира, че са част от двете площи (2, 6 дка и 2 дка) на претендирания от ищеца поземлен имот с обща площ от 4, 6 дка.

С обжалваното решение, окръжният съд в правомощията си на въззивна инстанция, при повторното разглеждане на делото, е отменил Решение № 297 от 22.06.2018 г., по гр. д. № 90/2016 на РС Ловеч и е постановил ново решение по съществото на спора, с което е признал за установено по предявения от И. В. В. против Н. В. Н., Д. В. В., В. Й. В., Н. Х. Д., М. Л. Г. - Т. и Й. Н. В. и [община] иск с правна квалификация § 4 к, ал. 8, т. 1 ПЗР ЗСПЗЗ, че ищецът е собственик по наследяване, давност и реституция на НИВА с площ 4, 6 дка, находяща се в м. "С. ", землището на [населено място], означена по комбинирана скица на вещото лице инж. К. К. (л. 67 в. гр. д. № 371/2020 г. ОС Ловеч, приподписана от съдебния състав и неразделна част от настоящето решение) със сив цвят и очертан в граници (червени линии) от т. 14 до т. 1 – от север; от т. 1 до т. 3 – от изток; от т. 3 до т. 7 от юг и от т. 7 до т. 14 – от запад, в която нива попадат следните площи от възстановени на ответниците имоти по ПНИ за м. "С. ", землището на [населено място], както следва:

в частта от 2, 6 дка (северна част от нивата, придобита по реституция) - 731 м² (от поземлен имот с идентификатор **, записан на наследниците на Н. (Н.) Й. В. - отв. Й. Н. В.), 587 м² (от поземлен имот с идентификатор **, записан на наследниците на В. Й. В. - отв. Н. В. Н., Д. В. В. и В. Й. В.), 900 м² (от поземлен имот с идентификатор **, записан на наследниците на Т. Й. Б. - отв. Н. Х. Д. и М. Л. Г. -Т.), 136 м² (от поземлен имот с идентификатор ** записан на наследниците на В. Й. В. - отв. Н. В. Н., Д. В. В. и В. Й. В.) 19 м² (от поземлен имот с идентификатор ** записан на наследниците на Н. (Н.) Й. В. - отв. Й. Н. В.) и 123 м² (от полски път на [община], съставляващ поземлен имот с идентификатор**) и

в частта от 2 дка (южната част от нивата, придобита по наследяване и давност) - 149 м² (от поземлен имот **, записан на наследниците на В. Й. В. - отв. Н. В. Н., Д. В. В. и В. Й. В.), 1752 м² (от поземлен имот с идентификатор **, записан на наследниците на В. Й. В. - отв. Н. В. Н., Д. В. В. и В. Й. В.), 349 м² (от поземлен имот с идентификатор **, записан на наследниците на Н. (Н.) Й. В. - отв. Й. Н. В.), 106 м² (от полски път на [община], съставляващ поземлен имот **), както и че е допусната непълнотата на помощния план, въз основа на който е изработен ПНИ за местността "С. ", изразяваща се в

липса на вярно отразяване на същия имот с описаните по комбинираната скица на заключението (л. 67 В. гр. д. № 371/2020 г. ОС Ловеч) граници.

По въпросите, обосновавали допускане на касационното обжалване

Правната квалификация на иска е задължение на решаващия съд. С ТР № 1/2013 г. на ОСГТК на ВКС, т. 1-3 се дават задължителни разяснения относно правомощията на въззивния съд като решаваща по съществото на спора съдебна инстанция в смисъл, че "при проверка правилността на първоинстанционното решение въззивният съд може да приложи императивна материалноправна норма, дори ако нейното нарушение не е въведено като основание за обжалване. " Това означава, че за въззивния съд съществува задължението в рамките на проверката за правилност на съдебното решение, не само да даде своята правна квалификация, с което би провел вменения му от законодателя правораздавателен контрол, но и да промени тази квалификация, ако счита, че следва да се приложи друга императивна материално-правна норма.

С цитираното тълкувателно решение се приема, че, "въззивният съд не следи служебно за допуснати от първата инстанция процесуални нарушения при докладване на делото. В случай, че въззивната жалба съдържа обосновано оплакване за допуснати от първоинстанционния съд нарушения на съдопроизводствените правила във връзка с доклада, въззивният съд дължи да даде указания до страните относно възможността да предприемат необходимите процесуални действия по посочване на относими за делото доказателства, които са пропуснали да извършат в първата инстанция поради отсъствие, непълнота или неточност на доклада и дадените указания. Когато въззивният съд прецени, че дадената от първата инстанция квалификация е неправилна, вследствие на което на страните са били дадени неточни указания относно подлежащите на доказване факти, той следва служебно, без да е сезиран с такова оплакване, да обезпечи правилното приложение на императивна материалноправна норма, като даде указания относно подлежащите на доказване факти и необходимостта за ангажиране на съответни доказателства. "

На по-силното основание следва, че за въззивния съд има задължение, при повторно разглеждане на спора пред тази инстанция да прецени правилността на правната квалификация на иска, особено в хипотезата на обезсилено от касационната инстанция въззивно решение поради нередовна искова молба и даде указания за тяхното отстраняване. В този смисъл следва положителен отговор на поставения от касаторите въпрос. Да, въззивният съд, при повторно разглеждане на делото, трябва да отстрани пороците на доклада по делото, направен от първоинстанционния съд, поради неточна правна квалификация при неясна(нередовна) искова молба, в това число да даде указания за събиране на доказателства за онези правно релевантни за спора факти с оглед на новата (правилна) квалификация на спорните правоотношения, да разпреди доказателствената тежест при необходимост от извършването на процесуални действия по допълнително събиране на доказателства.

Поставените материално-правни въпроси, свързани с правното действие на решенията на органа на поземлената реституция са разрешени в съдебната практика още със задължителните разяснения на ТР № 1/97 г. на ОСГТК на ВКС.

С посоченото тълкувателно решение се приема, че решенията на ПК/ ОбСЗ за възстановяване собствеността на земеделски земи в стари (реални) граници имат конститутивно действие. За да се прояви конститутивното действие на реституционния акт следва обектът на възстановена собственост да е ясно и точно индивидуализиран по местонахождение и граници (съседни), съобразно действащ план.

С разпоредбите на ЗСПЗЗ законодателят е обусловил реституционният ефект на собствеността върху земеделските земи от факта на възстановяването им в реални граници. Възстановяването на собствеността се осъществява с решение на общинската ПК/ОбСЗ на основание чл. 14, ал. 1 от ЗСПЗЗ. С решение, по чл. 18 ж, ал. 1 от ППЗСПЗЗ

органът на поземлената реституция възстановява собствеността в съществуващи или възстановими на терена стари реални граници. С решение по чл. 27, ал. 1 от ППЗСПЗЗ ПК/ОбСЗ възстановява собствеността на земеделските земи в нови реални граници с план за земеразделяне.

Издадено преди изменението на чл. 14, ал. 1, т. 3 ЗСПЗЗ (ДВ. бр. 68/99 г.) решение на ПК/ОбСЗ, при липса на конкретно посочени граници и местонахождение на имота, не може да прояви конститутивно действие. Такова решение има установителен характер – а именно признава правото на правоимащото лице да възстанови притежавана от него и от наследодателя му земеделска земя, включена в блок на ТКЗС, ДЗС или др. организация.

Когато се възстановява собствеността на земеделски земи, попадащи в терен по § 4 от ПЗР на ЗСПЗЗ, реституционната процедура следва уредбата на специалните правила на § 4 от ПЗР на ЗСПЗЗ, приети значително по-късно от първоначалната редакция на закона. Доколкото принципът е, че конститутивното действие се проявява от момента на обособяване обекта на възстановената собственост, то в тези хипотези ПНИ следва да е надлежно утвърден, съобразно условията на закона и действия.

В хипотезата на възстановяване на собственост върху земеделски земи, попадащи върху терени по § 4 от ПЗР на ЗСПЗЗ, началният момент на придобивната давност срещу заявките искане за реституция собственици, може да бъде различен в зависимост от това дали за възстановяване на собствеността, съответно за придобиването на имота от ползватели, е необходимо издаване на заповед по § 4 к, ал. 7 ПЗР на ЗСПЗЗ. Такива са случаите, в които правото на собственост се възстановява при действието на чл. 14, ал. 3, т. 1 ЗСПЗЗ в редакция след изменението в ДВ. бр. 68/1999 г., а придобиването на право на собственост от ползвателите е при условията на § 31 от ПЗР на ПМС № 234 от 16.12.1999 г. за изменение и допълнение на ППЗСПЗЗ.

Решенията на ПК/ОбСЗ, с които се възстановяват земи в терени по § 4 ПЗР на ЗСПЗЗ, имат конститутивно действие, ако са издадени преди изменението на чл. 14, ал. 1, т. 3 ЗСПЗЗ /ДВ бр. 68 от 30.07.1999 г. /. Тези решения възстановяват правото на собственост в реални граници, които следва да бъдат определени в решението, но само при действащ ПНИ- арг. чл. 28, ал. 4 ППЗСПЗЗ /ДВ. бр. 122/97 г. /.

Преценката за проявено конститутивното действие на решението за възстановяване собствеността по ЗСПЗЗ, легитимиращо правоимащото лице за собственик следва да се извършва с оглед редакцията на закона към момента на постановяването му. Без съмнение, новата уредба, въвеждаща различен ред за възстановяване на собствеността, не може да засегне вече придобити права. Ето защо решенията на ПК/ОбСЗ, с които се възстановява собственост върху имоти в терен по § 4 ПЗР на ЗСПЗЗ, издадени до изменението на закона в ДВ. бр. 69/1999 г., са достатъчни за установяване правото на собственост върху съответните имоти.

По принцип, съдебната практика приема, че лице, чието право на възстановяване на собствеността в терен по § 4 от ПЗР на ЗСПЗЗ е признато след одобряване плана за новообразуваните имоти, има възможност да защити правата си чрез предприемане на посочените в закона действия, без които реституцията не би могла да бъде завършена, поради което и от момента на признаване правото на възстановяване на собствеността спрямо него започва да тече придобивна давност в полза на лице, владеещо новообразуван с ПНИ имот, който изцяло или частично попада в имота, за който е признато правото на възстановяване на собствеността, доколкото ответникът не разполага и не противопоставя титул, който го легитимира за собственик на спорния недвижим имот.

По основателността на касационната жалба

Касационната жалба е основателна, и като такава същата следва да бъде уважена по следните съображения:

Искът за собственост, заявен на основание чл. 124, ал. 1 ГПК във вр. с § 4 к, ал. 8, т. 1 ПЗР ЗСПЗЗ, аналогично на иска по чл. 54, ал. 2 ЗКИР предполага съединяване ex lege на

иск за собственост (установителен или ревандикационен) с искане да бъде изменен влезлия в сила ПНИ поради съществени непълноти или грешки, съобразно резултата от разрешения по делото, преюдициален по своя характер, спор за материално право. Основни правно релевантни факти, които подлежат на доказване по делото от лицето-ищец, въвел твърдението че е собственик на конкретен земеделски недвижим имот, неточно или неправилно отразен, или изобщо неотразен в ПНИ, са елементите на фактическия състав на правното основание по см. на чл. 77 ЗС, на което претендира да притежава правото на собственост, и наличието на влязъл в сила ПНИ, в който процесният имот е "неправилно отразен" като териториална (поземлена) единица по см. на Закона за устройство на територията.

Разпоредбата на § 4 к от ПЗР на ЗСПЗЗ(ДВ, бр. 98 от 1997 г., изм., бр. 67/99 г.) изрично сочи, че за земите, предоставени за ползване на гражданите, въз основа на актовете по § 4 от ПЗР на ЗСПЗЗ се изработват помощен план и план на новообразуваните имоти (ПНИ).

За да бъде уважен иска за собственост и иска за изменение на ПНИ по реда на § 4 к, ал. 8, т. 1 ПЗР на ЗСПЗЗ, ищецът носи тежестта на доказване - пълно и пряко, не само, че е титуляр на правото на собственост, но и че притежаваното право на собственост има своята индивидуализация като самостоятелен недвижим имот според съответния ПНИ.

Съгласно цитираните правила на ЗСПЗЗ, помощният план на терена по § 4 от ПЗР на ЗСПЗЗ, е този, който съдържа данни за имотите, предоставени за ползване, така и за имотите, съществували преди образуването на трудовокооперативните земеделски стопанства и държавните земеделски стопанства.

По настоящото дело, ищецът И. В. В. претендира да е собственик на поземлен имот нива от 4, 6 дка, поддържайки различни придобивни основания за съответните части от този имот – за площта от 2, 6 дка собствеността се претендира на основание земеделска реституция, а за останалите 2 дка – по наследяване и давностно владение, установено от закупуването му от наследодателя му през 1953 г. до предявяване на иска.

Изводите на въззивния съд да признае за установено, по предявения от И. В. В. против Н. В. Н., Д. В. В., В. Й. В., Н. Х. Д., М. Л. Г. - Т. и Й. Н. В. и Община Ловеч иск с правна квалификация § 4 к, ал. 8, т. 1 ПЗР ЗСПЗЗ, че ищецът е собственик по наследяване, давност и реституция на НИВА с площ 4, 6 дка, нахождаща се в м. "С. ", землището на [населено място], означена по комбинирана скица на вещото лице инж. К. К. (л. 67 в. гр. д. № 371/2020 г. ОС Ловеч, приподписана от съдебния състав и неразделна част от настоящето решение) със сив цвят и очертан в граници (червени линии) от т. 14 до т. 1 – от север; от т. 1 до т. 3 – от изток; от т. 3 до т. 7 от юг и от т. 7 до т. 14 – от запад, в която нива попадат площи от възстановени на ответниците имоти съгласно ПНИ за м. "С. ", землището на [населено място], настоящият състав на касационния съд намира за незаконосъобразни, необосновани и непочиващи нито на данните по делото, нито на закона.

1. / По отношение спорната част от 2, 6 дка (северна част от нивата), решаващият съд е приел, че е собственост на И. В. като придобита по реституция и наследство от Г. К. И. - майка.

Според последното уточнение на исковата молба от страна на защитата на ищеца, индивидуализацията на тази част от 2. 6 дка е конкретизирана в смисъл: че съгласно действащия ПНИ, същата включва 731 м2 (от поземлен имот с идентификатор **, записан на наследниците на Н. (Н.) Й. В. - Й. Н. В.), 587 м2 (от поземлен имот с идентификатор **, записан на наследниците на В. Й. В. - Н. В. Н., Д. В. В. и В. Й. В.), 900 м2 (от поземлен имот с идентификатор **, записан на наследниците на Т. Й. Б. - Н. Х. Д. и М. Л. Г. -Т.), 136 м2 (от поземлен имот с идентификатор ** записан на наследниците на В. Й. В. - Н. В. Н., Д. В. В. и В. Й. В.) 19 м2 (от поземлен имот с идентификатор ** записан на

наследниците на Н. (Н.) Й. В. - Й. Н. В.) и 123 м² (от полски път на [община], съставляващ поземлен имот с идентификатор **).

Това уточнение на исковата молба налага извод, че се касае до заявени от страна И. В. В. няколко обективно и субективно заявени иска за собственост на основание чл. 124, ал. 1 ГПК във вр. с реституция чл. 14, ал. 1 ЗСПЗЗ и чл. 5 ЗН, като с всеки един от тези искове се претендира реална част съответно от ПИ с идентификатор **, **, **, **, ** и **, *

Фактите по делото сочат, че наследодателят на ищеца- Г. К. И. (поч. 2004 година и оставила единствен наследник по закон – син И. В. В.) е заявила правото си на възстановяване собствеността на земеделска земя по Преписка вх. № 11557/92 г., и допълнена по преписка изх. №- ПО-05-516/19.08.2016 година на 2 дка и 6 ара в м. "С. ". С Решение № 174/12.12.1994 г. на ОбСЗ Ловеч на Г. К. И. е възстановена в съществуващи (възстановими) граници правото на собственост върху нива от 2, 6 дка. В решението не са означени граници на имота, в решението изрично е отразено, че имотът се намира в терен по § 4 ПЗР на ЗСПЗЗ на [населено място], местност "С. ", и че ползването на имота е ограничено до уреждане правата на ползвателя по § 4 ПЗР на ЗСПЗЗ.

Искът за собственост на И. В. В. е насочен към три групи лица, посочени като наследници на Н. Й. В., наследниците на В. Й. В. и наследниците на Т. Й. Б., конкретно уточнени въз основа на ангажираните писмени доказателства и конституирани като страни, а именно Й. Н. В., Н. В. Н., Д. В. В., В. Й. В., Н. Х. Д. от [населено място] и М. Л. Г. - Т., всички от [населено място], и [община]. Наред с това ищецът поддържа наличие на непълнота на помощния план, въз основа на който е изработен плана на новообразуваните имоти, поддържайки твърдение, че е собственик на поземления имот от 4, 6 дка на посочените придобивни основания (за съответните части от него), и че неговият имот не е заснет като самостоятелен, а е инкорпориран със съответните площи в имотите на ответниците, като се очертава за спор за материално право, който следва да се разреши чрез иска по § 4 к, ал. 8, т. 1 от ПЗР на ЗСПЗЗ.

Изводът на въззивния съд, че исканият от И. В. В. благоприятен правен резултат по делото е изменение на плана на новообразуваните имоти (ПНИ) и издаване на заповед по § 4 к, ал. 7 ПЗР ЗСПЗЗ, чрез уважаване на иска по § 4 к, ал. 8, т. 1 от ПЗР на ЗСПЗЗ, е верен, но само ако, и при условие, че всеки един от " съществуващите спорове за материално право " (кому принадлежи правото на собственост), имащи характера на преюдициален спор с ответниците би се решил в негова полза. Основният правен спор касае заявления от ищеца положителен установителен иск за собственост на нивата от 4. 6 дка.

Фактите сочат, че ответниците Н. В. Н., Д. В. и В. В. има титул за собственост на имоти с идентификатори № № ** и **, първият с площ от 1612. 28 кв. м., а вторият с площ от 1888, 17 кв. м., с начин на трайно ползване на първия ОВОЩНИ НАСАЖДЕНИЯ, а на втория – ЛИВАДА въз основа на Заповед № 40/12.01.2010 година, на основание чл. 44, ал. 2 ЗМСМА, § 4 к ал. 7 от ПЗР на ЗСПЗЗ и чл. 28 а, ал. 1 от ППЗСПЗЗ, § 4 б, ал. 1 изр. първо на ПЗР на ЗСПЗЗ, като наследник на В. Й. В..

Фактите по делото сочат, че ответниците Н. Х. Д. и М. Л. Г. - Т. имат титул за собственост по отношение на имот с идентификатори № **, начин на трайно ползване ЛИВАДА с площ от 3358. 98 кв. м., по силата на Заповед № 39/12.01.2010 година, на основание чл. 44, ал. 2 ЗМСМА, § 4 к ал. 7 от ПЗР на ЗСПЗЗ и чл. 28 а, ал. 1 от ППЗСПЗЗ, § 4 б, ал. 1 изр. първо на ПЗР на ЗСПЗЗ, като наследници на Т. Й. Б..

Фактите по делото сочат, че ответникът Й. Н. В. има титул за собственост по отношение на имоти с идентификатори №№ ** и **, начин на трайно ползване и на двата ОВОЩНИ НАСАЖДЕНИЯ, с площи съответно от 1612. 30 кв. м. и 1387. 09 кв. м, по силата на Заповед № 41/12. 01, 2010 година, на основание чл. 44, ал. 2 ЗМСМА, § 4 к ал. 7 от ПЗР на ЗСПЗЗ и чл. 28 а, ал. 1 от ППЗСПЗЗ, § 4 б, ал. 1 изр. първо на ПЗР на ЗСПЗЗ, като наследник на Н. (Н.) Й. В..

Решенията за възстановяване собствеността на земеделските имоти в полза на ответниците са постановени след проведена процедура за съвместно уточняване границите на земеделските земи, разположени в териториите по § 4 ЗСПЗЗ, от лицата, заявили правата си на собственост и изготвяне на помощен план на местността. С неофициален раздел на Държавен вестник, бр. 106 от 12.12.2008 г. [община] е обявила изработването на помощен план и план на новообразуваните имоти на местността "С. ", землището на [населено място].

Тези факти обосновават извод, че ответниците притежават надлежен (издаден според правилата на § 4 от ПЗР на ЗСПЗЗ) титул за собственост на ПИ със самостоятелни идентификатори и се легитимират като собственици на възстановените им земеделски земи. Няма спор, че в действащия ПНИ на м. "С. ", [населено място] няма нанесен поземлен имот на името на Г. К. И., нито на нейния син И. В. В.. Няма спор, че И. В. В. не разполага с титул за собственост, доколкото няма издадена заповед за възстановяване собствеността на имота, за който има признато право на възстановяване с решение по чл. 14, ал. 1 ЗСПЗЗ в полза на неговата майка от 1994 година.. Няма спор, че наследодателката Г. К. И. е заявила за възстановяване само 2, 6 дка в м. "С. ", признато и е право на възстановяване но изрично е посочено, че земята се намира в терен по § 4 ПЗР на ЗСПЗЗ, но при изготвяне на помощния план, от дадената по закон възможност за установяване границите на имотите чрез анкетиране, Г. К. не се е възползвала.

Обжалваното въззивно решение е незаконосъобразно след като, видно от мотивите на същото, установените по делото факти не са съобразени в контекста на закона – ал. 6 и ал. 7 на § 4 к от ПЗР на ЗСПЗЗ, според който " за установяване на границите на имотите преди образуване на ТКЗС и ДЗС могат да се ползват всички информационни източници - аерофотоснимки, фотосхеми, фотопланове, кадастрални планове, комасационни планове и други графични материали и данни. При липса на информация за границите на имотите в тези източници данните се набират с анкети при условия и по ред, определени с правилника за прилагане на закона. " Несъобразяването на фактите с хипотезиса на закона опорочава правните изводи на съда, че И. В. е доказал правото на собственост по реституция на наследодателя си Г. К. И. като правоимащо лице по см. на чл. 10 ЗСПЗЗ. Направените изводи, че Г. И. е била собственик на земеделска земя, предмет на настоящия иск за собственост, въз основа на доказателства за собственост и изслушаните експертизи, без спор относно фактите от минало време, не касаят предмета на доказване по делото, доколкото конкретното оспорване на ответниците по иска са свързани с въпроса дали е настъпили вещно-правен ефект на постановеното реституционно решение по чл. 14, ал. 1 ЗСПЗЗ в полза на Г. К. И. от 1994 година.

Необоснован, и в противоречие със нормата на закона е изводът на решаващия съд, че правото на собственост на И. В. може да се признае само въз основа на реституционно решение по чл. 14, ал. 1 ЗСПЗЗ, без проявено конститутивно действие поради незавършената реституционна процедура по ал. 7 на § 4 к на ПЗР на ЗСПЗЗ, изискваща "възстановяването, съответно придобиването на правото на собственост върху новообразуваните имоти, се извършва със заповед на Кмета на общината ".

Правните изводи на решаващия съд, че съдебната искова защита с правна квалификация § 4 к, ал. 8, т. 1 ПЗР ЗСПЗЗ, принципно уредена от законодателя по спорове между правоимащи лица, претендиращи земеделска реституция по чл. 14, ал. 1 ЗСПЗЗ и ползватели на имота по § 4 а от ПЗР на ЗСПЗЗ, следва да намери приложение и при спор между лица, претендиращи правото на собственост въз основа на реституция по чл. 14, ал. 1 ЗСПЗЗ, се споделят от настоящия състав, доколкото се касае до правната природа на искова защита – а именно с положителен установителен иск за собственост, съчетан с искане за изменение на ПНИ.

Изводът на въззивния съд, че в рамките на упражняване на исковата защита по иска по § 4 к, ал. 8, т. 1 ПЗР на ЗСПЗЗ доказването на правото на собственост е аналогично на

доказването като по иска по чл. 14, ал. 4 ЗСПЗЗ, не могат да бъдат споделени. Настоящият състав на касационния съд намира същите за неправилни и незаконосъобразни.

Този извод е напълно погрешен, защото искът по § 4 к, ал. 8, т. 1 от ПЗР на ЗСПЗЗ има за предмет спор за собственост по отношение на конкретните недвижими имоти към настоящия момент, обособени като самостоятелни обекти на правото на собственост (ПИ) по действащия ПНИ. Спорът по § 4 к, ал. 8, т. 1 ПЗР на ЗСПЗЗ, по преюдициалния спор за собственост цели да разреши възникналата конкуренция на правните основания, легитимиращи спорящите лица за собственици - в случая с реституционното решение по чл. 14, ал. 1 ЗСПЗЗ на Г. И., с което и е признато правото да възстанови притежавана в миналото земеделска земя в стари (възстанови) реални граници и Заповедите по § 4 к, ал. 7 ПЗР на ЗСПЗЗ, признаващи правото на собственост на ответниците. В рамките на този спор правото на собственост на правоимащите лица в миналото не се оспорва, затова с решението по чл. 14, ал. 1 ЗСПЗЗ без настъпил вещно-правен ефект, се признава правото им да възстановят собствеността на земеделските земи, които са притежавали. Само при искова защита по спор за собственост по чл. 14, ал. 4 ЗСПЗЗ предмет на делото е съществуването на правото на собственост в минал момент, т. е. само тази искова защита предполага да се изследва въпроса кому е принадлежало правото на собственост към момента на включването на земеделския имот в блок на ТКЗС или ДЗС.

В конкретния случай, извън предмета на спора е обсъждане на ненужно събраните доказателства за това какви земеделски земи са били притежание на наследодателката на ищеца и къде би била ситуирана по ПНИ, поради което и въведените от защитата на касаторите доводи за незаконосъобразност (недопустимост) в тази насока са напълно основателни.

Обратно на изводите на въззивния, настоящият състав на касационния съд приема, че не е налице хипотеза на конкуренция на реституционните решения, като легитимиращи документи правото на собственост на ищеца и ответниците, доколкото е безспорен факта, че реституционната процедура е завършена с издаване на заповедите на кмета по § 4 к, ал. 7 ПЗР на ЗСПЗЗ само в полза на ответниците. Ищецът не е доказал да притежава титул за собственост по отношение на претендиращото право на собственост въз основа на решение на органа на земеделска реституция, ползващо се с вещно-правен ефект.

Неправилно, с обжалваното решение се приема, че с иска по § 4 к, ал. 8, т. 1 ПЗР на ЗСПЗЗ могат да установят правата си и лица, претендиращи да са собственици на имоти, които макар да не подлежат на възстановяване по ЗСПЗЗ, попадат в територия по § 4 ПЗР на ЗСПЗЗ, и чиито граници следва да бъдат отразени в плана на новообразуваните имоти.

Този извод на въззивния съд противоречи на първо място на твърдението и тезата на самия ищец, че притежава собствеността на земеделския имот от 2, 6 дка на основание реституция. Този извод в противоречие е с доказателствата, че собствеността на процесната земеделска земя е заявена за възстановяване по реда на ЗСПЗЗ от наследодателя на ищеца Г. К. И. още през 1992 година, а през 1994 година в нейна полза има издадено позитивно решение на ПК, ползващо се само с установително действие по отношение на правото на възстановяване на собствеността на земеделски земи, но не и легитимиращо право на собственост в полза на правоимащото лице поради неприключила реституционната процедура предвид липсата на издадена заповед на Кмета по § 4 к, ал. 7 от ПЗР на ЗСПЗЗ.

По тези съображения, настоящият състав на касационния съд намира, че ищецът - ответник по касация И. В. В. не е доказал да е собственик, на основание реституция по ЗСПЗЗ, на земеделската земя от 2, 6 дка, уточнена с допълнителната молба, поради което уваженото обжалваното решение (в тази му част) следва да бъде отменено като се постанови ново решение, с което тази претенция се отхвърли по изложените съображения.

По отношение на исковете за собственост на И. В. В. в частта от 2 дка (южната част от нивата, придобита по наследяване и давност) конкретизирана като следва - 149 м² (от

поземлен имот **, записан на наследниците на В. Й. В. - Н. В. Н., Д. В. В. и В. Й. В.), 1752 м2 (от поземлен имот с идентификатор **, записан на наследниците на В. Й. В. - Н. В. Н., Д. В. В. и В. Й. В.), 349 м2 (от поземлен имот с идентификатор **, записан на наследниците на Н. (Н.) Й. В. - Й. Н. В.), 106 м2 (от полски път на [община], съставляващ поземлен имот **), както и че е допусната непълнотата на помощния план, въз основа на който е изработен ПНИ за местността "С. ", изразяваща се в липса на вярно отразяване на същия имот с описаните по комбинираната скица на заключението (л. 67 В. гр. д. № 371/2020 г. ОС Ловеч) граници.

Обжалваното въззивно решение, и в тази част, е неправилно и незаконосъобразно.

В хипотезите, когато правото на собственост на земеделска земя е възстановено по реда на ЗСПЗЗ касаещи земеделска земя в терен по § 4 ЗСПЗЗ, при завършена процедура по правилата на § 4, ал. 6 и ал. 7 ПЗР на ЗСПЗЗ, съдебната практика без отклонения приема, че лицето, което е във владение на реституирания имот (ако това е безусловно установено от доказателствата по делото), може да го придобие на основание чл. 79, ал. 1 ЗС при доказване, при условията на пълно и пряко доказване, на всеки един от елементите на това придобивно основание. Сроктът на придобивната давност, в тези хипотези, тече от момента на влизане в сила на заповедта на кмета. По делото, със Заповеди на Кмета на [населено място] № 39, 40 и 41, и трите от дата 12.10.2010 година, влезли в сила като необжалвани, е признато правото на собственост на ответниците. Доколкото при данните по делото може да се приеме, че И. В. В. е доказал фактите, че към този момент е упражнявал фактическа власт по отношение на всяка една от реално посочените части от чуждите имоти, с намерение за своеене, фактът, че исковата молба е заявена през 2016 година сочи, че не е налице изтекъл 10-годишния давностен срок по чл. 79, ал. 1 ЗС. Изводите на въззивния съд, че ищецът е придобил претендираната земя от 2 дка на основание чл. 79, ал. 1 ЗС са необосновани. По тези съображения, обжалваното решение и в тази част следва да се отмени, като на основание чл. 295 ГПК във вр. с чл. 293, ал. 1 и ал. 3 ГПК касационният съд постанови ново с което искът на И. В. В., като недоказан се отхвърли.

7. Вписването на условие в завещателното разпореждане е позволено от закона и няма ограничения за вида на завещанието (частно или общо), нито относно вида на самото условие, което може да е отлагателно или прекратително, каузално или потестативно - чл. 17, ал. 1 ЗН, съотв. чл. 129 от ЗН (отм.).

По отношение на условието са приложими общите правила на чл. 25 ЗЗД. Условието е модалитет (обулавящо волеизявление) на сделката, който поставя правното й действие в зависимост от едно бъдещо несигурно събитие. Настъпването на събитието може да зависи или да не зависи от волята на страните, но от сбъдването му ще зависи дали сделката ще породи правните си последици или дали вече възникналите последици ще бъдат заличени. Ако условието е отлагателно сделката ще породи правно действие само при сбъдването му. Ако условието е прекратително, докато не се е сбъднало, сделката има правно действие, но с настъпването на условието действието се прекратява, при това с обратна сила - чл. 25, ал. 2 ЗЗД.

Другото деление на условията - на каузални и потестативни е според това от какво зависи настъпването на условието; условието е случайно /каузално/ когато действието на сделката е в зависимост от бъдещо и неизвестно събитие, чието настъпване е израз на случайност, т. е. няма значение волята на никоя от страните; условието е произволно (или потестативно) когато сбъдването на събитието зависи от волята на един от съконтрагентите; възможно е и смесено условие.

Общо изискване към всички обуславящи волеизявления (модалитети), включително за условието, е да съответстват на закона, на добрите нрави и да са

възможни. Конкретно спрямо завещателните разпореждания ако условието е невъзможно завещателното разпореждане е нищожно на основание чл. 42, б. "в" ЗН. За да се определи дали вписаното в завещанието условие е невъзможно, е необходимо тълкуване на волята на завещателя по правилата на чл. 20 ЗЗД като се изхожда от целта на завещанието, обичая и добросъвестността, и отделните клаузи се тълкуват във връзка една с друга.

Чл. 17, ал. 1 ЗН

Чл. 129 от ЗН (отм.)

Чл. 25 ЗЗД

Чл. 20 ЗЗД

Чл. 42, б. „в“ ЗН

Решение № 8 от 18.02.2022 г. на ВКС по гр. д. № 2016/2021 г., II г. о., докладчик съдията Веселка Марева

Допуснато е касационно обжалване по правния въпрос: при ясно изразена воля в саморъчно завещание за наследяване на цялото имущество от определено лице, дали извършеното отбелязване "при преждевременна и неестествена смърт" съставлява условие, при сбъдването на което завещанието да произведе действие.

Върховният касационен съд, състав на Второ гражданско отделение като разгледа жалбите в рамките на наведените основания, установи следното:

Производството е по иск за съдебна делба във фазата по допускането. Двете съделителки са дъщери и наследници по закон на Т. М. М., починал през 2017 г. Установено е и не се спори, че наследодателят е бил собственик на делбения имот и че към момента на смъртта си е разведен. Спорът е съсредоточен относно действието на представеното от Р. Т. М. саморъчно завещание от 21.10.1993 г., с което наследодателят ѝ завещава цялото си имущество "при преждевременна и неестествена" смърт; отразено е в завещателното разпореждане, че то се прави в полза на дъщеря му от първия брак и е продиктувано от дисхармоничните отношения във втория му брак, както и че при евентуален развод може да извърши промяна в наследствените отношения. Завещанието е оспорено от Н. Б. с възражение, че е нищожно на основание чл. 42, б. "в" ЗН поради изложения в него мотив за съставянето му - дисхармонични отношения във втория брак на наследодателя, който мотив не съответства на добрите нрави и справедливостта; поддържа се и възражение за несбъждане на условието, под което е направено завещанието, както и евентуално възражение по чл. 30, ал. 1 ЗН за възстановяване на запазената част от наследството.

Въззивният съд е приел, че завещанието е съставено под условие - настъпване на насилствена, принудителна смърт на завещателя; условието се свежда до обстоятелствата, при които ще настъпи смъртта, което условие не е забранено от закона. Извършил е тълкуване на изявената в завещанието воля като е счел, че изразът "при преждевременна и неестествена" смърт несъмнено сочи на поставено условие, при сбъдването на което да прояви действие завещанието. Ако смъртта настъпи без проявление на посочените обстоятелства, то завещанието не поражда действие. По делото е приета медицинска експертиза, според която причина за смъртта на Т. М. е остра сърдечносъдова и дихателна недостатъчност, развила се на базата на болестно състояние на сърдечния мускул, като няма данни за травматични увреждания или за насилие. С оглед на това съдът е намерил, че завещанието не проявява действието си, тъй като не се е сбъднало поставеното в него условие.

По-нататък съдът е посочил, че "преждевременната и неестествена" смърт не е мотив на завещателя да извърши завещанието, а е условие на завещателното разпореждане. Изразеният в завещанието мотив е един - това са дисхармоничните отношения във втория брак и този мотив не противоречи на добрите нрави, поради което не би могъл да обуслови нищожност на завещанието /ако то бе произвело действие/.

На основание на тези изводи съдът е допуснал делбата при равни квоти, въз основа на наследствените дялове, предвидени в закона - чл. 5, ал. 1 ЗН.

По основанията за касационно обжалване.

Поставеният за тълкуване правен въпрос е: при ясно изразена воля в саморъчно завещание за наследяване на цялото имущество от определено лице, дали вписаната от завещателя уговорка: "при преждевременна и неестествена смърт" съставлява условие, при събдването на което завещанието да произведе действие.

Вписването на условие в завещателното разпореждане е позволено от закона и няма ограничения за вида на завещанието /частно или общо/, нито относно вида на самото условие, което може да е отлагателно или прекратително, каузално или потестативно - чл. 17, ал. 1 ЗН, съотв. чл. 129 от ЗН (отм.). По отношение на условието са приложими общите правила на чл. 25 ЗЗД. Условието е модалитет/обулавящо волеизявление/ на сделката, който поставя правното й действие в зависимост от едно бъдещо несигурно събитие. Настъпването на събитието може да зависи или да не зависи от волята на страните, но от събдването му ще зависи дали сделката ще породи правните си последици или дали вече възникналите последици ще бъдат заличени. Ако условието е отлагателно сделката ще породи правно действие само при събдването му. Ако условието е прекратително, докато не се е събднало, сделката има правно действие, но с настъпването на условието действието се прекратява, при това с обратна сила - чл. 25, ал. 2 ЗЗД. Другото деление на условията - на каузални и потестативни е според това от какво зависи настъпването на условието; условието е случайно /каузално/ когато действието на сделката е в зависимост от бъдещо и неизвестно събитие, чието настъпване е израз на случайност, т. е. няма значение волята на никоя от страните; условието е произволно /или потестативно/ когато събдването на събитието зависи от волята на един от съконтрахентите; възможно е и смесено условие. Общо изискване към всички обуславящи волеизявления /модалитети/, включително за условието, е да съответстват на закона, на добрите нрави и да са възможни. Конкретно спрямо завещателните разпореждания ако условието е невъзможно завещателното разпореждане е нищожно на основание чл. 42, б. "в" ЗН. За да се определи дали вписаното в завещанието условие е невъзможно, е необходимо тълкуване на волята на завещателя по правилата на чл. 20 ЗЗД като се изхожда от целта на завещанието, обичая и добросъвестността, и отделните клаузи се тълкуват във връзка една с друга.

Предвид горните принципни разяснения следва да се приеме, че вписаната в завещанието клауза "при преждевременна и неестествена смърт" представлява условие на завещанието. Това условие не противоречи на закона, обичаите и добросъвестността, а също и не е невъзможно. То е каузално - събдването му е резултат на събитие, извън волята на завещателя. С оглед на значението му за действието на завещанието условието е отлагателно - завещанието ще произведе действие само при събдване на условието.

По касационната жалба.

От разрешението на правния въпрос следва извод, че обжалваното решение е правилно и следва да бъде оставено в сила. Клаузата, съдържаща се в завещанието на Т. М., а именно: "след смъртта ми - /при преждевременна и неестествена/" представлява условие и то отлагателно по своя вид - завещанието да има действие само при събдването му. Този извод се налага както от буквалния прочит, така и при тълкуване на останалите клаузи в завещанието. От изразения в него мотив става ясно, че към момента на съставяне на завещанието завещателят е имал нехармонични отношения с втората си съпруга. Вероятно те са причина за страховете му от преждевременна и неестествена смърт, които

са залегнали като условие на завещанието и преследваната от него цел е била съпругата му, а може би и дъщеря му от втория брак, да бъде лишена от наследство. Затова е направил завещателното разпореждане в полза на дъщеря си от първия брак. По-късно завещателят се е развел с втората си съпруга, но не е направил промяна в завещанието, каквото намерение е изразено в самото него. Тъй като е безспорно установено, че смъртта му не е била преждевременна и неестествена, то е явно, че поставеното в завещанието отлагателно условие не се е сбъднало и поради това завещателното разпореждане не може да породии правно действие.

Изложените от въззивния съд съображения по тълкуване на завещанието и уговорките в него са изчерпателни и напълно се подкрепят от настоящия състав. Предлагащото от жалбоподателката тълкуване на клаузата, че не цели ограничаване последиците на завещателното разпореждане, а напротив - иска да допълни характеристиките на настъпилата смърт, включващи преждевременна и неестествена такава, е нелогично и не съответства на мотива на завещанието. Поради това и не може да бъде възприето.

При липсата на завещание, което да произведе правно действие, то делбата на притежавания от завещателя имот следва да се допусне между наследниците по закон, както е постъпил въззивния съд.

8. Вещното право на ползване включва правото да се ползва вещта според нейното предназначение и да се получават добивите от същата, без тя да се променя съществено.

Ползвателят може да упражнява правото на ползване лично или чрез друго, като му предостави ползването на имота на основание заем за послужване или наем. В такъв случай ползването се осъществява чрез трето лице и основаниято за упражняването от това трето лице фактическа власт е противопоставимо на собственика на имота.

Чл. 56 ЗС

Решение № 13 от 24.02.2022 г. на ВКС по гр. д. № 2906/2021 г., I г. о., докладчик съдията Вania Атанасова

Допуснато е касационно обжалване на въззивното решение по въпрос касаещ задължението на въззивния съд, при постановяване на решението, да обсъди събраните по делото доказателства, поотделно и в тяхната съвкупност, както и да мотивира защо не кредитира показанията на част от свидетелите. Въпросът е обсъждан в цитираната от жалбоподателя практика на ВКС - решение № 194 от 02.07.2012 г. по гр. д. № 92/2012 г., II г. о., решение № 493 от 05.03.2013 г. по гр. д. № 236/2012 г., I г. о., решение № 409 от 28.02.2013 г. по гр. д. № 59/2011 г., I г. о.. Прието е, че съдът преценява доказателствата по делото по свое вътрешно убеждение, но тази преценка е подчинена на определени изисквания на процесуалния закон. Съдът е длъжен да основе решението си на цялостен и обективен анализ на събраните по делото доказателства, като ги преценява не само поотделно, но и в тяхната взаимна логическа връзка. Съдебното решение следва да бъде постановено въз основа на всички събрани по делото доказателства и след съвкупната им преценка, а когато някое доказателство се приема за недостоверно и не се кредитира,

съдът следва да изложи мотиви за това. Настоящият състав споделя формираната по въпроса практика.

По основателността на касационната жалба:

Делото има за предмет предявен от Й. Е. Д. против Е. Д. Д. иск с правно основание чл. 108 ЗС, за установяване на собствеността и предаване на владението върху индивидуализирания по-горе недвижим имот – апартамент. Ищецът твърди, че е собственик на апартамента на основание договор за покупко-продажба, сключен с н. а. № 9.12.1997 г., т....., дело..... /97 по описа на Сл. РС, с Й. и С. Д., негови баба и дядо, родители на ответника, както и че ответникът упражнява фактическа власт върху имота без основание. Иска се да бъде признато за установено по отношение на ответника, че ищецът е собственик на процесния имот и да бъде осъден ответникът да предаде на ищеца владението върху същия.

Ответникът е направил възражение за недопустимост на иска по чл. 108 ЗС предвид обстоятелството, че ищецът е "гол" собственик на имота, разполагащ само с правомощието разпореждане и нямащ право да упражнява правомощията владение и ползване, тъй като прехвърлителите по договора за продажба са си запазили пожизнено и безвъзмездно вещното право на ползване. След като няма право да упражнява фактическа власт върху вещта и след като правото на собственост на ищеца не се оспорва, то той няма правен интерес от предявяване на ревандикационен иск. Поддържа се и неоснователност на иска по съображения, че ответникът пребивава в имота, тъй като полага грижи за ползвателите, негови родители, страдащи от сериозни заболявания, и в изпълнение на поетия към тях ангажимент да се грижи и опазва жилището. Заявява, че не упражнява фактическа власт върху апартамента с намерение за своене, нито с действията си засяга по някакъв начин правото на собственост на ищеца.

Пред първоинстанционния съд са събрани следните доказателства:

Представен е н. а. № 9.12.1997 г., т....., дело..... /97 по описа на Сл. РС, с който Й. С. Д. и С. Е. Д. са продали на малолетния си внук Й. Е. Д. процесния апартамент, като са си запазили пожизнено и безвъзмездно правото на ползване върху същия.

Представено е удостоверение за раждане на ответника Е. Й. Д., както и медицински документи, установяващи факти във връзка със здравословното състояние на неговите родители – прехвърлителите по договора за продажба: епикриза на Й. С. Д. от месец февруари 2020 г., издадена от Клиника по урология при МИ-МВР, [населено място], след проведено оперативно лечение на простата; ЕР на ТЕЛК № 3287/16.10.2008 г. с определена 74 % ТНР на Й. С. Д. заради хипертонична болест, мозъчен инсулт, исхемична болест на сърцето, хиперплазия на простатната жлеза, сърдечно заболяване; рецептурна книжка на хронично болния, издадена на Й. С. Д. на 19.09.2019 г.; епикриза от 2.04.2015 г., издадена на С. Е. Д., от Клиника по обща и оперативна хирургия при "УМБАЛ Проф. Д-р Ст. К. " АД, [населено място], след операция на щитовидната жлеза, рецептурна книжка на хронично болния, издадена на С. Е. Д..

Събрани са гласни доказателства. Според показанията на свидетелката на ищеца С. Д. (приятелка на бившата съпруга на ответника и майка на ищеца М. К.), бабата и дядото на ищеца живеят в [населено място], а в процесния апартамент живее ответникът, когото свидетелката често виждала около жилищния блок, отивайки на работа в детската градина, намираща се до жилищната сграда. Ответникът има двама сина, като

отношенията му с ищеца са влошени и преди около 6-7 г. ответникът го изгонил от процесното жилище.

Разпитани са и свидетелите В. С., Н. К. и И. Д., ангажирани от ответника, които са, съответно, приятелка, познат и син на ответника, от показанията на които е установено, че ответникът живеел предимно в [населено място], където живеели и родителите му, за които трябвало да се грижи. Когато бил в С. преспивал предимно в жилището на свидетелката С.. В момента никой не живее постоянно в процесния апартамент, но същият се посещава от родителите на ответника, от ответника, от сина на ответника и брат на ищеца И. Д.. Ответникът пребивавал в апартамента, когато се е налагало и родителите му да преспиват в същия или да живеят там през зимата, тъй като е трябвало да ги обслужва и да се грижи за тях. Никой не е спирал ищеца Й. да влиза в апартамента. Отношенията между ищеца и ответника, както и между ищеца и баба му и дядо му – прехвърлители по сделката, са влошени.

Въззивният съд е приел, че активната материалноправна легитимация за предявяване на иск по чл. 108 ЗС принадлежи както на вещния ползвател - чл. 111, ал. 1 ЗС, така и на собственика. В случая е установено, че ищецът е собственик на процесния имот, като вещното право на ползване е запазено от прехвърлителите пожизнено и безвъзмездно. Ползвателят може да предостави ползването на имота на друго лице под формата на наем или заем за послужване и съответно да упражнява правото си чрез друго, но в случая ответникът не е доказал да упражнява фактическа власт на подобно правно основание. Не е доказано ответникът да е бил допуснат в апартамента от родителите си, за да се грижи за тях и за жилището, съотв. да държи имота на основание сключен с родителите му наемен договор или договор за заем за послужване. Носителите на ограниченото вещно право на ползване не са участвали в процеса, като свидетели, за да установят наличие на правно основание, въз основа на което ответникът държи имота. Дори и хипотетично да се приеме, че учреденото право на ползване било упражнявано от ползвателите, чрез ответника, това негово поведение би могло да се окачестви "като признак на владелческо отношение към имота, превръщане на държането във владение с намерение да се свои имота".

По тези съобщения въззивният съд е приел, че искът по чл. 108 ЗС е основателен и доказан и е потвърдил първоинстанционното решение, уважаващо същия.

Въззивното решение е валидно и допустимо, но неправилно.

Неоснователен е доводът в касационната жалба за недопустимост на решението, поради постановяването му по иск, предявен при липса на правен интерес, тъй като титулярят на голата собственост върху имота няма право да го ползва и владее и не е процесуално легитимиран да предявява осъдителен иск по чл. 108 ЗС за връщане на фактическата власт върху вещта. Процесуалната легитимация на ищеца произтича от твърденията в обстоятелствената част на исковата молба и петитума, а материалната легитимация се определя от доказателствата по делото и сочи кой е носителят на спорното материално право. В случая се твърди, че ищецът е собственик на процесния имот на основание договор за покупко-продажба, както и че ответникът упражнява фактическа власт върху имота без основание. Тези твърдения определят и процесуалната легитимация на ищеца да предяви срещу ответника иск за защита на правото си на собственост, а твърдението за нарушение от ответника на претендирането от ищеца право на

собственост, чрез упражняване на фактическа власт върху обекта на собственост, обосновава и правния интерес от предявяване на осъдителен иск по чл. 108 ЗС. Дали правото принадлежи на ищеца, дали същото включва правомощието владение и ползване, дали ответникът упражнява фактическа власт върху имота и дали има противопоставимо на ищеца основание за това са въпроси, свързани с основателността на предявения иск. В този смисъл е и практиката на ВКС, обективирана в решение № 139 от 18.01.2021 г. по гр. д. № 533/2020 г. на ВКС, I г. о., в което се приема, че за да бъде сезиран съдът с иск за разрешаване на правен спор, ищецът следва да притежава правен интерес. При иск по чл. 108 ЗС правният интерес се състои в необходимостта да бъде признато оспореното право на собственост на ищеца и да бъде осъден ответникът да предаде владението на имота. Лицето, което притежава "голата" собственост на имота, има правен интерес от иск по чл. 108 ЗС, когато този имот се владее от лице, което не е носител на вещното право на ползване. Собственикът е длъжен да търпи в имота си само носителя на вещното право на ползване и лицата, които той е допуснал в имота, но не и други трети лица, които нямат правно основание да се намират в този имот. Ако в последния случай носителят на вещното право на ползване бездейства, не може да бъде отречено правото на собственика да предприеме активни действия по отстраняване на третото лице от имота чрез иск по чл. 108 ЗС.

Неоснователен е и доводът за недопустимост на решението, поради произнасяне по непредявен иск. В исковия процес пределите на дължимата защита се определят от ищеца посредством основаниято и петитума на исквата молба, чрез които се индивидуализира спорното материално право, като предмет на делото. В случая, изложените в исквата молба обстоятелства и заявеният петитум сочат на иск по чл. 108 ЗС, по който се е произнесъл и въззивния съд. Съгласно указанията по приложението на чл. 108 ЗС, дадени с т. 2А от Тълкувателно решение № 4/14.03.2016 г. по т. д. № 4/2014 г. на ОСГК на ВКС, съдът сезиран с осъдителен иск по чл. 108 от Закона за собствеността, следва да се произнесе с отделен установителен диспозитив за принадлежността на правото на собственост към патримониума на ищеца. Постановяването не само на осъдителен, но и на установителен диспозитив по иска по чл. 108 ЗС не е недопустимо, а съответства напълно на дадените разяснения в цитираната задължителна съдебна практика.

Основателно е оплакването за неправилност, на основание чл. 281, т. 3 ГПК, на въззивното решение в частта му потвърждаваща първоинстанционното в осъдителната му част, поради необоснованост на извода, че ответникът не е бил допуснат да ползва имота от неговите родители. От показанията на свидетелите В. С., Н. К. и И. Д., ангажирани от ответника, се установява, че ответникът бил допуснат да пребивава в процесния апартамент от родителите си, носители на вещно право на ползване върху апартамента пожизнено и безвъзмездно, за да се грижи за тях, да ги обслужва, както и за да наглежда и поддържа жилището. Изводът на съда в обратен смисъл не съответства на събраните по делото гласни доказателства.

Съгласно трайната и непротиворечива практика на ВКС по приложението на чл. 56 ЗС, чл. 60 и чл. 111 ЗС вещното право на ползване включва правото да се ползва вещта според нейното предназначение и да се получават добивите от същата, без тя да се променя съществено. Ползвателят може да упражнява правото на ползване лично или чрез друго, като му предостави ползването на имота на основание заем за послужване или

наем, както и да допусне в имота и трето лице, наред с него. Няма пречка това "друго лице" да бъде родственик на ползвателя. В този случай ползването се осъществява чрез трето лице и основанийето за упражняваната от това трето лице фактическа власт е противопоставимо на собственика на имота.

Като неправилно в осъдителната част и в частта за разносните, въззивното решение следва да бъде отменено в същите. По делото не се налага повтарянето или извършването на нови съдопроизводствени действия, поради което и на основание чл. 293, ал. 3 ГПК, след частичната отмяна следва да бъде постановено решение, с което искът по чл. 108 ЗС бъде отхвърлен в частта, с която Е. Д. Д. е осъден да предаде на Й. Е. Д. владението върху процесния апартамент.

В частта потвърждаваща първоинстанционното решение в частта, с която Й. Е. Д. е признат за собственик на апартамента, на основание договор за покупко-продажба, сключен с н. а. № 09.12.1997 г. по описа на нотариус К. Т., въззивното решение е правилно и следва да бъде потвърдено.

При този изход на делото ищецът Й. Е. Д. следва да бъде осъден, на основание чл. 78, ал. 3 ГПК, да заплати на ответника Е. Д. Д. сумата 927, 20 лв. съдебни разноси, направени при разглеждане на делото пред трите инстанции. Ищецът следва да поеме изцяло отговорността за разносните, направени от ответника пред трите инстанции, тъй като ответникът не е оспорвал правото на собственост на ищеца върху апартамента и не е дал повод за предявяване на иска по чл. 108 ЗС, включително и в установителната му част.

9. Процесуалният закон не съдържа легално определение на понятието "държавно учреждение". Неговото съдържание се извежда по тълкувателен път в съдебната практика на ВКС. Решаващо значение за определяне статута на дадена организационна съвкупност от персонални и имуществени елементи като държавно учреждение по смисъла на чл. 243, ал. 2 и чл. 519 ГПК имат правилата, разписани в учредителните и устройствените й актове. Меродавно е ежегодното й бюджетно финансиране, както и доколкото основните средства за издръжката й са субсидии от бюджета.

След като длъжникът по конкретното изпълнение е държавно учреждение, то е налице пречка срещу него да бъде образувано и провеждано принудително изпълнение за парично вземане, а вземанията срещу агенцията следва да бъдат събирани по реда на чл. 519, ал. 2 ГПК.

Чл. 243, ал. 2 ГПК

Чл. 519 ГПК

Чл. 73, ал. 2 ЗЧСИ

Решение № 4 от 3.02.2022 г. на ВКС по гр. д. № 4305/2021 г., III г. о., докладчик съдията Филип Владимиров

Производство по чл. 73, ал. 4, вр. ал. 1 от Закона за частните съдебни изпълнители (ЗЧСИ).

Образувано е по жалба на министъра на правосъдието, чрез пълномощника му Ю. Б. – гл. юрк. в Министерство на правосъдието срещу решение от 21.06.2021 г. по дисциплинарно дело № 11/2020 г. по описа на Дисциплинарната комисия (ДК) при Камарата на частните съдебни изпълнители (КЧСИ) на Република България, с което е

отхвърлено искането на министъра на правосъдието с изх. № 94-00-267/03.12.2019 г. за налагане на дисциплинарно наказание на частен съдебен изпълнител (ЧСИ) В. Н. с рег. № 914 при КЧСИ с район на действие Окръжен съд – Русе.

В жалбата се релевира оплаквания, че атакуваното решение (прието с гласовете на мнозинството от членовете на дисциплинарния състав) е неправилно като постановено в нарушение на закона - незаконосъобразен бил извода, че частният съдебен изпълнител не е извършил описаните нарушения от искането за образуване на дисциплинарно производство. Изложени са доводи, че в противоречие с разпоредбата на чл. 519 (ал. 1 и ал. 2) ГПК съдебният изпълнител е образувал изпълнително дело (№ 32/2019 г. по описа на ЧСИ В. Н. с рег. № 914) срещу държавно учреждение – Агенция "Пътна инфраструктура" (АПИ), наложил е заповест на банковите й сметки и е събрал сумата по изпълнителния лист (паричното вземане) от заповестите бюджетни сметки на агенцията в Българска народна банка (БНБ). Сочи се, че АПИ има характеристика на държавно учреждение, тъй като вложеният смисъл на това понятие, за което липсва легална дефиниция в закона, изведен от даденото тълкуване в съдебната практика се свежда до ежегодното бюджетно финансиране, както и доколкото основните средства за издръжката му са субсидии от бюджета. В случая длъжникът – АПИ е създадена със Закона за пътищата – чл. 21, ал. 2, според която тя е юридическо лице на бюджетна издръжка към министъра на регионалното развитие и благоустройството, със седалище София. Бюджетът на агенцията се формира основно от субсидии от държавния бюджет и финансирането й по този начин е ежегодно. Твърди се, че предвид на тези обстоятелства срещу АПИ е недопустимо образуването на изпълнителни дела за събиране на парични вземания, съгласно чл. 519, ал. 1 ГПК и тя няма качеството на "бюджетно субсидирано учреждение" по смисъла на чл. 520, ал. 1 ГПК, както е приел дисциплинарния състав. Жалбоподателят счита, че в разглежданата хипотеза са нарушени императивни правни норми, пряко свързани с процесуалните гаранции за защита правата на страните в изпълнителния процес, които действия осъществяват дисциплинарни нарушения и ангажират дисциплинарната отговорност на съдебния изпълнител.

Ответникът В. П. Н., вписан като частен съдебен изпълнител с рег. № 914 на КЧСИ чрез адв. Т. оспорва жалбата.

Ответникът Камара на частните съдебни изпълнители на Република България не ангажира становище по жалбата.

Жалбата е подадена в срока по чл. 73, ал. 2 ЗЧСИ, срещу акт, подлежащ на съдебен контрол пред Върховния касационен съд (ВКС), от легитимирана страна, поради което е процесуално допустима.

По съществото й, ВКС, състав на Трето гражданско отделение, като съобрази въведените с нея оплаквания и провери атакуваното решение намира следното:

Производството по дисциплинарно дело № 11/2020 г. на ДК на КЧСИ е образувано на основание чл. 70, ал. 1 ЗЧСИ по искане на министъра на правосъдието, въз основа на докладна записка от инспектор в Инспектората на министъра на правосъдието по ЗСВ, обобщаващ резултатите от извършена проверка по образуването и движението на изпълнително дело № 32/2019 г. по описа на ЧСИ В. Н., с рег. № 914 на КЧСИ и район на действие Окръжен съд – Русе. Искането е основано на констатации за установени нарушения в работата на ЧСИ Н. по описаното изпълнение срещу АПИ. Посочено е, че агенцията е осъдена да заплати на основание чл. 49 ЗЗД обезщетения за неимуществени вреди от неправомерно увреждане, довело до смъртта на наследодателя на вискателите. Установено е, че за присъдените суми е издаден изпълнителен лист и въз основа на него е образувано цитираното по-горе изпълнително дело. Извършените от ЧСИ действия по процесното изпълнение, за които се твърди да реализират виновно неизпълнение на задълженията му по закон, по смисъла на чл. 67 ЗЧСИ и са основание за ангажиране на неговата дисциплинарна отговорност, са изведи в два пункта, а именно: 1 в нарушение на

чл. 519, ал. 1 ГПК е образувал изпълнително дело № 32/2019 г. по описа си срещу АПИ и 2 в нарушение на правилото по чл. 519, ал. 2 ГПК е провел принудително изпълнение срещу този длъжник като е наложил запор на банковите му сметки и е събрал сумата по изпълнителния лист от запорираните бюджетни сметки на агенцията в БНБ.

За да постанови обжалваното решение ДК при КЧСИ е приела, че липсва извършено дисциплинарно нарушение от частния съдебен изпълнител по образуването и движението на разглежданото изпълнително дело. Решаващият извод на дисциплинарния състав (в своето мнозинство) е основан на разбирането, че АПИ не е държавно учреждение по смисъла на чл. 519 ГПК, макар част от средствата за издръжката ѝ да се формират от субсидия от държавния бюджет. Агенцията има статут на бюджетно субсидирано учреждение, което обстоятелство я поставя в кръга на лицата по чл. 520, ал. 1 ГПК. Проведено е разграничение между държавните учреждения, които по дефиниция във връзка с възложените им публични властнически функции са преимуществено на издръжка от държавния бюджет и останалите юридически лица, които са бюджетно субсидирани, но предметът им на дейност е различен от този по упражняване на държавна власт и имат за издръжка доходите от своята дейност. Направено е съждение, че АПИ не е финансирана само от държавния бюджет, а има и свои собствени източници на финансиране, разписани в чл. 6 от Правилника за структурата, дейността и организацията на нейната работа. В тази връзка е счетено, че в случая няма предпоставки за приложение на чл. 519, ал. 1 ГПК и не съществува законова пречка да се образува изпълнително производство срещу агенцията за събиране на процесните парични вземания. Така е прието да не е осъществено първото от визираните в искането на министъра на правосъдието дисциплинарни нарушения на ЧСИ Н. по изп. дело № 32/2019 г. по описа на същия. Доколкото в обжалваното решение е застъпено становището, че агенцията е бюджетно субсидирано заведение (по смисъла на чл. 520, ал. 1 ГПК) и предвид прецизираното (след кореспонденция с БНБ) изпълнително действие по принудително събиране на присъденото парично вземане - от сметките на длъжника, които са за приходи от такси дисциплинарният състав е обосновал извод за отсъствие и на второто, виновно вменено на ЧСИ Н. нарушение като основание за ангажиране на дисциплинарната му отговорност.

При горните факти жалбата е основателна.

Спорът по делото е правен и се свежда до изясняване същността и статута на длъжника по конкретното изпълнение - Агенция "Пътна инфраструктура" в светлината на нормативната забрана на чл. 519, ал. 1 ГПК за недопускане изпълнение на парични вземания срещу държавни учреждения.

Процесуалният закон не съдържа легално определение на понятието "държавно учреждение". Неговото съдържание се извежда по тълкувателен път в съдебната практика на ВКС (вж. определение № 457 от 10.07.2012 г. по ч. т. д. № 87/2012 г. на ВКС, I т. о.; определение № 427 от 30.10.2020 г. по ч. гр. д. № 3271/2020 г. на ВКС, III г. о.). Решаващо значение за определяне статута на дадена организационна съвкупност от персонални и имуществени елементи като държавно учреждение по смисъла на чл. 243, ал. 2 и чл. 519 ГПК имат правилата, разписани в учредителните и устройствените ѝ актове. Меродавно е ежегодното ѝ бюджетно финансиране, както и доколкото основните средства за издръжката ѝ са субсидии от бюджета. В случая Агенция "Пътна инфраструктура" е създадена със Закона за пътищата (ЗП), като според чл. 21, ал. 2 от него тя е юридическо лице на бюджетна издръжка към министъра на регионалното развитие и благоустройството, със седалище София. Следователно, бюджетът на агенцията се формира основно от субсидии от държавния бюджет и финансирането ѝ от този бюджет е ежегодно. Освен това тя е създадена със закон за осъществяване на дейности, свързани с властническите правомощия на държавата в изпълнителната власт (касае се за целево предназначени парични средства по предварително приет по законния ред бюджет, който

обезпечава дейност, извършвана в публичен интерес – осъществяване на държавната политика в сферата на пътната инфраструктура, управление на републиканските пътища, реализиране на планирането и изготвяне прогнози за развитието на автомобилното движение по тях и т. н. - чл. 21, ал. 3 ЗП). Посоченият начин на преимуществено ежегодно финансиране на АПИ и функциите, с които е натоварена са съществени белези в статута ѝ, които позволяват да бъде определена като държавно учреждение. Обстоятелството, че според Правилника за структурата, дейността и организацията на работа на агенцията тя получава освен субсидия от държавния бюджет и финансиране от други източници, не променя горното правно разрешение, доколкото държавното финансиране е основният източник според Закона за пътищата. След като длъжникът по конкретното изпълнение е държавно учреждение - АПИ, то е налице пречка срещу него да бъде образувано и провеждано принудително изпълнение, а вземанията срещу агенцията следва да бъдат събирани по реда на чл. 519, ал. 2 ГПК. Ето защо изводите в противната насока, до които е достигнал дисциплинарния състав в своето мнозинство са изцяло незаконосъобразни, а неговото решение – неправилно.

Като не е съобразил забраната на чл. 519 ГПК и е образувал изпълнително дело срещу държавното учреждение за парично вземане (ал. 1), а в последствие събрал (в отклонение с правилото на ал. 2 на горната разпоредба) сумата по изпълнителния лист от нейни (бюджетни) сметки в БНБ - изрично ЧСИ е бил уведомен от централната банка, че АПИ не притежава извънбюджетни сметки – частният съдебен изпълнител виновно не е изпълнил задълженията си по закон, по смисъла на чл. 67 ЗЧСИ, което е основание за ангажиране на дисциплинарната му отговорност. Фактът, че ЧСИ е разпоредил вземането да бъде удовлетворено единствено и само от собствените средства на пътната агенция (формирани от приходи от такси и наличности) по бюджетните ѝ сметки в БНБ не обосновава друг решаващ извод. Салдото по всяка една (вкл. бюджетна) сметка е едно, поради което не е възможно в хода на изпълнителното дело да се диференцира наличната там сума от какви по естеството си трансфери (компоненти) е формирана – т. е. каква част от нея са бюджетните кредити и каква част са собствените приходи, за да се насочи изпълнение именно върху последните, какъвто подход е възприел в случая ЧСИ В. Н.. Меродавно е, че професионалните му действия по процесното дело са в разрез с императивната разпоредба на чл. 519 (ал. 1 и ал. 2) ГПК, предвид статута на длъжника и проведения способ за удовлетворяване на паричното вземане. Затова те имат характеристиката на дисциплинарни нарушения, за които следва да се носи съответната отговорност.

С оглед тежестта на посочените нарушения, обстоятелствата, при които са извършени и липсата на данни за произтекли от проведеното принудително изпълнение неблагоприятни последици (не е установено в резултат на удовлетвореното в случая вземане в общ размер на 48 506. 38 лв. да е констатиран дефицит на финансиране, довел до смущения или прекъсвания на осъществяваната в обществен интерес дейност на АПИ), а също и на такива за обременено дисциплинарно минало на ЧСИ Н., то съответстващото им дисциплинарно наказание следва да е глоба в размер на 1 000 лв., който е законоустановената долна граница на този вид санкция - по чл. 68, ал. 1, т. 2 ЗЧСИ.

10. Работникът – шофьор на МПС, носи пълна имуществена отговорност по чл. 203, ал. 2 КТ за вреди, които са причинени на работодателя умишлено, вкл. при евентуален умишъл. Такава е отговорността му и в случаите когато работодателят е заплатил на контролните органи наложена на работника в лично качество глоба за умишлено нарушение на митническите разпоредби на ЕС при открити нелегални емигранти в управляваното от него превозно средство.

Поначало всеки, който изпълни чуждо задължение, когато има правен интерес от това, встъпва в правата на кредитора – това важи и в случаите на заплатена от

работодателя лична глоба, наложена на работника/служителя от съответния контролен орган, при установен правен интерес от плащането. Затова дори да не бяха налице предпоставките на отговорността по чл. 203, ал. 2 КТ, вр. с чл. 45 ЗЗД, връщането на сумата в случая се дължи по общото правило на чл. 74 ЗЗД.

Чл. 203, ал. 1 КТ

Чл. 45 ЗЗД

Чл. 74 ЗЗД

Решение № 60288 от 9.02.2022 г. на ВКС по гр. д. № 1296/2021 г., III г. о., докладчик председателят Мария Иванова

Обжалването е допуснато поради твърдяното противоречие на въззивното решение с практиката на ВКС /р. по гр. д. № 3502/17 г. на четвърто г. о. и по гр. д. № 1111/17 г. на четвърто г. о., както и обобщената в опр. по гр. д. № 191/11 г. на трето г. о. трайна практика на ВКС и съдилищата/ по правните въпроси от предмета на спора: Лична отговорност ли носи работник / шофьор/, извършващ превоз на товари в чужда страна и нарушил разпоредбите за преминаване през граничните пунктове или това е отговорност на работодателя? Когато ЕТ – собственик на МПС, превозващо товари, заплати по искане на работника – шофьор наложената на последния глоба, за да не бъде задържан и осъден на лишаване от свобода, чужд дълг ли плаща или задължения на фирмата?

В касационната жалба се правят и се поддържат с писмено становище, постъпило по делото преди о. с. з., оплаквания за неправилност – незаконосъобразност и необоснованост, на въззивното решение, иска отмяната му и постановяване на ново решение за уважаване на иска.

Ответникът по жалба П. К. не изразява становище по жалбата.

ВКС, като разгледа жалбата, намира следното:

По въпросите, по които е допуснато обжалването: В послужилите за допускане на обжалването р. по гр. д. № 3502/17 г. на четвърто г. о. и по гр. д. № 1111/17 г. на четвърто г. о. на ВКС е прието, че работникът – шофьор на МПС, носи пълна имуществена отговорност по чл. 203, ал. 2 КТ за вреди, които са причинени на работодателя умишлено, вкл. при евентуален умисъл. Такава е отговорността му и в случаите когато работодателят е заплатил на контролните органи наложена на работника в лично качество глоба за умишлено нарушение на митническите разпоредби на ЕС при открити нелегални емигранти в управляваното от него превозно средство. В цитираното в опр. по гр. д. № 191/11 г. на трето г. о. решение по гр. д. № 5983/07 г. на трето г. о. на ВКС е прието, че поначало всеки, който изпълни чуждо задължение, когато има правен интерес от това, встъпва в правата на кредитора – това важи и в случаите на заплатена от работодателя лична глоба, наложена на работника/служителя/ от съответния контролен орган, при установен правен интерес от плащането. Затова дори да не бяха налице предпоставките на отговорността по чл. 203, ал. 2 КТ, вр. с чл. 45 ЗЗД, връщането на сумата в случая се дължи по общото правило на чл. 74 ЗЗД.

По същество на жалбата: Въззивният съд е отхвърлил иска като е приел, че между страните са съществували трудовоправни отношения, по силата на които ответникът е заемал длъжност "шофьор на товарен автомобил" при ищеца. Спорът между страните е възникнал по повод наложената на шофьора глоба при извършване на възложената му работа – изпълнение на курс до Италия. Според въззивния съд в случая не може да се ангажира отговорността на работника по чл. 203, ал. 2 КТ. По делото няма данни вредата да е причинена от работника умишлено или да е резултат от престъпление. Затова

ответникът може да носи само ограничена имуществена отговорност по чл. 206, ал. 1, вр. с чл. 203, ал. 1 КТ.

Тези изводи, с оглед на дадения отговор на въпросите, са незаконосъобразни: Глобата на ответника в случая е наложена за умишлено нарушение на митническите разпоредби /ответникът като шофьор на товарен камион е допуснал укриване и превозване на емигранти в ремаркетото на превозното средство/. Работодателят – ищец е заплатил наложената на работника- ответник по иска глоба, имайки правен интерес от плащането – за да бъде освободен задържания камион и товара му и да се извърши превозът. Затова работникът – ответник по иска му дължи цялата платена като глоба за умишленото нарушение сума, на осн. чл. 203, ал. 2 КТ.

11. Отговорност за вреди от лично поведение се носи тогава, когато това поведение е противоправно, виновно и когато в причинна връзка с него са произтекли вредите, чието обезщетяване се търси.

Отговорност за вреди от чуждо поведение, когато те са настъпили при или по повод извършване на определена работа, носи този, който е възложил извършването на работата. За отговорността по чл. 49 ЗЗД е без правно значение формата, чрез която се осъществява възлагането на работа. Дори в хипотезите, при които се изисква определена форма на договора, неспазването на това изискване не освобождава възложителя от отговорност, ако са налице останалите предпоставки от фактическия състав по чл. 49 ЗЗД.

Изпълнителят отговаря за преките и непосредствени вреди от своето виновно поведение, а възложителят – за неполагане на дължимата грижа при избора на изпълнител.

Отговорността на възложителя не се променя от това, че избраният изпълнител е превъзложил работата на свои работници или на подизпълнител, както и ако подизпълнителят също превъзложи работата на свои работници или служители.

Чл. 49 ЗЗД

Чл. 45 ЗЗД

Чл. 54 ЗЗД

Решение № 60292 от 21.02.2022 г. на ВКС по гр. д. № 3992/2020 г., III г. о., докладчик съдията Маргарита Георгиева

Касационното обжалване по въпросите: кое лице отговаря по чл. 49 ЗЗД, ако на трети лица са причинени вреди при или по повод възложена работа по договор за изработка – възложителя, изпълнителя, прекия извършител, или и тримата заедно; възлагането на работата по охрана на стопански обект освобождава ли възложителя от отговорност по чл. 49 ЗЗД за действия на лица от охранителната фирма, извършени при или по повод работата им в охранявания обект, от които са увредени трети лица.

На поставените въпроси следва да се отговори въз основа на общоприетото тълкуване в теорията и практиката на разпоредбите на чл. 49 и чл. 45 ЗЗД. Отговорност за вреди от лично поведение се носи тогава, когато това поведение е противоправно, виновно и когато в причинна връзка с него са произтекли вредите, чието обезщетяване се търси. Отговорност за вреди от чуждо поведение, когато те са настъпили при или по повод извършване на определена работа, носи този, който е възложил извършването на работата. Правната теория приема, че "възлагането" е отделяне на собствена работа и фактическото ѝ изпълнение чрез друг правен субект. При него едно трето лице се натоварва с работа в

чужд интерес (на възложителя). Изпълнението може да се изразява както във фактически, така и в правни действия. За отговорността по чл. 49 ЗЗД е без правно значение формата, чрез която се осъществява възлагането на работа. Дори в хипотезите, при които се изисква определена форма на договора, неспазването на това изискване не освобождава възложителя от отговорност, ако са налице останалите предпоставки от фактическия състав по чл. 49 ЗЗД.

В съдебната практика (вж. - ППВС № 7/1958 г., ППВС № 4/1961 г., ППВС № 9/1966 г., ППВС № 4/1975 г., ТР № 59/1974 г. на ОС реш. № 465/28.12.2012 г. по гр. д. № 1157/2011 г., IV г. о., реш. № 142/05.06.2013 г. по гр. д. № 419/2012 г., IV г. о., реш. № 503/21.07.2010 г. по гр. д. № 1069/2009 г., III г. о., реш. № 141/08.01.2021 г. по гр. д. № 3052/2019 г., IV г. о., реш. № 63/01.03.2016 г. по гр. д. № 4885/2015 г., IV г. о. и др.) е изяснено, че отговорността по чл. 49 ЗЗД на лицата, възложили другиму извършването на някаква работа, за вредите, причинени при или по повод тази работа, е за чужди противоправни и виновни действия или бездействия; тази отговорност е безвиновна, има обезпечително-гаранционна функция и произтича от вината на натоварените с работата физически лица; възложителят може да се освободи от отговорност само ако докаже, че увреждането не е причинено виновно от изпълнителя, или че вредата не е настъпила от дейност, осъществявана при или по повод изпълнението на възложената работа. Отговорност по чл. 49 ЗЗД възниква и когато причинителят на увреждането е нарушил дадените му указания или надлежните правила за извършване на възложената работа.

Изпълнителят отговаря за преките и непосредствени вреди от своето виновно поведение, а възложителят – за неполагане на дължимата грижа при избора на изпълнител. Отговорността на възложителя не се променя от това, че избраният изпълнител е превъзложил работата - на свои работници или на подизпълнител, както и ако подизпълнителят също превъзложи работата на свои работници или служители (в с. см. – реш. № 465/28.12.2012 г. по гр. д. № 1157/2011 г., IV г. о.). В тези случаи гаранционно-обезпечителната отговорност на възложителя се обуславя не от противоправно и виновно поведение на негов служител при или по повод изпълнение на възложената работа, а от противоправно поведение на служител на изпълнителя по договора. Отговорността на първоначалния възложител би могла да се изключи ако се установи, че съгласно сключения договор, организацията на възложената работа, ръководството и контролът ѝ изцяло се осъществяват от предприятието – изпълнител (и превъзложител). Ако тези действия са осъществявани съвместно и от двете предприятия, отговорността за непозволено увреждане е и на двете (вж. - т. 3 от ППВС № 17/1963 г.). Съдебната практика е установена, че пострадалият има възможност да предяви иска за обезщетение срещу лицата, възложили работата (по чл. 49 ЗЗД) и срещу прекия причинител на вредите (по чл. 45 ЗЗД), като по отношение на деликтната солидарна отговорност са приложими разпоредбите на чл. 121 - 127 ЗЗД. Задължението за обезвреда е едно и от кредитора зависи дали ще предяви иска си срещу всички длъжници и за целия дълг, както и за солидарното им осъждане в общ или отделни процеси. Съответно, регресната отговорност на изпълнителя пред възложителя (чл. 54 ЗЗД), който е изплатил обезщетение на пострадалия, възниква от установените между възложител и изпълнител отношения по договора за изработка - кои работи са възложени и кога и как са изпълнени.

Във връзка с втория поставен въпрос следва да се посочи, че договорът за охрана като вид сделка, неговата форма, предмет, страни (субектите, които могат да са изпълнители и възложители), както и различните видове договори за охрана и останалите изисквания, са уредени със Закона за частната охранителна дейност (обн., ДВ бр. 10/2018 г.) и отменения ЗЧОД (обн. ДВ, бр. 15/2004 г.). Частната охранителна дейност е нормативно регламентирана лицензионна дейност със специфичен предмет и цели (чл. 2 ЗЧОД -2018 г., чл. 2 ЗЧОД – отм.). В общия случай възлагането ѝ се извършва с писмен договор между възложителя и изпълнителя. Последният трябва да притежава лиценз за

извършване на частна охранителна дейност и да разполага със служители, отговарящи на специалните изисквания на ЗЧОД за работа като охранители. Предвид това, в производството по иска по чл. 49 ЗЗД трябва да се изследва вида и съдържанието на сключения договор за охранителна дейност, поетите задължения във връзка с организацията и контрола на работата, обстоятелствата, при които е причинен деликта и поведението на всяка от страните. От изложените в отговора на първия правен въпрос принципи положения следва, че отговорността на възложителя по договор за охрана на стопански обект за вреди на трети лица, причинени от неправомерни действия/бездействия на служители на изпълнителя, извършени при или по повод възложената охранителна дейност в обекта, не е изключена и на общо основание може да се ангажира по реда на чл. 49 ЗЗД.

Върховният касационен съд, състав на Трето гражданско отделение, като разгледа жалбата и провери обжалваното решение с оглед изискванията на чл. 290, ал. 2 ГПК, намира същата за основателна, поради следните съображения:

Въззивният съд е приел за установено, че на 12.04.2016 г. вечерта жалбоподателят Ю. П. и негови приятели посетили бар - клуб "П." в [населено място], стопанисван от ответника "Нирвана 8" ЕООД. На търгване от заведението възникнало неразбирателство между ищеца и сервитьор по повод сметката за плащане, при което се намесил служител от охраната на заведението. Той хванал ищеца, извил ръцете му зад гърба и насила го повел навън от заведението. Достигайки изхода, охранителят пуснал ръцете на П. и неочаквано му нанесъл силен удар в тила. Вследствие на удара ищецът загубил равновесие, паднал по стълбите и получил увреждане – фрактура в областта на проксималния край на пета метатарзална кост на десния крак.

За да счете, че ответникът не е легитимиран да отговаря по иска по чл. 49 ЗЗД, въззивният съд е посочил, че видно от представения при повторното разглеждане на делото (съгласно указанията на касационната инстанция в отменителното решение) договор за охранителна дейност № 126/14.09.2015 г., "Нирвана 8" ЕООД е възложило срещу заплащане охраната на обекта на третото лице - "В. " ООД. Последното се задължило да извършва работата със свои служители и ресурси, като в случая увреждането на ищеца безспорно е причинено от служител на изпълнителя по договора за охрана. Предвид това, за установените противоправни действия на охранителя, от които е пострадал ищецът, отговорност по реда на чл. 49 ЗЗД носи дружеството – изпълнител на работата. Прието е, че ответникът - възложител по договора за охранителна дейност не е материално легитимиран да отговаря по иска по чл. 49 ЗЗД, тъй като охранителят не е негов служител, а организацията на охраната в обекта се осъществява и контролира от изпълнителя.

Предвид отговорите на правните въпроси, по които е допуснато касационното обжалване, въззивното решение е неправилно – постановено е в нарушение на материалния закон и е необосновано.

От събраните по делото доказателства и представения договор за охранителна дейност № 126/14.09.2015 г., апелативният съд правилно е приел, че ответникът "Нирвана 8" ЕООД е възложил работата по охрана на търговския обект на третото лице - "В. " ООД, както и че изпълнителят е поел задължение да извършва нощна охрана на обекта (от 22. 30 ч. до 6. 30 ч.) по график и със свои служители. Незаконосъобразни и необосновани обаче са изводите на решаващия съд, касаещи задълженията на страните във връзка с организацията, ръководството и контрола на охраната, респ. приетото, че тези дейности са били само в правомощията на изпълнителя.

Договорът между ответника и "В. " ООД е сключен при действието на отменения ЗЧОД (обн. ДВ, бр. 15/2004 г., отм. със ЗЧОД, обн. ДВ бр. 10/2018 г.). Съгласно чл. 7 ЗЧОД – отм., охраната на имуществото (като един от видовете договори за охрана уредени в закона) е дейност по неговата физическа защита от противоправни посегателства (ал. 1)

и тази дейност може да включва и осигуряването на пропускателен режим в обектите (ал. 2). Разпоредбата на чл. 24, ал. 1, т. 3 ЗЧОД – отм. предвижда, че организирането на охраната се осъществява по изготвени правила и указания за видовете охранителна дейност, утвърдени от възложителя по договора за охрана или от упълномощен негов представител. За всеки обект, поет за охрана, изпълнителят изготвя план, който е задължителна част от договора (чл. 24, ал. 2 ЗЧОД – отм.). Планът следва да отговаря на изискванията по чл. 24, ал. 2, т. 1 - т. 7 ЗЧОД – отм., сред които са и - особености на охранявания обект, постове, маршрути, смени, въоръжение; технически средства за видеозаписи; правилник за пропускателния режим, утвърден от възложителя или от упълномощено от него лице; списък и график за работа на охранителите.

В случая, при повторното разглеждане на делото са представени освен договора за охрана и плана за охрана на процесния обект, но съществени клаузи от тях не са съобразени от въззивния съд. Според уговореното в чл. 1, чл. 11 и чл. 12 от договора, охраната се осъществява по задание с конкретни изисквания на възложителя и утвърден от него план за дейността, като възложената работа включва и осигуряване на пропускателен режим. Съгласно р. II, т. 3 от плана, при осъществяване охраната на обекта, охранителите "координират действията си с администрацията на възложителя през работната част от денонощието"; следят за реда и сигурността в обекта (включително при заплаха на служители на възложителя); съблюдават и осигуряват "правилното прилагане на пропускателния режим и изискванията за вътрешен ред, зададен от възложителя". В р. II, т. 10. 5 от плана също изрично е записано, че охранителите осъществяват пропускателния режим на длъжностни лица, контролни органи и граждани в обекта, съгласно "изискванията на нормативната база и правилник за пропускателния режим, утвърден от възложителя". При констатирани нарушения на обществения и вътрешния ред в обекта, изпълнителят е длъжен да ги докладва на възложителя (чл. 12, ал. 7 от договора, р. III, б. "д" от плана), а когато това е задължително и на органите на МВР.

От изложеното следва, че нито нормите на приложимия по време на сключването на договора закон – чл. 5, чл. 7, чл. 24 ЗЧОД – отм. предвиждат, нито от клаузите на разглеждания договор и план за охрана на обекта се установява, дейностите по организация, ръководство и контрол на работата изцяло да са задължение и да се извършват само от изпълнителя. Друг извод не може да бъде направен при данните, че охраната се осъществява по задание с конкретни изисквания на възложителя и утвърден от него план за дейността на изпълнителя; че пропускателният режим (в т. ч. на граждани) и спазването на реда в обекта се изпълнява от охранителите съобразно закона и изискванията за вътрешен ред, зададен от възложителя; както и че служителите на изпълнителя координират действията си с администрацията на възложителя и са длъжни да му докладват констатираните нарушения. Следователно, в случая организацията на възложената работа (като вид и характер) и контролът по изпълнението ѝ (предварителен, текущ и последващ) са осъществявани съвместно от възложителя-ответник и третото лице – "В. " ООД. Поради това, отговорността по чл. 49 ЗЗД на ответното дружество не може да бъде изключена.

В. не само е задал изискванията за начина на извършване на работата по охраната на обекта, но е могъл и е бил длъжен да осъществява непосредствен контрол върху дейността на служителите от дружеството-изпълнител. Дежурните по график охранители са се намирали в заведението на възложителя, в работната част от денонощието, същите са имали задължение да осигуряват спазването на обществения и вътрешния ред в обекта, в т. ч. да следят за прояви на неправомерно поведение от страна на посетителите, да предотвратяват и пресичат такива, както и да се намесват в случаи, когато съществува заплаха за служители на заведението. Следователно, във всеки един момент ответното дружество, чрез своите служители е имало възможност да взаимодейства с охранителите (вкл. и да изисква съдействие), да координира дейността им, както и да осъществява

контрол за точното изпълнение на задълженията им във връзка с допуса и поведението на граждани вътре в обекта. В тази връзка, от показанията на свидетеля С. (очевидец на инцидента), които няма основание да не се кредитират, се установява, че при възникналия спор за сметката, намиращият се там охранител е повикан от сервитьора. Намесата на служител е станала след като сметката вече е била платена и при тръгването на компанията на ищеца от заведението. Последвалите действия на охранителя – извиването на ръцете на П. зад гърба му, извеждането насила навън и нанасянето на неочаквано силен удар в тила му, довел до загуба на равновесие и падане по стълбите – са неправомерни, виновно извършени и в причинна връзка с настъпилото увреждане.

Съгласно чл. 5, ал. 1, т. 2, чл. 7 и чл. 25, т. 1 ЗЧОД – отм., лицата, извършващи охранителна дейност, са длъжни при осъществяването ѝ да спазват принципите за зачитане на правата, свободите и достойнството на гражданите (чл. 3, т. 2 ЗЧОД – отм.), да използват методи или средства, които не излагат на опасност живота и здравето на други лица или не уронват честта и достойнството на гражданите. В случая, действията на прекия причинител на вредите, извършени при изпълнение на възложената му работа, са в нарушение на нормативно регламентирания изисквания, възпроизведени и в съдържанието на договора и плана за охрана. При дадения отговор на правните въпроси и установеното по делото, че организацията, ръководството и контролът на дейността по охрана на обекта са осъществявани координирано и съвместно от възложителя и изпълнителя, следва, че са налице всички предпоставки по чл. 49 ЗЗД за ангажиране отговорността на ответното дружество.

От събраните по делото писмени и гласни доказателства, както и от заключението на съдебно-медицинската експертиза се установява, че вследствие на нанесения от охранителя удар и последвалото падане по стълбите, ищецът е получил счупване на горния край на пета метатарзална (предходилна) кост вдясно. Изпитал е интензивни болки, засилващи се при движение, причинено му е трайно затруднение на движенията на десния долен крайник и невъзможност да стои изправен с разпределяне на тежестта на тялото върху ходилото. Лечението е наложило имобилизация на крака за 45 дни, след което щадящ режим и постепенно натоварване на крайника в следващите два месеца. Според вещото лице, прогнозата е за пълно възстановяване, при благоприятно протичане на оздравителния процес.

При определяне размера на обезщетението, съдът отчита възрастта на пострадалия към момента на инцидента (28 г.), естеството и тежестта на полученото увреждане – фрактура в опорно-двигателния апарат, вида на проведеното лечение, продължителността (около четири месеца) на лечебния и възстановителния период, както и неприятните изживявания от упражненото насилие, грубото и унижително отношение на публично място от лице, натоварено да охранява и следи за реда в обекта на ответното дружество. Съобразявайки претърпените болки, страх, стрес, физически дискомфорт и затруднения в ежедневието за сравнително продължителен период от време, при отчитане на социално-икономическите условия на живот в страната към датата на увредата и практиката на съда за подобни случаи, настоящият състав намира, че обезщетение в размер на сумата от 15 000 лв. е справедливо и достатъчно да овъзмезди ищеца.

Изложеното налага отмяна като неправилно на обжалваното въззивно решение, с което е отхвърлен иска по чл. 49 ЗЗД на Ю. П. срещу "Нирвана 8" ЕООД за заплащане на обезщетение за неимуществени вреди до размера на сумата от 15 000 лв. Вместо това, следва да се постанови ново решение, с което претенцията да се уважи в посочения размер. Въззивното решение следва да се отмени и в частта за допълнително присъдените в полза на "Нирвана 8" ЕООД разноски. Първоинстанционното решение, с което искът по чл. 49 ЗЗД е отхвърлен за разликата до предявения размер от 30 000 лв. не е било предмет на обжалване и е влязло в сила.

12. Няма законово основание кръгът от обстоятелства по чл. 106, ал. 1, т. 2, пр. 2 СК да бъде ограничен само до нововъзникнали такива. Обстоятелствата може да са съществували към момента на допускане на осиновяването, но да са дали отражение върху осиновителната връзка впоследствие. Законът изисква тежко разстройство в отношенията между осиновител и осиновен, като съдът трябва да провери дали са налице обстоятелства които компрометират връзката между тях дълбоко и необратимо, без оглед кога тези обстоятелства са възникнали.

Чл. 106, ал. 1, т. 2 СК

Решение № 11 от 3.02.2022 г. на ВКС по гр. д. № 2021/2021 г., IV г. о., докладчик съдията Борис Илиев

Обжалването е допуснато по материалноправния въпрос трябва ли "другите обстоятелства" по смисъла на чл. 106, ал. 1, т. 2 пр. 2 СК, като основание за прекратяване на осиновяването, да са възникнали след допускането му или могат да са съществували към този момент, но да са се проявили по-късно.

За да даде отговор на въпроса съдът съобразява вече установената практика по прилагането на основанията за прекратяване на осиновяването "други обстоятелства, които дълбоко разстройват отношенията между осиновителя и осиновения". Още с решение № 20/07.06.1972 г. по гр. д. № 17/72 г., ОСГК, ВС приема, че е обществено оправдано, когато липсва близост между осиновения и осиновителя, последният да може да поиска прекратяване на осиновяването независимо от изгодата за осиновения. Преценката доколко между осиновителя и осиновения са налице отношения като между родител и дете е различна по естеството си от тази, която се прави при допускане на осиновяването. Следва да бъдат запазени само онези осиновявания, които са постигнали предназначението си, т. е. създали са между осиновителя и осиновения отношения като между родител и дете. В решение № 974/30.01.2004 г. по гр. д. № 798/2003 г., II г. о. е прието, че няма значение дали осиновеният е причинил пряко разстройството на отношенията между страните със свое виновно поведение. Наличието на виновното поведение у осиновения е предпоставка за прекратяване на осиновяването по иск на осиновителите само в хипотезата на "тежко провинение", а при прекратяване на осиновяването поради дълбоко разстройство, вина у осиновения не се изисква. Наличието на вина може да съставлява пречка за прекратяване на осиновяването, поради дълбоко разстройство, но само ако вината е на ищеца.

Според установената практика осиновителната връзка е дълбоко разстроена, когато по причина на неизпълнение на родителския или синовния дълг или по други причини страните са се дезинтересирали едни от други, продължително време не общуват или общуват формално, без разбирателство и без грижа или поне уважение към другия, или дори конфликтно. Когато осиновителната връзка е изпразнена от съдържание, липсва емоционална близост или е налице отчуждение или неприязън, тя продължава да съществува само формално и следва да бъде прекратена и юридически, стига това състояние да не е временно /решение № 81/05.04.2016 г. по гр. д. № 5273/2015 г., IV г. о. /. Обстоятелствата, разстройващи дълбоко осиновителната връзка, може да бъдат най-различни и те не могат да бъдат посочени конкретно. Тези обстоятелства може да са проява и на виновно поведение на едната от страните или и на двете, или да не са свързани с такова, а да са обективни, или да са резултат на поведение и действия на трети лица. Преценката дали сочените от ищеца обстоятелства дълбоко разстройват отношенията между страните е в правомощията на съда във всеки конкретен случай, като

тази преценка законът не свързва с установяването на вина /решение № 170/22.08.2013 г. по гр. д. № 902/2012 г., IV г. о. /.

Като се има предвид така установената практика, на поставения в настоящето производство въпрос следва да бъде отговорено отрицателно. Няма законово основание кръгът от обстоятелства по чл. 106, ал. 1, т. 2 пр. 2 СК да бъде ограничен само до нововъзникнали такива. Обстоятелствата може да са съществували към момента на допускане на осиновяването, но да са дали отражение върху осиновителната връзка впоследствие. Законът изисква тежко разстройство в отношенията между осиновител и осиновен, като съдът трябва да провери дали са налице обстоятелства които компрометират връзката между тях дълбоко и необратимо, без оглед кога тези обстоятелства са възникнали.

Предвид този отговор на въпроса, по който касационното обжалване е допуснато, въззивното решение страда от порока по чл. 281, т. 3 пр. 1 ГПК. В нарушение на материалния закон съдът по същество е приел, че прекратяване на осиновяването по чл. 106, ал. 1, т. 2 пр. 2 СК не може да се допусне поради дълбоко разстройство на осиновителната връзка, ако то се дължи на обстоятелства, съществували преди допускане на осиновяването. Ако тези обстоятелства са намерили проявление впоследствие и дълбоко и непоправимо са разстроили отношенията между осиновител и осиновен, те са релевантни по смисъла на чл. 106, ал. 1, т. 2 пр. 2 СК. С оглед на това въззивното решение следва да бъде отменено, а спорът - да бъде разрешен по същество от настоящата инстанция, тъй като не се налага извършване на допълнителни съдопроизводствени действия (арг. чл. 293, ал. 3 ГПК).

Ищците обосновават искането си за прекратяване на осиновяването от тях на ответницата със следните твърдения: Осиновяването е допуснато с решение на съда по отношение на две деца, които са брат и сестра: А., [дата на раждане] и Д., [дата на раждане] Към момента на осиновяването децата били съответно на 2 години и 3 месеца 1 година и 2 месеца и за тях осиновителите не разполагали с медицинска информация. Оказало се, че Д. страдала от умствена изостаналост и аутистично поведение. От 2016 г. до 2018 г. осиновителите отдали цялото си време, енергия и финансови средства за лечение на детето, но без значителен успех и при прогноза това състояние да остане до живот. Д. се нуждаела от ежедневна специализирана помощ, каквато осиновителите не могли да осигурят, а между тях не съществувала никаква емоционална връзка. Такава връзка отсъствала и в отношенията между брата и сестрата, а агресивното поведение на последната сериозно застрашавала здравето и интереса на детето А..

По делото е установено, че с решение № 315/25.07.2013 г. по гр. д. № 42/2013 г. на Смолянски окръжен съд, в сила от 02.08.2013 г., било допуснато пълно осиновяване на децата В. Е. А., [дата на раждане] и З. Е. А., [дата на раждане] от ищците М. и Ц. Д.. Съдът постановил децата да носят имената А. и Д. Ц. Д. и да бъдат издадени нови актове за раждане. Осиновителите започнали да обгрижват децата по най-добрия възможен начин, старайки се да установят с тях връзка като между родители и деца. На 20.01.2016 г. обаче детето Д. било диагностицирано с лека умствена изостаналост и детски аутизъм, а експертно решение на ТЕЛК при МБАЛ "НКБ" ЕАД – София № 0140/011/17.01.2020 г. установява 80 % степен на увреждане на детето с водеща диагноза "умствена изостаналост – неустановена". В продължение на 6 години от допускането на осиновяването осиновителите са предприели всички възможни мерки за развитието и обучението на Д., включително търсейки непрестанно помощ от специалисти /логопеди, психолози, лекари/. Въпреки това състоянието на детето не се подобрило, а това му състояние е пречка за установяване на емоционална връзка. Според заключението на психологическата експертиза в осиновителите си Д. виждала средство за задоволяване на базовите си нужди, но не ги разпознавала като свой родители, нито детето А. – за свой брат. Отношението й към осиновителите се свеждало до използването им като източник на материални блага,

без това да включва чувства като обич, уважение и съпричастност. Д. не успяла да се позиционира в семейството и емоционалната дистанция между нея и осиновителите ѝ се увеличавала. Грижите, които осиновителите са полагали по отношение на децата, били адекватни и съобразени с потребностите им, но при Д. тези грижи не са дали никакъв резултат. Обратно, А. е интегриран в семейството и между него и осиновителите има пълноценна емоционална връзка. Състоянието на Д. обаче се отразява неблагоприятно върху А., пречи му да идентифицира своето място и роля в семейството, поставя го в качеството на обслужващ сестра си. Прекратяването на осиновяването на Д. ще спомогне за нормализиране на семейния живот на осиновителите и детето А., без това да нанесе психична травма на самата Д.. Поради прогресиращото си психическо разстройство тя няма да понесе травматичен удар от прекъсването на осиновителната връзка, но това ще се отрази благоприятно на детето А..

С оглед тези установени обстоятелства искът за прекратяване на осиновяването на детето Д. е основателен. Опитите на ищците, които са взели всички възможни мерки и са полагали адекватни грижи, за изграждане на емоционална връзка между тях и осиновената Д., са останали неуспешни. Неуспехът се дължи не на поведението на осиновителите, а поради естеството на психичното заболяване на детето, което не му позволява да отговори с взаимност. Състоянието на Д. е с регресивно развитие, което изключва всякаква възможност отношенията в семейството да се разгърнат в бъдеще в положителна насока. Детето не е в състояние да се включи в двустранно общуване и взаимодействие и да изгради пълноценни семейни отношения. Състоянието на Д., неблагоприятната прогноза за развитието на нейните заболявания и категорично отречената възможност в бъдеще между нея и осиновителите да се изгради връзка като между родители и деца, съставляват обстоятелства, които са релевантни по смисъла на чл. 106, ал. 1, т. 2 пр. 2 СК. Те налагат прекратяване на осиновяването, тъй като осиновителната връзка съществува само формално, тя е лишена от съдържание.

Неоснователни са доводите на прокурора, че прекратяването на осиновяването би било в противоречие с интересите на детето, които имали първостепенно значение. От експертното заключение е видно, че е от интерес на детето Д. да получи специализирана подкрепа, макар и извън семейството на осиновителите, чрез подходяща форма на извеждане и настаняване. Тя се нуждае от постоянна специализирана грижа, съответна на състоянието ѝ. Капацитетът на осиновителите да осигурят нейното бъдеще е напълно изчерпан. Неизбежно трябва да се вземе предвид и интереса на другото осиновено дете в същото семейство, а при текущото положение на нещата А. не се намира в стабилна семейна среда и развитието му се задържа. Освен това експертът е категоричен, че прекъсването на осиновяването няма да нанесе психична травма на Д. поради отсъствието на каквато и да е емоционална връзка между нея от една страна и осиновителите и брат ѝ от друга.

По тези мотиви искът за прекратяване на осиновяването на детето Д. е основателен и следва да бъде уважен. Не може да бъде уважено обаче искането на ищците за присъждане на разноски, по аргумент от чл. 78, ал. 2 ГПК

13. Основанието по чл. 116, б. "в" ЗЗД не изисква предприетите изпълнителни действия да са част от изпълнителен способ, който е приключил с осребряване на имущество на длъжника преди изпълнителното дело за събиране на паричното притезание да се прекрати по чл. 433, ал. 1, т. 8 ГПК, нито трети лица да са придобили права поради запори и възбрани, наложени преди перемпцията.

"Валидно изпълнително действие" в смисъла, разяснен с т. 10 от ТР № 2/26.06.2015 г. по тълк. д. № 2/2013 г. ОСГТК на ВКС, означава действие за принудително събиране на паричното притезание, предприето от съдебния изпълнител по редовна молба за изпълнение.

Основанието по чл. 116, б. "в" ЗЗД не изисква изпълнителните действия да са част от изпълнителен способ, приключил с осребряване на имуществото на длъжника преди настъпилата перемпция по чл. 433, ал. 1, т. 8 ГПК, нито трети лица да са придобили права поради запори и възбрани, наложени преди перемпцията. Служебното задължение на съдебния изпълнител и обезсилването на предприетите изпълнителни действия, като законни последици на перемпцията, не се съотнасят към основанието по чл. 116, б. "в" ЗЗД. Фактическият му състав е осъществен. Погасителната давност е прекъсната и не зависи от по-късно настъпилата перемпция.

Перемпцията е без правно значение за давността. Общото между двата правни института е, че едни и същи юридически факти могат да имат значение както за перемпцията, така и за давността. Това обаче са различни правни институти с различни правни последици. Изтеклата погасителна давност изключва правото на принудително изпълнение, въпреки че кредиторът се е снабдил с изпълнително основание (пред съдебния изпълнител обаче длъжникът не може да се позове на нея и съдебния изпълнител не може да я зачете, освен при влязло в сила решение за уважаването на иска по чл. 439 ГПК). Перемпцията не изключва правото на принудително изпълнение. Обратно, и след настъпването ѝ правото на принудително изпълнение може да съществува, но въпреки това чл. 433, ал. 1, т. 8 ГПК задължава съдебният изпълнител да я зачете.

Чл. 116, б. „в“ ЗЗД

Чл. 433, ал. 1, т. 8 ГПК

Чл. 439 ГПК

Решение № 3 от 4.02.2022 г. на ВКС по гр. д. № 1722/2021 г., IV г. о., докладчик съдията Геника Михайлова

Касационното обжалване е допуснато по следните материалноправни въпроси: Когато изпълнителното дело за събиране на парично вземане е прекратено по чл. 433, ал. 1, т. 8 ГПК, основанието за прекъсване на давността по чл. 116, б. "в" ЗЗД изисква ли предприетите принудителни действия да са част от изпълнителен способ, осъществен (приключил с осребряване на имущество на длъжника) преди перемпцията, или трети лица да са придобили права от запорите или възбраните, наложени преди перемпцията?

По въпросите настоящият състав приема, че основанието по чл. 116, б. "в" ЗЗД не изисква предприетите изпълнителни действия да са част от изпълнителен способ, който е приключил с осребряване на имущество на длъжника преди изпълнителното дело за събиране на паричното притезание да се прекрати по чл. 433, ал. 1, т. 8 ГПК, нито трети лица да са придобили права поради запори и възбрани, наложени преди перемпцията. Мотиви:

Когато вискателят не е поискал извършването на изпълнителни действия в продължение на две години и изпълнителното производство за събиране на паричното вземане е прекратено по право по чл. 433, ал. 1, т. 8 ГПК, а новата погасителна давност за вземането започва да тече от датата, на която е поискано или е предприето последното валидно изпълнително действие. "Валидно изпълнително действие" в смисъла, разяснен с т. 10 от ТР № 2/26.06.2015 г. по тълк. д. № 2/2013 г. ОСГТК на ВКС, означава действие за принудително събиране на паричното притезание, предприето от съдебния изпълнител по редовна молба за изпълнение. Редовна е молбата за изпълнение, в която вискателят е посочил изпълнителен способ за осребряване на имуществото на длъжника (чл. 426, ал. 2 ГПК), включително когато първоначалната ѝ нередовност е била поправена в срок, както

и молбата при възлагане по чл. 18 ЗЧСИ. Действието за принудително изпълнение, предприето въз основа на редовната молба, е валидно в смисъла на тълкувателния акт и прекъсва погасителната давност за паричното притезание, съгласно чл. 116, б. "в" ЗЗД. Основанието по чл. 116, б. "в" ЗЗД не изисква изпълнителните действия да са част от изпълнителен способ, приключил с осребряване на имуществото на длъжника преди настъпилата перемпция по чл. 433, ал. 1, т. 8 ГПК, нито трети лица да са придобили права поради запори и възбрани, наложени преди перемпцията. Аргументът произтича пряко от чл. 116, б. "в" ЗЗД, но и логически. Добавянето на допълнителни условия към това основание за прекъсване на погасителната давност, които не произтичат от фактическия състав на разпоредбата, неоправдано ограничава приложното ѝ поле, а е тълкуване *contra legem*. Действително, когато вискателят не е поискал извършването на изпълнителни действия в продължение на две години, а основанието за прекратяване на изпълнителното дело по чл. 433, ал. 1, т. 8 ГПК е настъпило по силата на закона, съдебният изпълнител служебно вдига наложените запори и възбрани, а всички други предприети изпълнителни действия за принудително събиране на паричното притезание се обезсилват по право с изключение на тези по приключените изпълнителни способности, от които трети лица са придобили права (напр. купувачите от публичната продажба) и на редовността на плащанията, извършени от трети задължени лица. Служебното задължение на съдебния изпълнител и обезсилването на предприетите изпълнителни действия, като законни последици на перемпцията, не се съотнасят към основанието по чл. 116, б. "в" ЗЗД. Фактическият му състав е осъществен. Погасителната давност е прекъсната и не зависи от по-късно настъпилата перемпция. Настоящият състав споделя решение № 37/24.02.2021 г. по гр. д. № 1747/2020 г. на ВКС, IV-то ГО. Перемпцията е без правно значение за давността. Общото между двата правни института е, че едни и *lege* същи юридически факти могат да имат значение както за перемпцията, така и за давността. Това обаче са различни правни институти с различни правни последици. Изтеклата погасителна давност изключва правото на принудително изпълнение, въпреки че кредиторът се е снабдил с изпълнително основание (пред съдебния изпълнител обаче длъжникът не може да се позове на нея и съдебния изпълнител не може да я зачете, освен при влязло в сила решение за уважаването на иска по чл. 439 ГПК). Перемпцията не изключва правото на принудително изпълнение. Обратно, и след настъпването ѝ правото на принудително изпълнение може да съществува, но въпреки това чл. 433, ал. 1, т. 8 ГПК задължава съдебният изпълнител да я зачете.

Настоящият състав като разгледа касационната жалба от "ОТП Факторинг България" ЕАД и провери въззивното решение според изискванията по чл. 290, ал. 2 ГПК, я намира за основателна. Съображения:

За да постанови обжалваното решение, въззивният съд е съобразил, че с иска, предявен при условията на чл. 439 ГПК, ищецът Г. М. Г. отрича правото на принудително изпълнение на ответника "ОТП Факторинг България" ЕАД за сумите по договора за кредитна карта от 04.07.2007 г. по издадените заповед за незабавно изпълнение № 812/11.03.2013 г. и изпълнителен лист по ч. гр. д. № 1060/2013 г. на Врачански районен съд, в полза на "Банка ДСК" ЕАД: 9 976. 30 лв. – главница, ведно със законните лихви от 24.01.2013 г.; 3 889. 87 лв. – договорна лихва за периода 20.07.2010 г. – 23.01.2013 г. и 1 086. 97 лв. – санкционна лихва за периода 23.11.2010 г. – 23.01.2013 г. Съобразил е също, че искът е основан на следното: 1) изтекла погасителна давност за паричните притезания, които се събират принудително по висящото изп. д. № 1472/2018 г. на ЧСИ В. М., по което ищецът Г. Г. е длъжник, а ответникът "ОТП Факторинг" ЕАД - вискател и 2) това, че на ищеца не е съобщен договора за прехвърляне на вземанията от "Банка ДСК" ЕАД – кредитор по издадените заповед за незабавно изпълнение и изпълнителен лист.

Въззивният съд правилно е приел, че по ч. гр. д. № 1060/2013 г. на Врачански районен съд в полза на "Банка ДСК" ЕАД срещу ищеца Г. Г. са издадени заповед за

незабавно изпълнение и изпълнителен лист за сумите, произтичащи от договора за кредитна карта от 04.07.2007 г., сключен между Банката и ищеца. Правилно въззивният съд е приел, че заповедта за изпълнение е влязла в сила поради неподадено възражение от длъжника в срока по чл. 414, ал. 2 ГПК. Неправилен е неговият извод, че влязлата в сила като заповед за изпълнение се ползва само с право на принудително изпълнение, но не осъществява изискванията по чл. 117, ал. 2 ЗЗД, защото изпълняемото право не е било установено с влязло в сила решение. Чл. 117, ал. 2 ЗЗД се прилага, когато вземането е определено по основание и размер с влязло в сила решение, така и когато е определено по основание и размер с влязла в сила заповед за изпълнение. Корективното тълкуване на чл. 117, ал. 2 ЗЗД налага променената правна рамка след влизане в сила на разпоредбата. Така както длъжникът не може да оспорва вземането, установено с влязло в сила решение, поради факт, настъпил до съдебното дирене в производството, по което решението е постановено, така длъжникът не може да оспорва вземането, установено с влязлата в сила заповед за изпълнение поради факт, настъпил до изтичането на срока по чл. 414, ал. 2 ГПК. Неправилното прилагане на чл. 117, ал. 2 ЗЗД е причината въззивният съд: 1) да приложи различен от 5-годишния срок по чл. 117, ал. 2 ЗЗД на погасителната давност за всички вземания, установени по основание и размер с влязлата в сила заповед за изпълнение и 2) да разглежда като релевантни по иска, предявен при условията на чл. 439, ал. 2 ГПК, фактите от значение за приложения институт на погасителната давност, които са настъпили преди 29.01.2014 г. – датата, на която е изтекъл срокът по чл. 414, ал. 2 ГПК, поради което поради липса на възражение е влязла в сила заповедта за изпълнение в полза на Банката срещу длъжника/ ищецът Г. Г.. Неправилно въззивният съд е допуснал вмешателство на юридическите факти, които са от значение за възражението за погасителна давност на паричните притезания, удостоверени с издадения изпълнителен лист, само защото един от тях – запорът от 12.05.2014 г. върху мотоциклет "Ямаха", собственост на длъжника, наложен по образуваното изп. д. № 9500/2013 г. на ЧСИ М. Б., - има значение както за прекъснатата погасителна давност (чл. 116, б. "в" ЗЗД), така и за перемпцията по чл. 433, ал. 1, т. 8 ГПК по така образуваното изпълнително дело, настъпила на 12.05.2016 г. Неправилно въззивният съд е и становището на въззивния съд, че основанието по чл. 116, б. "в" ЗЗД изисква предприетите изпълнителни действия да са част от изпълнителен способ, който е приключил с осребряване на имущество на длъжника преди изпълнителното дело за събиране на паричното притезание да се прекрати по чл. 433, ал. 1, т. 8 ГПК, както и трети лица да са придобили права поради заповори и възбрани, наложени преди перемпцията. Неправилното въззивно решение следва да се отмени. Касационният съд е длъжен да реши спора по същество, доколкото касационните основания не налагат повтаряне или извършване на нови съдопроизводствени действия.

Настоящият състав приема, че заповедта за незабавно изпълнение, въз основа на която е издаден и изпълнителен лист в полза на Банката, е влязла в сила поради неподадено възражение от длъжника/ от ищеца Г. Г. (така влязлото в сила разпореждане № 3387/28.03.2014 г. по ч. гр. д. № 1060/2013 г. на Врачански районен съд, а и т. 5 от ТР № 4/18.06.2014 г. по тълк. д. № 4/2013 г. ОСГТК на ВКС). Срокът по чл. 414, ал. 2 ГПК е изтекъл на 29.01.2014 г., поради което релевантните факти за заявеното с иска несъществуване на правото на принудително изпълнение – изтекла погасителна давност и липса на частно правоприемство в изпълнителния лист от Банката към ответника "ОТП Факторинг България" ЕАД (чл. 429, ал. 2 ГПК) - са настъпили след 29.01.2014 г. (чл. 439, ал. 2 ГПК).

От 29.01.2014 г. е започнал да тече новият 5-годишен давностен срок за лихвоносната главница с разноси, установени по основание и размер с влязлата в сила заповед за изпълнение. Този срок е прекъснат на 12.05.2014 г., когато по изп. д. № 9500/2013 г. на ЧСИ М. Б. е наложен запор върху мотоциклета "Ямаха", собственост на

длъжника/ на ищеца Г. Г.. Действието на принудително изпълнение за събиране на паричните притезания е валидно, тъй като е предприето от съдебния изпълнител по редовна молба за изпълнение. Молбата е редовна, тъй като съдържа възлагането по чл. 18 ЗЧСИ. Наложеният запор е осъществил основанието по чл. 116, б. "в" ЗЗД за прекъсване на давностния срок. Прекъснатата давност не се засяга от това, че на 12.05.2016 г. изп. д. № 9500/2013 г. на ЧСИ е прекратено по чл. 433, ал. 1, т. 8 ГПК. Настъпилата перемпция е без правно значение за института на погасителната давност, а от 12.05.2014 г. е започнал да тече нов 5-годишен срок на погасителната давност (чл. 117, ал. 1 ЗЗД).

С договор от 21.04.2015 г. Банката е прехвърлила на ответника "ОТП Факторинг България" ЕАД множество свои парични вземания, включително вземанията по издадените заповед за незабавно изпълнение (към този момент, влязла в сила) и изпълнителния лист срещу длъжника/ищеца Г. Г.. Цесията е породила действие за длъжника не по-късно от 27.05.2020 г. Тогава е проведено откритото съдебно заседание в присъствие на представители на насрещните страни. Тогава е извършен докладът по делото, а ищецът е уведомен за представените от ответника писмени доказателства. Сред документите е писменото съобщение до длъжника и пълномощното, с което Банката упълномощава новия кредитор "ОТП Факторинг България" ЕАД да извърши съобщението за цесията. Следователно поне към 27.05.2020 г. съобщението на новия кредитор, с учредена надлежна представителна власт за това от Банката, е достигнало до длъжника, и е породило действието по чл. 99, ал. 4 ЗЗД. Неоснователен е доводът в исковата молба, че цесията е непротивопоставима, а договорът не обвързва длъжника Г. Г., нито легитимира ответника "ОТП Факторинг България" ЕАД като частен правопреемник на Банката на правото на принудително изпълнение.

По молба от "ОТП Факторинг България" ЕАД и с представянето на същите заповед за незабавно изпълнение, изпълнителен лист и договор за цесия, на 09.09.2018 г. е образувано ново изпълнително дело № 1472/2018 г. на ЧСИ В. М.. Първото действие по принудително изпълнение, предприето от съдебния изпълнител, е от 10.10.2018 г. Тогава е наложен запор върху вземанията на ищеца/ на длъжника Г. Г. в четири търговски банки. Към 10.10.2018 г. новата 5-годишна погасителна давност, започнала да тече от 12.05.2014 г., не е изтекла, а е прекъсната отново (чл. 116, б. "в" ЗЗД). От 10.10.2018 г. започва да тече нова 5-годишна давност. Тя не е изтекла към 22.11.2018 г. – датата на предявения иск, предвиден в чл. 439 ГПК. Неоснователно длъжникът отрича съществуването на правото на принудително изпълнение, а предявеният отрицателен установителен иск е неоснователен. Касационният състав следва да го отхвърли.

14. Размерът на обезщетенията за неимуществени вреди се определя от съда по справедливост след преценка на конкретните обективно установени факти и обстоятелства – характер и степен на увреждането, обстоятелствата, при които е получено, продължителност на лечението и извършените медицински интервенции, перспективата и трайните последици, вкл. външни дефекти, възраст на увреденото лице и възможност да продължи трудовата си дейност и да се социализира, икономическата обстановка в страната и др.

Принципът за справедливост изисква в най-пълна степен да се постигне обезщетяване на увреденото лице за претърпените и предвидими в бъдещето болки и страдания, настъпили в резултат на вредоносното действие. Неимуществените вреди са индивидуално определяеми и паричното обезщетение за тях следва да съответства на необходимото за преодоляването им.

За да формира законосъобразно извод за конкретното проявление на претендираните неимуществени вреди, съдът следва да съпостави относимите обстоятелства, без да отдава изолирано значение на едни от тях за сметка на други и при определяне на обезщетението по размер винаги да държи сметка за обществената

критерий за справедливост, тъй като аналогични случаи следва да се обезщетяват равностойно.

Чл. 52 ЗЗД

Чл. 49 ЗЗД

Чл. 45 ЗЗД

Решение № 60313 от 8.02.2022 г. на ВКС по гр. д. № 937/2021 г., IV г. о., докладчик съдията Десислава Попколева

Касационното обжалване е допуснато по въпроса за критериите при определяне на конкретния размер на обезщетението за неимуществени вреди съгласно чл. 52 ЗЗД.

Върховният касационен съд, състав на Четвърто гражданско отделение, след като провери заявените с жалбата основания за отмяна на въззивното решение и за да се произнесе по поставения въпрос, съобрази следното:

Отговорът на поставения въпрос следва да се съобрази с практиката на ВКС по приложението на чл. 52 ЗЗД, обективизирана в решения по чл. 290 ГПК, вкл. и посочените от касатора в изложението му по чл. 284, ал. 3, т. 1 ГПК, с която е преутвърдено действието на ППВС № 4 от 23.12.1968 г. и са доразвити неговите постановки съобразно новите социални и икономически отношения. Размерът на обезщетенията за неимуществени вреди се определя от съда по справедливост след преценка на конкретните обективно установени факти и обстоятелства – характер и степен на увреждането, обстоятелствата, при които е получено, продължителност на лечението и извършените медицински интервенции, перспективата и трайните последици, вкл. външни дефекти, възраст на увреденото лице и възможност да продължи трудовата си дейност и да се социализира, икономическата обстановка в страната и др. Принципът за справедливост изисква в най-пълна степен да се постигне обезщетяване на увреденото лице за претърпените и предвидими в бъдещето болки и страдания, настъпили в резултат на вредоносното действие. Неимуществените вреди са индивидуално определяеми и паричното обезщетение за тях следва да съответства на необходимото за преодоляването им. В понятието "неимуществени вреди" се включват всички телесни и психически увреждания на пострадалия, претърпените болки и страдания, в това число и негативните изживявания на лицето, в резултат на причинения от увреждането социален дискомфорт. Затова съдът има задължение да обсъди и съобрази всички доказателства, които са относими към релевантните факти и правилно да оцени тяхното значение и тежест при определяне размера на обезщетението. За да формира законосъобразно извод за конкретното проявление на претендираните неимуществени вреди, съдът следва да съпостави относимите обстоятелства, без да отдава изолирано значение на едни от тях за сметка на други и при определяне на обезщетението по размер винаги да държи сметка за обществения критерий за справедливост, тъй като аналогични случаи следва да се обезщетяват равностойно.

Касаторът – ищец релелира оплаквания за неправилност на обжалваното решение поради допуснати нарушения на материалния закон – чл. 52 ЗЗД, на процесуалния закон, както и необоснованост – основания по чл. 281, т. 3 ГПК. Основните доводи са, че в конкретния случай инцидентът не е в резултат на неизправността на пътната настилка, а в резултат на подхлъзване от пострадалата при слизване от трамвая. На следващо място се поддържа, че присъденото обезщетение за неимуществени вреди е необосновано по размер и не е съобразено с конкретно получените увреждания и с практиката на съдилищата при определяне на обезщетението за неимуществени вреди при подобни увреждания.

Ответникът по жалбата, чрез пълномощника си адв. Ч., в писмен отговор по чл. 287, ал. 1 ГПК и в открито съдебно заседание излага доводи за неоснователност на сочените основания за касационно обжалване по чл. 281, т. 3 ГПК.

Релевираните касационни доводи са частично основателни.

Дадената от въззивния съд правна квалификация на исковете – по чл. 49 вр. чл. 45 ЗЗД, както и изводът му, че са налице всички елементи от фактическия състав, обуславящ ангажиране отговорността на възложителя на работата за вреди, причинени от негови служители при или по повод на възлагането, са правилни. При съобразяване на заключението на вещото лице правилно съдът е приел за неоснователни възраженията на ответника, че увреждането е настъпило поради подхлъзване на стъпалата на трамвая, а не поради стъпване в дупката на пътя. При определяне размера на обезщетението за неимуществени вреди, съдът е посочил конкретно установените обстоятелства: тежестта на травматичното увреждане; продължителността на възстановителния период; необходимостта от чужда помощ през този период; причинените на ищцата болки и страдания; възрастта на пострадалата; медицинската прогноза, както и липсата на остатъчни увреждания. За решаващият съд обаче съществува задължение не само да посочи, но и да извърши преценка в тяхната съвкупност на изложените релевантни обстоятелства, в това число като изходи от понятието за справедливост и да даде неговите основни характеристики, които да служат като отправна точка за определяне на конкретния размер на обезщетението за неимуществени вреди. Обосновка в решението на това, какво е съдържанието на тази справедливост, довела до извод за остойностяване на претърпените вреди до присъдения размер за пострадалия обаче отсъства. Справедливостта трябва да почива на анализа на фактите, за да се осъществи целта на закона – постигане на съответствие между установената неимуществена вредя и нейния имуществен еквивалент.

Съобразно изложеното по въпроса, по който е допуснато касационно обжалване, следва да се приеме, че размерът на присъденото обезщетение от 35 000 лв. е необосновано завишен. Принципът на справедливостта включва в най-пълна степен обезщетяване на вредите съобразно естеството и интензитета на претърпените телесни болки и душевни страдания. При съобразяване от една страна на тежестта на полученото травматично увреждане, наложило извършването на две оперативни интервенции, с интензивни болки непосредствено след травмата, в първите 10-15 дни след първата оперативна интервенция и в началото на раздвижването след втората операция и общият възстановителен период - над осем месеца, а от друга страна - благоприятният възстановителен процес, липсата на остатъчни трайни увреждания и възможността на увреденото лице да продължи трудовата си дейност и да се социализира, при съчетано прилагане на критериите "продължителност на болките и страданията" и "последници от получените увреждания", настоящ състав при съобразяване на съществуващите в страната обществено икономически условия към момента на увреждането приема, че обезщетение за неимуществени вреди в размер на 20 000 лв. е справедливо и достатъчно.

Ето защо, въззивното решение следва да бъде отменено в частта, с която касаторът е осъден да заплати обезщетение за неимуществени вреди за разликата над 20 000 лв. до присъдените 35 000 лв. и в тази част искът следва да бъде отхвърлен като неоснователен. В останалата обжалвана част въззивното решение следва да бъде оставено в сила.

15. Разпоредбата на чл. 6, пар. 1 следва да се тълкува в контекста на цялата система на Конвенцията. При преценката дали едно наказателно производство, което не е преминало в своята съдебна фаза, е спор за граждански права смисъла на Конвенцията, понятието "при определяне на неговите граждански права и задължения" обхваща всеки гражданин, чиито права и задължения се засягат пряко от производството, включително и от досъдебното такова, т. е. и лицето, пострадало

от престъпление, каквото качество съобразно разпоредбата на чл. 76 НПК има частният обвинител

Нормата на чл. 26 ЗОДОВ предоставя самостоятелен ред, по който всеки гражданин и юридическо лице може да търси отговорност на държавата и да претендира обезщетение за вреди, представляващи пряка и непосредствена последица от нарушение на правото на разглеждане и решаване на делото в разумен срок, съгласно чл. 6, пар. 1 от Конвенцията. Доколкото се касае за вътрешно правно средство за реализиране на право, предоставено с Конвенцията, критериите въз основа на които съдът прави преценката си дали е допуснато това нарушение, са посочени примерно в чл. 26, ал. 2 ЗОДОВ, като са приложими стандартите, установени в практиката на Европейския съд по правата на човека.

Решаващият фактор за приложимостта на чл. 6, пар. 1, КЗПЧОС по отношение на наказателно дело в гражданския му аспект е дали висящото наказателно производство обуславя (има значение) за съдебната защита на гражданско право, с титуляр жертвата от престъплението. Дали дадено право следва да се счита за гражданско по смисъла на чл. 6, пар. 1 КЗПЧОС трябва да се определи не само с оглед правната му квалификация, а в зависимост от материалното негово съдържание и последици съгласно вътрешното право, като се вземат пред вид предметът и целта на Конвенцията. Гражданските права и задължения трябва да бъдат предметът, или един от предметите на спора, а резултатът от производството трябва да бъде пряко решаващ за такова право. При преценката дали е налице гражданско "право" отправната точка следва да бъдат разпоредбите на приложимия национален закон и тълкуването им от вътрешните съдилища (Мейсън и Ван Зон с/у Холандия, пар. 49). Разпоредбата на чл. 6, пар. 1 не гарантира обаче каквото и да било съдържание на тези граждански "права" в материалното право на договарящата държава и по пътя на тълкуването съдът не може да създаде материално право, което няма законово основание в конкретната държава (Файед с/у Обединеното кралство, пар 65).

Чл. 6, § 1 КЗПЧОС

Чл. 26 ЗОДОВ

Решение № 6 от 11.02.2022 г. на ВКС по гр. д. № 1555/2021 г., IV г. о., докладчик съдията Любка Андонова

Допуснато е касационно обжалване по въпроса: кои са обстоятелствата (критериите), които съдът следва да вземе предвид при преценката си дали едно наказателно производство, което не е преминало в своята съдебна фаза, е спор за граждански права смисъла на чл. 6, пар. 1 КЗПЧОС по отношение на лице, което е пострадало от престъпление, предмет на разследване.

По отговора на поставения въпрос:

Разпоредбата на чл. 6, пар. 1 следва да се тълкува в контекста на цялата система на Конвенцията. При преценката дали едно наказателно производство, което не е преминало в своята съдебна фаза, е спор за граждански права смисъла на Конвенцията, понятието "при определяне на неговите граждански права и задължения" обхваща всеки гражданин, чиито права и задължения се засягат пряко от производството, включително и от досъдебното такова, т. е. и лицето, пострадало от престъпление, каквото качество съобразно разпоредбата на чл. 76 НПК има частният обвинител (чл. 6 от Конвенцията може да се приложи дори при отсъствие на искане за парично обезщетение – достатъчно е изходът от производството да е решаващ за въпросното "гражданско право" - виж пар. 65

от делото Перез срещу Франция, пар. 66 от делото Морейра де Азеведо срещу Португалия и пар. 29 от делото Хелмърс с/у Швеция -Европейски съд по правата на човека).

Нормата на чл. 26 ЗОДОВ предоставя самостоятелен ред, по който всеки гражданин и юридическо лице може да търси отговорност на държавата и да претендира обезщетение за вреди, представляващи пряка и непосредствена последица от нарушение на правото на разглеждане и решаване на делото в разумен срок, съгласно чл. 6, пар. 1 от Конвенцията. Доколкото се касае за вътрешно правно средство за реализиране на право, предоставено с Конвенцията, критериите въз основа на които съдът прави преценката си дали е допуснато това нарушение, са посочени примерно в чл. 26, ал. 2 ЗОДОВ, като са приложими стандартите, установени в практиката на Европейския съд по правата на човека. Решаващият фактор за приложимостта на чл. 6, пар. 1, КЗПЧОС по отношение на наказателно дело в гражданския му аспект е дали висящото наказателно производство обуславя (има значение) за съдебната защита на гражданско право, с титуляр жертвата от престъплението. Дали дадено право следва да се счита за гражданско по смисъла на чл. 6, пар. 1 КЗПЧОС трябва да се определи не само с оглед правната му квалификация, а в зависимост от материалното негово съдържание и последици съгласно вътрешното право, като се вземат пред вид предметът и целта на Конвенцията. Гражданските права и задължения трябва да бъдат предметът, или един от предметите на спора, а резултатът от производството трябва да бъде пряко решаващ за такова право. При преценката дали е налице гражданско "право" отправната точка следва да бъдат разпоредбите на приложимия национален закон и тълкуването им от вътрешните съдилища (Мейсън и Ван Зон с/у Холандия, пар. 49). Разпоредбата на чл. 6, пар. 1 не гарантира обаче каквото и да било съдържание на тези граждански "права" в материалното право на договарящата държава и по пътя на тълкуването съдът не може да създаде материално право, което няма законово основание в конкретната държава (Файед с/у Обединеното кралство, пар 65).

С оглед отговора на поставения въпрос, настоящият състав на Върховния касационен съд намира, че оплакванията в касационната жалба са основателни.

Предявеният иск е с правно основание чл. 26 ЗОДОВ.

С обжалваното въззивно решение е прието, че е образувано наказателното производство по сл. д. № 1/1991 г. по описа на Прокуратура на въоръжените сили, преобразувано в сл. № 780-II от 1998 г. и в досъдебно производство VII-048/99 г. на СВСП за разследване на извършени през време на възродителния процес престъпления от петима души - по чл. 162 НК - Т. Ж., Д. С., П. М., П. К. и Г. А., като е продължило само спрямо обвиняемия Г. А., с инкриминиран период от 08.05.1984 г. до 13.02.1985 г., за престъпление по чл. 387, ал. 2 НК, за това че са злоупотребата с власт и служебно положение са предизвикали настъпване на тежки вредни последици. Установено е, че наказателното производство множество пъти е било преобразувано и прекратявано, а с постановление от 08.10.2018 г. е спряно от прокурор на ВОП. С молба по чл. 368, ал. 1 НПК от 27.8.2018 г. до ВОП София ищецът е заявил желание да участва като пострадал в досъдебната фаза, във връзка с досъдебното производство през 2018 г. Установено е, че в СГС са образувани 22 дела по чл. 244 НПК срещу постановлението за спиране, включително и по жалба на ищеца, като по повод на обжалванията съдът се е произнесъл, че дава едномесечен срок на следствените органи да извършат преценка за необходимостта от прекратяване на делото поради изтекла давност, каквото действие не е последвало.

Съдът е установил, че в случая продължителността на наказателното производство е около 28 г. от 31.01.1991 г. до февруари 2019 г., когато е предявен настоящия иск, поради което е счел, че същото не продължава в разумен срок.

Съдът е приел, че не може да намери приложение чл. 6 ЕКЗПЧОС, тъй като срещу ищеца не се води наказателно дело, а правото да участва в наказателното дело като частен обвинител или граждански ищец е в предметния обхват, но това може да стане в

съдебната фаза на производството. Прието е, че в случая възможността да потърси обезщетение за неимуществени вреди срещу виновните според ищеца лица за насилствена смяна на името му не е обвързана от наличието на влязла в сила присъда срещу тях. Съдът е приел, че по делото не са представени доказателства ищецът да е проявил активност по наказателното дело след 2017 г. и доколкото ищецът търпи вреди от репресиите срещу него през 1985 г. -1989 г., то същите не са във връзка с неприключилото в разумен срок наказателно дело. Прието е, че ищецът живее повече от 30 години в Турция, реализирал се е професионално, а и няма пречка да се върне да живее в България, поради което негативните преживявания от възродителния процес не са във връзка с неприключилия наказателен процес. Предвид така установените обстоятелства съдът е приел, че предявеният иск с правно основание чл. 26 ЗОДОВ е неоснователен.

Касаторът С. Х. И., чрез процесуалния си представител адв. Ф. поддържа, че решението е неправилно. Моли да бъде отменено и да бъде уважен предявения от него иск.

Ответникът - Прокуратура на РБ, чрез процесуалния си представител поддържа, че решението е законосъобразно и моли да бъде оставено в сила.

Върховният касационен съд, Четвърто гражданско отделение намира следното:

Конкретното наказателното производство обуславя съдебната защита на гражданско право с титуляр жертва на престъпление по смисъла на чл. 6, пар. 1 КЗПЧОС, поради което обжалваното решение е неправилно и следва да се отмени, а настоящата инстанция следва да постанови решение по същество.

Ищецът претендира обезщетение въз основа на твърдения както за вреди, настъпили от самото престъпление (страх и тревожност, засягане на честта и достойнството му и др., които е изпитвал след преживяното), така и от бавното производство довело до ненаказване на извършителите. По реда на чл. 26 ЗОДОВ държавата е длъжна да обезщети само вредите, които са пряка последица от неразумно бавните действия на правозащитните органи, но не и вредите от престъплението. Съгласно чл. 6, пар. 1 КЗПЧОС всяко лице "при определянето на неговите граждански права и задължения", има право на справедливо и публично гледане на делото, в разумен срок и нарушението на това субективно материално право поражда отговорност за обезщетение на базата на деликта. В случая продължителността на наказателното производство значително надхвърля законоустановените в НПК срокове, а фактическата сложност на следственото дело, не може да оправдае продължилото повече от 30 години досъдебно производство за установяване на фактите, поради което е налице нарушение на правото на разглеждане и решаване на делото в разумен срок, съгласно чл. 6, § 1 от Конвенцията. Спазването на гаранцията за разглеждане на делата в разумен срок е с цел съхраняване на доверието на обществеността в правораздавателната система и възмездяване чувството за справедливост на страните в процеса, както лицата по отношение на които е инициирано наказателно преследване, така и по отношение на пострадалите. Разумността на времетраене на производството трябва да бъде преценена в светлината на особените обстоятелства по делото, съобразно критериите, установени в практиката на съда, и по-специално – сложността на делото, поведението на жалбоподателя и поведението на компетентните държавни органи (пар. 82 по делото Смирнова срещу Русия и решението по делото Кемаш с/у Франция пар 60).

В редица свои решения ЕСПЧ приема, че относно неимуществените вреди съществува оборима презумпция, че неразумната продължителност на производството причинява такива, поради което по начало не е необходимо да се доказват изрично обичайните, типични неимуществени вреди, които винаги се търпят от лице, когато съдебното производство е продължило извън рамките на разумния срок, като притеснения и безпокойство за неговото развитие и от евентуален неблагоприятен изход, накърняване на чувството за справедливост и на доверието му в държавността поради забавяне на

делото — (в т. см. Скордино срещу Италия пар. 203-204; Смирнова срещу Русия, пар. 100 и др. решения на ЕСПЧ, а също и решение № 306/22.10.2019 г. по гр. д. № 4482/2017 г., решение № 272 от 27.01.2020 г. по гр. д. № 924/2019 г. и решение № 48/06.04.2020 г. по гр. д. № 1610/2019 г., и трите на IV г. о. на ВКС).

С оглед на това и доколкото не са ангажирани доказателства, опровергавачи твърденията на ищеца, съдът намира, че същият е претърпял претендираните от него неимуществени вреди - безпокойство и несигурност, разочарование и загуба на доверие в институциите, чувство за липса на справедливост, притеснение, че виновните лица за извършените спрямо него репресивни действия няма да бъдат наказани.

По делото не са ангажирани каквито и да било доказателства, сочещи на негативни изживявания, надхвърлящи по интензитет обичайните такива от неразумната продължителност на следственото дело. Не се установява по делото продължителността на воденото производство пряко да е рефлектирало върху начина на живот на ищеца или да е причинило други неудобства, вън от обичайните, тъй като липсват доказателства той да се е интересувал от движението на делото след 2018 г.

В конкретния случай всички факти от значение за правото му на обезщетение за вреди от престъплението - страх, тревожност, засягане на честта и достойнството поради прилаганата насилствена асимилация над етническите турци от страна на тоталитарния режим, не могат да бъдат критерии при определяне обезщетението за претърпените неимуществени вреди от друг деликт - бавното правораздаване (в този смисъл решение от 27.12.2016 г. по гр. д. № 2403/2016 г., четвърто г. о. на ВКС). ЕСПЧ е имал възможност да се произнесе, че член 6 от конвенцията не гарантира правото да се преследват или осъдят за извършване на наказателно престъпление трети лица (Перез с/у Франция, пар. 70). За преките вреди от престъплението ищецът, който е получил своята гражданска реабилитация по Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресирани лица (ЗПГРРЛ), като пострадал по време на възродителния процес - за което са представени доказателства по делото, е имал право да търси обезщетение и по този закон, без да е необходимо установяване на прекия извършител на увреждането с присъда.

По изложените съображения настоящият състав приема, че предявеният иск с правна квалификация чл. 26 ЗОДОВ, е частично основателен и че справедливото обезщетение за неимуществени вреди от нарушаване правото за разглеждане на делото в разумен срок е в размер на 12 000 лева, до който размер следва бъде уважен, като за горницата над тази сума до претендираните 100 000 лева правилно е отхвърлен с обжалваното решение, което в тази му част следва да се остави в сила.

16. Съгласно разпоредбата на чл. 357 КТ трудови са споровете между работника и служителя, от една страна, и работодателя, от друга, относно възникването, съществуването, изпълнението и прекратяването на трудовите правоотношения. Следователно цитираният законов текст изрично предвижда правната възможност за предявяване на иск относно съществуването на трудово правоотношение.

Чл. 357 КТ

Решение № 34 от 16.02.2022 г. на ВКС по гр. д. № 1906/2021 г., IV г. о., докладчик съдията Велислав Павков

Касационното обжалване е допуснато по правния въпрос, допустим ли е иск с правно основание чл. 357, ал. 1 КТ за установяване съществуване на трудово

правоотношение. Касационното обжалване е допуснато в хипотезата на чл. 280, ал. 1, т. 1 ГПК – поради противоречие с практиката на ВКС по поставения правен въпрос.

По отговора на правния въпрос, ВКС приема следното:

Съгласно разпоредбата на чл. 357 КТ трудови са споровете между работника и служителя от една страна и работодателя от друга относно възникването, съществуването, изпълнението и прекратяването на трудовите правоотношения. Следователно цитираният законов текст изрично предвижда правната възможност за предявяване на иск относно съществуването на трудово правоотношение. Наличието на изрична законова разпоредба за правото на установяване на съществуването на трудови правоотношения, легитимира интереса на ищите от търсената съдебна защита. В този смисъл е решение № 7/05.04.2016 г. по гр. д. № 3874/2015 г. на III гр. отд., като възприетото в това решение се възприема и от настоящия състав.

Съдът е приел, че изискването за писмена форма на трудовия договор е условие за валидността на трудовия договор и съществуването на трудовото правоотношение не може да бъде установявано със свидетелски показания. Въз основа на горното, съдът е приел, че предявеният иск е процесуално недопустим.

Решението е постановено при нередовност на исковата молба. Първоначално, ищецът е посочил като ответник по делото, наред с ДП "Български спортен тотализатор" и Териториално поделение на НОИ [населено място], като е посочил в обстоятелствената част на исковата молба, че след подаване на документи за отпускане на пенсия се е установило, че липсват доказателства трудов стаж при ответника. При тези обстоятелства, съдът не е бил обвързан от посочената правна квалификация на ищеца – иск по чл. 357 КТ, още повече, че в самата искова молба ищецът е посочил, че са касае за установяване на трудов стаж. Въпреки молбата на ищеца, с която той е заявил, че не се касае за иск по ЗУТОССР, съдът не е бил обвързан от това твърдение относно правната квалификация на предявения иск. Процедирането на районния съд, прекратявайки производството по отношение на поделението на НОИ, е довело до нередовност на исковата молба, доколкото в производството по реда на ЗУТОССР следва да участва като страна и поделението на НОИ.

Като е приел, че предявеният иск е такъв за съществуване на трудово правоотношение, съдът се е произнесъл по непредявен иск и е приел, че същия е недопустим, като това негово произнасяне е обусловено от нередовността на исковата молба, доколкото от съдържащите се в нея твърдение относно правния интерес от предявяването му следва да се направи извод, че същия е с правно основание чл. 3 вр. чл. 1 ЗУТОССР.

Решението следва да се обезсили, като делото се върне за ново разглеждане от първоинстанционния съд, доколкото следва да се конституира ответник, наред с участвалия в процеса. При новото разглеждане следва да се конституира териториалното поделение на НОИ като страна, като на ищеца се укаже да представи доказателствата, изискуеми се от разпоредбата на чл. 4, ал. 2 ЗУТОССР, като при неизпълнение да се приложат разпоредбите на ал. 3 на същата разпоредба.

III. РЕШЕНИЯ НА ТЪРГОВСКАТА КОЛЕГИЯ

17. При действието на КЗ (отм.), присъдените обезщетения за неимуществени вреди се дължат ведно с обезщетение за забава, съизмеримо със законната лихва, считано от датата на деликта, доколкото отговорността на застрахователя по риска

„Гражданска отговорност” покрива отговорността на делинквента и е функция от нея – чл. 223 ал. 2 предл. 1 вр. чл. 226 ал. 1 КЗ отм.

В доктрината и съдебната практика съществува противоречие дали законната лихва върху обезщетение за деликт е мораторна и компенсаторна. В случая това е без значение. Безспорно е, че тя се дължи без да има отправена покана – чл. 84 ал. 3 ЗЗД, началната и дата е датата на деликта, върху нея не се дължи държавна такса и увеличението и в хода на процеса не съставлява увеличение на иска, доколкото размерът и при предявяването на иска е неопределен, а е определяем с оглед окончателно установения размер на главницата. Т.е. не се касае за самостоятелен иск за който би се дължал нарочен отхвърлителен диспозитив, поради което и в решението на СГС не е налице непълнота по отношение на нея.

Чл. 223, ал. 2 КЗ

Чл. 226, ал. 1 КЗ

Чл. 86 ЗЗД

Чл. 84, ал. 3 ЗЗД

Решение № 14 от 14.02.2022 г. на ВКС по т. д. № 1293/2020 г., I т. о., докладчик председателят Дария Проданова

Касационен контрол е допуснат на основание чл. 280, ал. 2 ГПК – очевидна неправилност на основното решение, която е обусловила и допускането на касационен контрол на допълнителното решение с оглед акцесорния характер на задължението за плащане на законни лихви върху присъдената част на обезщетенията.

Като взе предвид становищата на страните и по реда на чл. 290, ал. 2 ГПК извърши проверка на заявените основания за касиране на въззивните актове, ВКС-Търговска колегия, състав на I т. о. приема следното:

Предявени са активно субективно съединени иски с правно основание чл. 226, ал. 1 КЗ (отм.);.

Ишците К. и В. К. са дъщеря и син на починалата на 06.11.2015 г. в резултат на ПТП С. И. При същото пътно-транспортно произшествие е пострадал и ищецът М. Ч. – фактически съжител на С. И. и баща на другите двама ишци. Исковете са насочени срещу ЗК "Лев Инс" АД в качеството му на застраховател по риска "Гражданска отговорност" на водача на увреждащия л. а. "Ауди". Заявените претенции за обезщетяване на вредите, произтекли от смъртта на С. И. са за по 200000 лв. за всеки един от ишците, ведно със законната лихва от датата на деликта и до окончателното плащане. Претенцията на М. Ч. за обезщетяване на вредите от неговото увреждане са в размер на 80000 лв., ведно със законната лихва от датата на деликта. Ответникът-застраховател е направил възражение за намаляване на обезщетението на основание чл. 51, ал. 2 ЗЗД поради това, че И. и Ч. са се съгласили да пътуват в автомобил, управляван от водач употребил алкохол, а Ч. е бил и без поставен обезопасителен колан.

Първоинстанционният съд е приел, че справедливото обезщетение за претърпените от смъртта на С. И. неимуществени вреди за К. К. е 130000 лв., а за М. Ч. и В. К. по 100000 лв. Предвид приетото съпричиняване 20% от страна на И., която е пътувала с водач

употребил алкохол, след редукция присъденото обезщетение е 104000 лв. за К. К. и по 80000 лв. за М. Ч. и В. К.

Справедливото обезщетение за вредите, претърпени от Ч. поради собственото му увреждане, съдът е определил на 60000 лв. Приел е, че допринасянето за вредата е двуелементно - пътувайки с водач, който е употребил алкохол (20%) и при непоставен обезопасителен колан (20%), Ч. е допринесъл с общо 40% за настъпване на вредите. Поради това СГС му е присъдил обезщетение в размер на 36000 лв.

Обезщетенията са присъдени ведно със законната лихва от датата на деликта. Отхвърлени са исквете за главниците в останалата им част.

Софийски апелативен съд е бил сезиран с въззивните жалби на ищците в отхвърлителната част на решението на СГС. С основното решение по делото, съставът на САС е приел, че справедливият размер на обезщетението е определен правилно. Не е възприел становището на СГС, че С. И. с поведението си (приела е да пътува с водач употребил алкохол) е допринесла за настъпване на вредоносния резултат. Присъдил е още 20000 лв. на Ч. и още 10000 лв. на В. К. – обезщетение за неимуществени вреди, произтекли от смъртта на С. И.. Същият елемент от съпричиняването САС не е възприел и спрямо увреждането на Ч.. По отношение на това, че той е пътувал без поставен обезопасителен колан липсват мотиви. Присъдени са му още 24000 лв. за претърпените от него вреди в резултат на травмите му. САС не е присъдил обезщетения за забава, съизмерими със законната лихва. С допълнителното решение е оставил без уважение искането за допълване на основното решение в тази част, позовавайки се на липса на отхвърлителен диспозитив за лихвите в решението на СГС.

Както бе посочено по-горе, налице е основанието по чл. 280, ал. 2 ГПК – очевидна неправилност на въззивния акт. Тя се състои в следното:

САС е посочил че базата за справедливи обезщетения от смъртта на С. И. е определена правилно, но са посочени редуцираните размери, а този на В. К. не съответства на определения от СГС. Нещо повече, ако справедливият размер приет от СГС би бил запазен, но редукцията би отпаднала с отпадане на приложението на чл. 51, ал. 2 ЗЗД, то това би следвало да рефлектира не само върху размера на обезщетенията на М. Ч. и на В. К., а и върху това на К. И.. САС не е променил размера на нейното обезщетение, въпреки, че и тя има качеството на въззивник. Потвърждавайки решението на СГС в отхвърлителната част, за К. К. остава редуцирания размер от 104000 лв. При еднакъв размер на справедливото обезщетение от 100000 лв. за М. Ч. и за В. К., и еднакви присъдени суми от СГС, САС е присъдил допълнително на единия 10000 лв., а на другия 20000 лв., без да изложи мотиви за разликата. Присъждайки пълно обезщетение до справедливия размер на Ч. за претърпените от собственото му увреждане болки и страдания, не е изложил мотиви за елемента на съпричиняване, дължащ се на непоставянето на обезопасителен колан.

Произнасяйки се по същество по жалбата срещу основното решение, касационният съдебен състав счита, че тя е неоснователна в частта по приложението на чл. 52 ЗЗД – справедливия размер на дължимите обезщетения на ищците, произтичащи от смъртта на С. И. и справедливия размер на обезщетението, дължимо на М. Ч. за личното му телесно увреждане. Както първоинстанционния, така и въззивния състав правилно са приели, че с оглед родствената връзка и интензитета на търпените болки и страдания от смъртта на И.,

дължимото обезщетение за К. К. е 130000 лв. и за В. К. и М. Ч. по 100000 лв. Правилно е определен размерът и на обезщетението на пострадалия Ч., произтичащо от собствените му травми – 60000 лв.

Настоящият съдебен състав не споделя становището на САС за липсата на предпоставки за прилагането на чл. 51, ал. 2 ЗЗД, както по отношение на пътуването на И. и Ч. с водач, който е употребил алкохол, така и по отношение непоставянето на предпазен колан от Ч., но поради липса на касационна жалба от застрахователя, въззивното решение не може да бъде ревизирано в тази му част, с оглед забраната *reformatio in pejus*. Поради това се дължи пълния размер на посочените по-горе обезщетения.

Становището на съдебния състав по основателността на жалбата срещу допълнителното решение произтича от следното: При действието на КЗ (отм.); , присъдените обезщетения за неимуществени вреди се дължат ведно с обезщетение за забава, съизмеримо със законната лихва, считано от датата на деликта, доколкото отговорността на застрахователя по риска "Гражданска отговорност" покрива отговорността на делинквента и е функция от нея – чл. 223, ал. 2 предл. 1 вр. чл. 226, ал. 1 КЗ (отм.); . Присъждането на законната лихва е поискано своевременно, видно от съдържанието на исковата молба в частта на заявения петитум.

Присъждайки на всеки от ищите обезщетение в размер, посочен по-горе, първоинстанционният съд е постановил отхвърлителен диспозитив по отношение на останалата част на всеки един от исковете. Не е постановил отхвърлителен диспозитив за законната лихва за отхвърлените части.

Това е обусловило произнасянето на състава на САС в смисъл, че след като няма отхвърлителен диспозитив и не е поискано допълване на решението на СГС в тази част, той не може да присъди законна лихва върху допълнително присъдените суми.

Становището му е неправилно. В доктрината и съдебната практика съществува противоречие дали законната лихва върху обезщетение за деликт е мораторна и компенсаторна. В случая това е без значение. Безспорно е, че тя се дължи без да има отправена покана – чл. 84, ал. 3 ЗЗД, началната и дата е датата на деликта, върху нея не се дължи държавна такса и увеличението и в хода на процеса не съставлява увеличение на иска, доколкото размерът и при предявяването на иска е неопределен, а е определяем с оглед окончателно установения размер на главницата. Т. е. не се касае за самостоятелен иск за който би се дължал нарочен отхвърлителен диспозитив, поради което и в решението на СГС не е налице непълнота по отношение на нея. Присъждайки допълнително деликтно обезщетение, съставът на САС е следвало да постанови и плащане на законната лихва върху него, тъй като такава е поискана. Това налага касиране изцяло на допълнителното решение на САС и произнасяне по съществото на спора, като на ищите бъде присъдена законна лихва и върху присъденото обезщетение над размера определен от СГС.

Предвид изложеното по-горе, основното решение ще следва да бъде отменено в частта с която е потвърдено решението на СГС спрямо К. К., като и бъде присъдено допълнително обезщетение в размер на 26000 лв. и на В. К. още 10000 лв., ведно със законната лихва от датата на деликта. Законна лихва, считано от датата на деликта ще следва да бъде присъдена и върху увеличението на обезщетенията за В. К. и М. Ч., което е постановил САС – съответно 10000 лв., 20000 лв. и 24000 лв.

18. В закона не е регламентирана необходимост от изрично пълномощно за сключване на арбитражно споразумение.

За да бъде валидно сключеното от упълномощеното лице арбитражно споразумение, е достатъчно арбитражното споразумение за бъде в обхвата на съответното материалното правоотношение и пълномощното да не съдържа ограничение, изключващо правото на упълномощеното лице да уговаря арбитражни клаузи.

Чл. 47 ЗМТА

Чл. 39, ал. 1 ЗЗД

Чл. 34, ал. 3 ГПК

Решение № 2 от 15.02.2022 г. на ВКС по т. д. № 1406/2020 г., II т. о., ТК, докладчик председателят Емилия Василева

Върховният касационен съд, Търговска колегия, състав на Второ отделение, след като обсъди събраните доказателства, възражения и доводи на страните съобразно разпоредбата на чл. 235 ГПК, намира за установено от фактическа и правна страна следното:

Искът по чл. 47, ал. 1, т. 2 ЗМТА е процесуално допустим, тъй като е предявен от надлежна страна в рамките на преклузивния тримесечен срок по чл. 48, ал. 1 ЗМТА. Срокът по чл. 48, ал. 1 ЗМТА е започнал да тече на датата на връчване на арбитражното решение на ищеца /ответник в арбитражното производство/ - 07.02.2020 г. Съгласно чл. 3, т. 1 от Закона за мерките и действията по време на извънредното положение, обявено с решение на Народното събрание от 13.03.2020 г., и за преодоляване на последиците /ЗМДВИП/ за срока от 13.03.2020 г. до отмяната на извънредното положение спират да текат процесуалните срокове по съдебни, арбитражни и изпълнителни производства, с изключение на сроковете по определени производства. Производството по молба за отмяна на арбитражно решение не е предвидено в изключенията на чл. 3, т. 1 ЗМДВИП. С решение на Народното събрание от 13.03.2020 г. е обявено извънредно положение върху цялата територия на Република България, считано от 13.03.2020 г. до 13.04.2020 г. С последващо решение на Народното събрание, обнародвано в ДВ, бр. 33 от 07.04.2020 г., срокът на обявеното извънредно положение е удължен до 13.05.2020 г. С § 13 от ПЗР на ЗИД на Закона за здравето /ДВ, бр. 44 от 13.05.2020 г., в сила от 14.05.2020 г./ е предвидено, че сроковете, спрели да текат по време на извънредното положение по ЗМДВИП, продължават да текат след изтичането на 7 дни от обнародването на този закон в "Държавен вестник". Съобразявайки посочените разпоредби, настоящият съдебен състав приема, че започналият да тече на 07.02.2020 г. тримесечен срок по чл. 48, ал. 1 ГПК е спрял да тече за периода от 13.03.2020 г. до 21.05.2020 г. и е изтекъл на 15.07.2020 г. Поради това, че молбата за отмяна на арбитражното решение е подадена по пощата на 01.07.2020 г., същата е процесуално допустима.

С решение № 2 от 03.02.2020 г. по арбитражно дело № 0103/2019 г. на Арбитражен съд при Сдружение за съдебна реформа, извънсъдебно решаване на спорове, медиация и

арбитраж, [населено място] настоящият ищец "Партньърс Комерс" ЕООД /ответник в арбитражното производство/ е осъден да заплати на "Ритейл" ООД /ищец в арбитражното производство/ следните суми: сума в размер 18 000 лв., представляваща двойния размер на заплатен от "Ритейл" ООД задатък по сключен между страните предварителен договор за покупко-продажба от 28.07.2016 г. на лек автомобил марка "Мерцедес", модел "МЛ 420 ЦДИ 4 МАТИК", с държавен регистрационен номер СА 2222 РВ, рама № WDC1641281A225337, двигател № 62991240006811, цвят черен металик; сума в размер 1 265 лв., представляваща законна лихва върху главницата, считано от датата на завеждане на исковата молба до пълното плащане на дължимата сума; сума в размер 1 830 лв. – разноси за арбитражното производство.

С определение № 2 по арбитражно дело № 0103/2019 г. Арбитражният съд при Сдружение за съдебна реформа, извънсъдебно решаване на спорове, медиация и арбитраж, [населено място] е приел, че е компетентен да разгледа предявения иск, включително и спора относно недействителността на предварителния договор за покупко-продажба от 28.07.2016 г., по реда на раздел VII. Ускорени производства от неговия Правилник, като е обосновал компетентността си с клаузата на т. 9 от посочения предварителен договор за покупко-продажба, представен в арбитражното производство.

Видно от т. 9 от сключения между "Партньърс Комерс" ЕООД като продавач и "Ритейл" ООД като купувач на 28.07.2016 г. предварителен договор за покупко-продажба на лек автомобил марка "Мерцедес", модел "МЛ 420 ЦДИ 4 МАТИК", с държавен регистрационен номер СА 2222 РВ, рама № WDC1641281A225337, двигател № 62991240006811, цвят черен металик, приет като доказателство по арбитражното дело, страните са уговорили, че всички спорове, отнасящи се до този договор или свързани с него, включително споровете, свързани с или отнасящи се до неговото тълкуване, недействителност, изпълнение или прекратяване, включително и споровете за попълване на празноти в договора или приспособяването му към нововъзникнали обстоятелства, ще бъдат решавани от Арбитражния съд при "Сдружение за съдебна реформа, извънсъдебно решаване на спорове, медиация и арбитраж" съобразно раздел VII. Ускорени производства от неговия Правилник, независимо от цената на иска.

Посоченият предварителен договор за покупко-продажба, въз основа на който е предявен искът пред арбитражния съд, обективизиращ арбитражната клауза, е сключен от страна на "Партньърс Комерс" ЕООД чрез З. А. И., легитимирала се като пълномощник с пълномощно рег. № 6973 от 18.12.2013 г. на нотариус В. М. с район на действие РС Девня с рег. № 465 на НК. С представеното пълномощно с нотариална заверка на подписа на 18.12.2013 г. рег. № 6973/18.12.2013 г. на нотариус В. М. с район на действие РС Девня с рег. № 465 на НК, Н. Й. Б. в качеството си на изпълнителен директор /управител съгласно Търговския регистър/ на "Партньърс Комерс" ЕООД е упълномощил З. А. И. да извършва фактически и правни действия от името на представляваното от него дружество, като се разпорежда, както намери за добре с автомобилите – леки, товарни и лизингови, собственост на "Партньърс Комерс" ЕООД, като всички клаузи от пълномощното да се тълкуват изцяло в полза на правата на упълномощения.

Въз основа на установената фактическа обстановка настоящият съдебен състав приема, че доводът за отмяна на арбитражното решение поради това, че арбитражната клауза в т. 9 от предварителен договор за покупко-продажба на лек автомобил

"Фолксваген", модел "Тауарег", с ДРН СА 3445 РС, рама WVGZZZ7LZ4D039759, двигател АУН007886 е сключена от лице без представителна власт, тъй като З. И. е действала като пълномощник с общо пълномощно и не е била упълномощена да включва в предварителния договор арбитражна клауза, е неоснователен. От една страна, процесният предварителен договор за покупко-продажба на лек автомобил не се отнася до лек автомобил "Фолксваген", модел "Тауарег", а до друг автомобил – с марка "Мерцедес", модел "МЛ 420 ЦДИ 4 МАТИК", с държавен регистрационен номер СА 2222 РВ, рама № WDC1641281A225337, двигател № 62991240006811, цвят черен металик.

От друга страна, сключеният на 28.07.2016 г. предварителен договор за покупко-продажба на лек автомобил марка "Мерцедес", модел "МЛ 420 ЦДИ 4 МАТИК", с държавен регистрационен номер СА 2222 РВ, рама № WDC1641281A225337, двигател № 62991240006811, цвят черен металик е сключена от лице с представителна власт, учредена с посоченото пълномощно с нотариална заверка на подписа. Автентичността на пълномощното не е оспорена от ищеца с исковата молба, поради което настоящият съдебен състав счита, че упълномощаването е дадено от лице с представителна власт – управителя Н. Й. Б.. В мотивите на т. 1 от Тълкувателно решение № 5/12.12.2016 г. по тълк. д. № 5/2014 г. на ОСГТК на ВКС, които са приложими и към настоящия случай, е възприето разбирането, че съобразно приложения от законодателя в общата уредба на упълномощаването /чл. 36 - 42 ЗЗД/ принцип на свободата на договаряне, за да е налице упълномощаване с последиците по чл. 36, ал. 2 ЗЗД, извън случаите, в които законът установява определени изисквания относно необходимото съдържание на даден вид пълномощно /например чл. 22, ал. 2, изр. 2 ТЗ, чл. 26, ал. 2, изр. 1 ТЗ, чл. 34, ал. 3 ГПК и др./ и предвижда изрично упълномощаване за извършване на конкретни правни действия, е необходимо и достатъчно в пълномощното ясно и еднозначно да е изразена волята на упълномощителя за извършването на конкретни разпоредителни правни сделки или действия от името на упълномощителя чрез неговия пълномощник. По пътя на тълкуването не биха могли да се поставят други изисквания към съдържанието на пълномощното за извършване на разпоредителни сделки и действия, тъй като такова тълкуване е без нормативна основа и с него би се посегнало на гарантираната от закона възможност упълномощителят сам и по своя преценка да определи обема и ограниченията на представителната власт, която предоставя на своя пълномощник. В т. 1 от мотивите на посоченото Тълкувателно решение е прието също, че упълномощаването е винаги валидно, стига да не нарушава изрична повелителна норма на закона или да не накърнява добрите нрави /чл. 9 във връзка с чл. 44 ЗЗД/.

В закона не е предвидено изрично пълномощно за уговаряне на арбитражно споразумение от страна на упълномощения - нито в ЗМТА /чл. 7/, нито в ЗЗД /чл. 36 – 42/, нито в ГПК /чл. 19, ал. 1 или в друг закон е регламентирана необходимост от изрично пълномощно за сключване на арбитражно споразумение. Настоящият състав споделя застъпеното в практиката на ВКС становище, според което арбитражната клауза, въпреки самостоятелния си характер и специфично съдържание, се сключва винаги във връзка с евентуален или вече съществуващ спор по конкретно правоотношение и липсва правна норма, която да изисква изрично упълномощаване поотделно за едното или другото. За да бъде валидно сключеното от упълномощеното лице /пълномощника/ арбитражно споразумение, е достатъчно пълномощникът да е овластен писмено да извършва правни

сделки и действия, които не противоречат на императивни разпоредби и добрите нрави, арбитражното споразумение за бъде в обхвата на съответното материалното правоотношение и пълномощното да не съдържа ограничение, изключващо правото на упълномощеното лице да уговаря арбитражни клаузи.

Преценката за валидността на конкретната арбитражна клауза в предварителния договор за покупко-продажба от 28.07.2016 г. по смисъла на чл. 47, ал. 1, т. 2 ЗМТА, зависи от обема на представителната власт на пълномощника З. А. И.. Съгласно разпоредбата на чл. 39, ал. 1 ЗЗД обемът на представителната власт на пълномощника спрямо третите лица се определя според това, което упълномощителят е изявил. В представеното по арбитражното дело, приложено към настоящото дело, пълномощно З. А. И. е упълномощена да извършва широк кръг от фактически и правни действия за разпореждане с автомобилите на дружеството, като в пълномощното е отразено, че всички негови клаузи следва да се тълкуват изцяло в полза на правата на упълномощения. В пълномощното обемът на представителната власт на пълномощника не е ограничен, като не е включена забрана за уговаряне на арбитражна клауза.

Въз основа на изложените съображения настоящият съдебен състав приема, че процесното арбитражно споразумение, обективизирано в т. 9 от сключения между "Партньрс Комерс" ЕООД като продавач и "Ритейл" ООД като купувач на 28.07.2016 г. предварителен договор за покупко-продажба на лек автомобил марка "Мерцедес", модел "МЛ 420 ЦДИ 4 МАТИК", с държавен регистрационен номер СА 2222 РВ, рама № WDC1641281A225337, двигател № 62991240006811, цвят черен металик, е сключено в рамките на представителната власт на пълномощника, същото е валидно и е породило правните си последици, поради което не е било необходимо изрично потвърждаване на арбитражната клауза от управителя на "Партньрс Комерс" ЕООД. Следователно предявеният иск за отмяна на решение № 2 от 03.02.2020 г. по арбитражно дело № 0103/2019 г. на Арбитражен съд при Сдружение за съдебна реформа, извънсъдебно решаване на спорове, медиация и арбитраж, [населено място] по чл. 47, ал. 1, т. 2 ЗМТА е неоснователен, поради което следва да бъде отхвърлен.

19. Арбитражната клауза има относително самостоятелно, спрямо останалата част от договора, действие между страните.

Сключването на окончателен договор не променя последиците, породени при сключване на предварителния договор, доколкото не са изрично отменени. Предвиденото в предварителния договор запазва своето действие, с изключение на уговорките, променени от страните. В случая арбитражната клауза не е променена. Обстоятелството, че не е възпроизведена в нотариалния акт, оформящ окончателния договор за замяна на недвижими имоти между страните, не означава прекратяване на нейното действие.

чл. 7, ал. 1 и чл. 47, ал. 1 ЗМТА

чл. 19 ЗЗД

чл. 20а ЗЗД

Решение № 60158 от 15.02.2022 г. на ВКС по т. д. № 1298/2021 г., II т. о., докладчик съдията Галина Иванова

Исковете са предявени в преклузивния срок, предвиден в чл. 48, ал. 1 от ЗМТА. Съобщение с препис от решението на арбитражния съд е връчено на адв. Д. Й., представляваща страните пред арбитражния съд с представено по арбитражното дело пълномощно. На адвокат Й. е връчен препис от решението на арбитражния съд на 14.05.2021 г. Исковата молба е депозирана в съда на 27.05.2021 г. Следователно е в предвидения тримесечен срок.

По отношение твърдението за липсата на валидно арбитражно споразумение, основание съгласно чл. 47, ал. 1, т. 2 от ЗМТА.

С посоченото арбитражно решение, на основание чл. 79 и чл. 86 от ЗЗД Г. Д. Г. и Н. Д. К. са осъдени да заплатят солидарно на А. Б. И. -А. сумата от 432 лв. обезщетение за неправомерно ползване на собствения ѝ недвижим имот, ведно със законната лихва върху нея, считано от подаване на исковата молба 19.11.2020 г. и са осъдени да заплатят разноски в размер на 1 600 лв. Прието е, че страните са обвързани от предварителен договор за замяна и окончателен договор за замяна на недвижими имоти, оформен в нотариален акт. Прието е, че е налице забава за изпълнение на задължението за предаване на имота, предмет на замяната. Прието е, че солидарността произтича от закона, тъй като двете ответници са били съсобственици на недвижимия имот, предмет на замяна, чието владение са били задължени да предадат и не са сторили това в срок. Самият характер на съсобственост и съвладение предполагал солидарна отговорност по отношение на предаване на новия собственик.

С нормата на чл. 47 от ЗМТА законодателят е създал основания за отмяна по специално предвиден исков ред. Съгласно чл. 47, ал. 1, т. 2 от ЗМТА на отмяна подлежи арбитражно решение, което е постановено без правораздавателна власт на арбитражния съд, поради липса на арбитражно споразумение или сключено арбитражно споразумение, което е недействително.

В чл. 7 от ЗМТА е предвидено, че арбитражното споразумение изисква сключване на договор, т. е. съвпадащи волеизявления на страните, в писмена форма и с яснота относно спора, който може да възникне, на договорно или извъндоговорно основание.

Ако се установи липса на арбитражно споразумение ще е налице основание за отмяна на арбитражното решение поради липса на абсолютна процесуална предпоставка, учредяваща правораздавателно правомощие на арбитражния съд, да разгледа и разреши отнесеня пред него правен спор.

В разглеждания случай се установява, че страните, от една страна, ищите в настоящия процес Г. Д. Г. и Н. Д. К. и от друга страна, А. Б. И. -А., са постигнали съгласие за замяна на два недвижими имота с доплащане на цената. Това съгласие е обективизирано в предварителен договор, сключен между тези страни на 04.08.2020 г. Съгласно чл. 10 от този договор страните са се споразумели, че "при възникване на спорове ще се опитат да намерят задоволително споразумение. В случай, че такова не се постигне, спорът ще бъде решаван от Софийски арбитражен съд при Сдружение "За развитие на правото в България" (САС при СЗРПБ), съобразно неговия правилник за решаване на дела, основани на арбитражни споразумения". Впоследствие с договор за замяна на недвижими имоти, оформен с нотариален акт том III рег. 4572 дело № 499 от 28.08.2020 г., страните са постигнали съгласие за прехвърляне на правото на собственост върху два недвижими имота, така както е било предвидено в предварителния договор. Съгласно чл. 8 от предварителния договор е предвидено, че владението върху недвижимите имоти ще бъде предадено в 2 месечен срок. Съгласно чл. 6 от окончателния договор, оформен с посочения нотариален акт, владението на недвижимия имот, описан в т. 1, а именно, имотът, находящ се в [населено място] е предаден в деня на подписване на договора, а имотът в т. 3 от нотариален акт, а именно имотът, находящ се в [населено място] и прехвърлян от Г. Д. Г. и Н. Д. К. ще бъде прехвърлен в срок от 2 месеца, считано от датата на сключване на нотариалния акт. В нотариалния акт липсва клауза за отнасяне на

споровете пред арбитражния съд, както и клауза по отношение на вече изразеното съгласие за отнасяне на споровете между страните пред посочения в предварителния договор арбитражен съд.

Следователно сключената в предварителния договор клауза за отнасяне на спора пред посочения арбитражен съд, е провела своето действие. Арбитражната клауза има относително самостоятелно, спрямо останалата част от договора, действие между страните. В нея е предвидено, че всички спорове, произтичащи от съгласието да се заменят имотите и условията за това, както и за уреждане на произтичащите от това последици като предаване на владението, следва да се приеме, че са обхванати от арбитражната клауза. Сключването на окончателен договор не променя последиците, породени при сключване на предварителния договор, доколкото не са изрично отменени. Предвиденото в предварителния договор запазва своето действие, с изключение на уговорките, променени от страните. В случая арбитражната клауза не е променена. Обстоятелството, че не е възпроизведена в нотариалния акт, оформящ окончателния договор за замяна на недвижими имоти между страните, не означава прекратяване на нейното действие. Окончателният договор е сключен в изпълнение на задълженията, предвидени в предварителния договор. Но наличието на арбитражна клауза запазва действие по отношение на предвидените спорове, произтичащи от предварителния договор. Сключената арбитражна клауза, предвидена в предварителния договор, съдържаща отнасяне на всички спорове, произтичащи от този договор, към конкретизирания арбитражен съд, запазва действието си и след сключване на окончателния договор, на основание чл. 20 а от ЗЗД. След като в предварителния договор е предвидена клауза относно предаване владението на недвижимите имоти, предмет на сключения договор за замяна на недвижими имоти, то и споровете, във връзка с изпълнение на задълженията по тази клауза са включени в споразумението за отнасянето им към посочения арбитражен съд. Обстоятелството, че страните са възпроизвели клаузата относно предаване на владението на недвижимите имоти с модификация, отчитайки изпълнение на задължението за предаване на владението на една от страните по договора, не означава, че не е налице арбитражна клауза. В договора липсва съгласие на страните за прекратяване действието на предварителния договор и в частност на арбитражната клауза, предвидена в него. Следователно, спорът относно клаузата от предварителния договор, модифицирана в окончателния, относно предаване владението на недвижим имот, е предвиден от страните да бъде отнесен пред конкретно индивидуализирания арбитражен съд. Учредената компетентност на арбитражния съд не е отменена или изменена с окончателния договор за замяна, сключен във формата на нотариален акт. Липсва основание да се приеме, че е налице прекратяване действието на арбитражната клауза, само поради сключения окончателен договор, сключен в изпълнение на задълженията, предвидени в предварителния договор.

Следователно не е налице липса на арбитражна клауза и е била учредена правораздавателна власт на посочения арбитражен съд в изискуемата от закона писмена форма. Установява се, че именно посочения в арбитражната клауза арбитражен съд - Софийски арбитражен съд при Сдружение "За развитие на правото" е постановил решението, чиято отмяна се иска. Поради това не е налице липса на арбитражно споразумение или негова недействителност.

По изложените съображения не е налице правно основание съгласно чл. 47, ал. 1, т. 2 ЗМТА.

По отношение на иска с правно основание чл. 47, ал. 1, т. 5, пр. 1 от ЗМТА, настоящият съдебен състав намира, че хипотезата на непредвиден спор в арбитражното споразумение, не е налице. С отнасянето на споровете пред арбитражен съд, страните са предвидили, че всички спорове, основани на предварителния договор, сключен между тях или свързани с него, ще се разрешават от посочения арбитражен съд. Това означава, че

всички материални правоотношения, които могат да се породят от предварителния договор, могат да се защитят чрез отнасянето им пред посочения арбитражен съд. Както вече бе посочено по-горе, наличието на клауза в предварителния договор, модифицирана в окончателния договор по отношение на задължението за предаване владението на един от имотите, означава, че страните са се съгласили, че при възникване на спор относно неизпълнение на договорното задължение за предаване на владението на недвижимия имот, може да бъде разрешен от посочения арбитражен съд. Със сключения окончателен договор, страните не са изменили уговореното между тях арбитражно споразумение. Следва да се приеме, че сключеният окончателен договор във формата на нотариален акт, е в изпълнение на задълженията, произтичащи от предварителния договор. Наличието на окончателен договор не прекратява действието на арбитражната клауза, предвидена в предварителния договор. Липсват други данни, от които може да се направи извод, че страните са прекратили действието на арбитражното споразумение. Също така няма данни, че са налице правни основания, обуславящи извод за неприлагане на предвидената арбитражна клауза.

Следователно, при предвиждане на всички спорове по правоотношения по повод предаване владението на заменяните имоти в предварителния договор, всички права, защитени с посочената клауза, могат да бъдат отнесени на основание действителното арбитражно споразумение за разрешаване до посочения арбитражен съд.

По отношение основаниято, предвидено в чл. 47, ал. 1, т. 6 от ЗМТА. Нормата предвижда като основание за отмяна на решението на арбитражния съд, нарушения на закона или правилата на арбитражния съд, свързани с образуване на конкретния арбитражния състав, постановил решението или неспазване на предвидената процедура за конституиране на този арбитражен състав, което основание води до нарушение правото на защита на страните в процеса пред арбитражния съд.

Нарушаването на правилата на арбитражния съд е изтъкнато като основание за отмяна на решението. Съгласно посоченото и представения правилник на Софийски арбитражен съд, чл. 48, ал. 5 от същия, не се допуска съединяване на искове, освен при солидарна отговорност. В случая в исковата молба, предявена пред Софийски арбитражен съд при Сдружение "За развитие на правото", са предявени искове срещу Г. Д. Г. и Н. Д. К., като е осъществено пасивно субективно съединение на искове. Едновременно с това е поискано солидарно осъждане на ответниците пред арбитражния съд. Така е постановено и арбитражното решение, като са осъдени солидарно ответниците пред арбитражния съд да заплатят посочената сумата от 432 лв.

Нарушението на изискванията на т. 48. 5 от Правилника на Софийския арбитражен съд при Сдружение "За развитие на правото", не са свързани с конституиране на арбитражния съд и не нарушават правораздавателните правомощия на арбитражния съд. Неправилното възприемане на исковата молба от арбитражния съд, с оглед изложените обстоятелства, които не могат да се преценят като наличие на солидарна отговорност, е свързана с допуснати съществени процесуални нарушения, както и определяне на отговорността на ответниците по повод неизпълнение на договорно предвиденото задължение да предадат владението на недвижим имот в срок, като солидарна, поради липсата на основание, предвидено в чл. 121 от ЗЗД, не са основание за отмяна на арбитражното решение. Допуснатите процесуални нарушения, както и нарушения на материалния закон при разрешаване на спора от арбитражния съд, не са включени в основанията на чл. 47, ал. 1, т. 6 от ЗМТА.

20. На основание чл. 68, т. 1 ЗЗД във вр. с чл. 535, т. 4 ТЗ задължението по запис на заповед е търсимо и трябва да бъде изпълнено на означеното от издателя (длъжник) място на плащане, а ако то не е посочено – на осн. чл. 536, ал. 3 и 4 ТЗ на мястото на издаване, а ако последното не е вписано, съответно на мястото, посочено

до името на издателя. Следователно мястото на плащане е презумиран реквизит на записа на заповед. При непълнота на посоченото място на издаване от значение е мястото, посочено до името на издателя. Доколкото записът на заповед е строго формална сделка, то посоченият задължителен реквизит следва да е в максимална степен конкретизиран и ясен, като не налага нееднозначно тълкуване.

Чл. 68, ал. 1 ЗЗД

Чл. 535, т. 4 ТЗ

Чл. 536, ал. 3 и 4 ТЗ

Решение № 60166 от 2.02.2022 г. на ВКС по т. д. № 1932/2020 г., I т. о., докладчик съдията Кристияна Генковска

Касационен контрол е допуснат по въпроса: Как се прилага презумпцията на чл. 536, ал. 4 ТЗ при непълнота на посочване на място на издаване на запис на заповед?

Като взе предвид становищата на страните и по реда на чл. 290, ал. 2 ГПК извърши проверка по заявените основания за касиране на въззивния акт, ВКС-Търговска колегия, състав на I т. о. приема следното:

За да постанови обжалваното решение, въззивният съд е приел, че със запис на заповед, издаден на 25.11.2013 г., К. К. с посочена л. к. № 165922388, изд. на 26.02.2000 г. от МВР-София и адрес: [улица], № 75, [жилищен адрес] като издател се е задължил неотменимо да заплати на касатора сумата 50 000 лв. на падеж 25.11.2014 г. Установено е, че текстът е изпълнен ръкописно, като под заглавието "Запис на заповед" има добавка "за заем". В текста на документа изрично е посочено, че "с настоящия запис на заповед" издателят неотменимо се задължава да плати на Н. С. К. с посочена лична карта и адрес [населено място], [жк], блок 511, вх. А, ап. 5 - сумата от 50 000 лева /цифром и словом/. Положен е саморъчен подпис на издателя на документа - след текста на ценната книга. Според САС доказано е било наличието на каузални правоотношения, обезпечени с процесния запис на заповед, по три договора за заем между страните, като ответникът не е твърдял и не доказал да е върнал заетите суми. Чрез съдебно-графическа експертиза е било установило, че подписът за издател в Записа на заповед от 25.11.2013 г. е изпълнен след изписването на многоточие, т. е. подписът не е положен върху празен лист. За основателно е било счтено възражението за нищожност на процесния запис на заповед поради липса на място на издаване така, както предписва чл. 535, т. 6 от ТЗ. Според САС липсата на вписан адрес или съвкупността от данни за населено място, улица, номер, сграда, апартамент и други като част от реквизитите "място на плащане" и/или "място на издаване" е равнозначна на липса на самите реквизити и опорочава менителничния ефект до степен на нищожност. Точното вписване на адреса произтича от характера на менителничното задължение. Действително, законодателят допуска преодоляване на непълнота по отношение на мястото на издаване на запис на заповед чрез уредената в ал. 4 на чл. 536 ТЗ презумпция, според която, при липсата на посочения реквизит, за място на издаване се смята мястото, посочено до името на издателя. В процесния случай обаче, до името на издателя САС е приел, че не е било посочено населено място, нито такова е посочено до подписа на издателя. До името на издателя е бил посочен единствено адрес: улица, блок, без да е посочено конкретно населено място.

За неправилни са били преценени изводите на първоинстанционния съд, че липсата на посочения реквизит би могла да бъде преодоляна чрез установените в чл. 536, ал. 3 и 4 ТЗ презумпции, и по-конкретно, че мястото на издаване на процесния запис на заповед е мястото на издаване на личната карта на ответника, посочена в документа, а именно в

[населено място]. САС е счел, че не е възможно да се направи връзка между мястото на издаване на документа за самоличност на издателя и мястото на издаване на ценната книга. Такава презумпция в закона не била предвидена. Необходимостта от вписване на адрес като част от реквизитите "място на плащане" и "място на издаване" произтичало от характера на менителничното задължение, породено от запис на заповед. Задължението по запис на заповед е търσιμο и трябва да бъде изпълнено на означеното от издателя място на плащане, а ако то не е посочено – по аргумент от чл. 536, ал. 3 и 4 от ТЗ на мястото на издаване, съответно мястото, посочено до името на издателя. Това предполагало текстът на запис на заповед да е формулиран по начин, че още при издаването му да съществува абсолютна яснота относно конкретното място, в което при настъпване на падежа издателят и платец ще може да предложи и извърши плащане на обещаната парична сума, а поемателят да упражни насрещното си право да получи плащането като се легитимира с ценната книга. Неоснователно според САС е позоваването на касатора на разпоредбата на чл. 31, ал. 1 от Закона за българските лични документи, според която личните карти се издават и подменят от органите на МВР по постоянния адрес на лице, и в тази връзка, щом личната карта на издателя е издадена от МВР-София, то посоченият адрес - улица, номер, блок, се намира в [населено място], респ. това е мястото на издаване на запис на заповед по см. на чл. 536, ал. 4 ТЗ.

По правния въпрос настоящият състав на ВКС намира следното:

На осн. чл. 68, т. 1 ЗЗД във вр. с чл. 535, т. 4 ТЗ задължението по запис на заповед е търσιμο и трябва да бъде изпълнено на означеното от издателя /длъжник/ място на плащане, а ако то не е посочено – на осн. чл. 536, ал. 3 и 4 ТЗ на мястото на издаване, а ако последното не е вписано, съответно на мястото, посочено до името на издателя. Следователно мястото на плащане е презумиран реквизит на запис на заповед. При непълнота на посоченото място на издаване от значение е мястото, посочено до името на издателя. Доколкото записът на заповед е строго формална сделка, то посоченият задължителен реквизит следва да е в максимална степен конкретизиран и ясен, като не налага нееднозначно тълкуване.

По основателността на касационната жалба:

В процесния случай безспорно в запис на заповед не е посочено място на плащане и място на издаване, като до името на издателя са вписани индивидуализиращи издателя белези – ЕГН, номер на лична карта, издател на личната карта: МВР – София и адрес с вписана улица, номер и блок. Следователно единственото ясно посочено населено място до името на издателя е това, където се намира административният орган, издал документът му за самоличност – [населено място]. Вписването на същото непосредствено след името на издателя в достатъчна степен отговаря на изискването по чл. 536, ал. 4 ТЗ и го отличава от което и да е друго населено място. Мотивите, поради които издателят посочва това населено място, стоят извън предмета на проверка на реквизитите по чл. 535 ТЗ. Още повече, че издателят е посочил и точен адрес с вписване на улица, номер и блок и не е направил възражение в процеса, че те не се намират на територията на единственото вписано в ценната книга до името му населено място – [населено място].

21. Под знание за неплатежеспособност в хипотезиса на чл. 59, ал. 3 ЗБН следва да се разбира узнаване на обективизирано от БНБ, в качеството ѝ на компетентен за това надзорен орган, становище за неплатежеспособност на банка по чл. 36, ал. 2 ЗКИ (редакция преди изм. обн. ДВ бр. 62/2015 г.), преди то да бъде изложено в акт за отнемане на лиценз за банкова дейност, като именно недобросъвестното възползване от достъп до тази информация се санкционира от закона.

Предвиденият от законодателя субективен елемент от фактическия състав на чл. 59, ал. 3 ЗБН подлежи на пълно и главно доказване от ищеца чрез всички допустими доказателствени средства.

Чл. 59, ал. 3 ЗБН

Решение № 60157 от 3.02.2022 г. на ВКС по т. д. № 462/2020 г., I т. о., докладчик съдията Десислава Добрева

Допуснато е касационно обжалване по въпроса "С оглед специалната регламентация на банковата неплатежоспособност и предпоставките за установяването ѝ, както и специалната уредба на производството по несъстоятелност на банка в ЗКИ и ЗБН, допустимо ли е "знание за неплатежоспособност" по смисъла на чл. 59, ал. 3 ЗБН да бъде обосновано със знание за решението на УС на БНБ за поставяне на съответната банка под специален надзор?"

За да постанови обжалваното решение, въззивният съд е приел за безспорно установено, че между "КТБ" АД и "Риск инженеринг" АД е бил сключен договор за банков кредит на 11.03.2013 г. С два договора от 29.04.2014 г. "ВИХРЕН БИЛДИНГ" АД /сега ЕАД/ и "ДЖИ СИ АР" ЕООД /сега АД/ са встъпили в дълга на "Риск инженеринг" АД по договора за банков кредит. С уведомление вх. № 8923/19.09.2014 г. трите дружества са заявили желание вземанията, които "ВИХРЕН БИЛДИНГ" АД и "ДЖИ СИ АР" ЕООД имат към банката по договори за разплащателна сметка, да бъдат използвани за погасяване задълженията на "Риск инженеринг" АД. Въззивният състав е счел, че спорно по делото се явява обстоятелството дали отправеното от трите дружества към банката изявление е такова за прихващане, както и дали към датата, на която е извършено това изявление, ответниците /касатори в настоящото производство/ са имали знание за неплатежоспособността на "КТБ" АД. Апелативен съд София е преценил, че изявление вх. № 8923/19.09.2014 г. има характер на прихващане, доколкото с вземания на ответниците е погасено задължение на "Риск инженеринг" АД, което те също са поели при условия на солидарност. Към датата 19.09.2014 г. извършилите прихващането дружества са знаели, че спрямо длъжника "КТБ" АД /н. / е настъпила неплатежоспособност, предвид общоизвестния факт, че банката е спряла плащанията и е поставена под особен надзор с решения на УС на БНБ.

По правния въпрос:

Отговор на поставения правен въпрос е даден с решение № 51 от 21.07.2020 г. по т. д. № 3109/2018 г. на ВКС, II т. о., решение № 59 от 10.08.2020 г. по т. д. № 1920/2018 г. на ВКС, I т. о., решение № 112/28.10.2020 г. по т. д. № 1721/2019 г. на ВКС, II т. о., решение № 161/17.12.2020 г. по т. д. № 3089/2018 г. на ВКС, II т. о., решение № 131/21.12.2020 г. по т. д. № 751/2019 г. на ВКС, I т. о., решение № 130 от 15.01.2021 г. по т. д. № 2597/2018 г. на ВКС, II т. о., решение № 142 от 21.01.2012 г. по т. д. № 1904/2019 г. на ВКС, II т. о., решение по т. д. № 2387/2018 г. на II т. о. на ВКС, решение № 60134/15.12.2021 г. на ВКС по т. д. № 558/2018 г., I т. о. Съгласно цитираната практика знание за неплатежоспособност по смисъла на чл. 59, ал. 3 ЗБН не може да се обоснове със знание, че е постановено решение от УС на БНБ за поставяне на банка под специален надзор като

оздравителна принудителна административна мярка по чл. 115, ал. 1 ЗКИ, нито със спиране на плащанията по чл. 116, ал. 2, т. 2 ЗКИ. Под "знание за неплатежоспособност" в хипотезиса на чл. 59, ал. 3 ЗБН следва да се разбира узнаване на обективизирано от БНБ, в качеството ѝ на компетентен за това надзорен орган, становище за неплатежоспособност на банка по чл. 36, ал. 2 ЗКИ /редакция преди изм. обн. ДВ бр. 62/2015 г. /, преди то да бъде изложено в акт за отнемане на лиценз за банкова дейност, като именно недобросъвестното възползване от достъп до тази информация се санкционира от закона. Предвиденият от законодателя субективен елемент от фактическия състав на чл. 59, ал. 3 ЗБН подлежи на пълно и главно доказване от ищеца чрез всички допустими доказателствени средства.

По основателността на касационните жалби:

С оглед отговора на правния въпрос, по който е допуснато касационно обжалване, неправилен е изводът на въззивния съд, че към момента на встъпване в дълга на "Риск инженеринг" АД на 19.09.2014 г. у ответниците е съществувало знание за неплатежоспособност на банката по смисъла на чл. 59, ал. 3 ЗБН, обосновано със знание на общоизвестните факти за спиране на плащанията по чл. 116, ал. 2, т. 2 ЗКИ и за поставяне на банката под специален надзор съгласно чл. 115, ал. 1 ЗКИ с решение от 20.06.2014 г. на УС на БНБ, широко отразено в медиите. По същите съображения без правно значение се явява публично оповестеният одиторски доклад за анализ и оценка на активите на "КТБ" АД от 22.10.2014 г., тъй като въз основа на него от БНБ не е формиран извод за отрицателен собствен капитал на банката, или изрично становище за неплатежоспособност. Не подлежи на санкция проявлението на нормална грижа за собствените работи /на гражданина/, респ. проявлението на грижата на добрия търговец да бъде минимизиран рискът от възможна, но не и сигурна неплатежоспособност /в този смисъл решение № 59/2020 г. по т. д. № 1920/2018 г. на I т. о. ВКС/.

С оглед постановяване на обжалваното решение в противоречие с отговора на поставения правен въпрос, същото следва да бъде отменено и постановено отхвърляне на исковете по чл. 59, ал. 3 ЗБН. Поради заявяване в условия на евентуалност и на искове по чл. 59, ал. 5 ЗБН, то, с оглед сбъждане на вътрешно-процесуалното условие за разглеждането им, делото трябва да бъде върнато на въззивния съд при приложение на чл. 271, ал. 2 ГПК.

22. Задължителната сила на мотивите по смисъла на чл. 223, ал. 2 ГПК обвързва страните и съда, пред който е висящо следващото по време дело между подпомагаща и подпомагана страна, да приемат, че съдържащите се в мотивите на решението по предходното дело, в който са участвали подпомаганата и подпомагащата страна в това им качество, изводи за фактите и преюдициалните правоотношения, релевантни за правоотношението, което е предмет на постановеното решение, са се осъществили така, както се сочи в мотивите, към момента на приключване на устните състезания по предходното дело. Третото лице-помагач не може в следващия процес да оспорва фактическите и правни изводи, обективизирани в мотивите на решението по предходното дело, като единственото изключение е при възражение за лошо воден процес на осн. чл. 223, ал. 2, изр. 1 ГПК.

Чл. 223, ал. 2 ГПК

Чл. 236, ал. 2 ГПК

Решение № 60167 от 2.02.2022 г. на ВКС по т. д. № 2490/2020 г., I т. о., докладчик съдията Кристияна Генковска

Касационен контрол е допуснат по въпроса: за действието на влязлото в сила решение на основание чл. 223, ал. 2 ГПК между третото лице – помагач и подпомаганата страна по спора, за проверка съответствието на въззивното решение с практиката на ВКС, обективизирана в ППВС № 4/30.10.1975 г., ТР № 1/04.01.2001 г. по тълк. д. № 1/2000 г. на ОСГК на ВКС, ТР № 109/16.04.1985 г. на ОСГК на ВС, решение № 167/09.11.2010 г. по т. д. № 1012/2009 г. на ВКС, II т. о., решение № 247/13.06.2012 г. по гр. д. № 525/2011 г. на ВКС, IV г. о., решение № 106/16.07.2018 г. по гр. д. № 4088/2017 г. на ВКС, III г. о., определение № 14/15.01.2016 г. по ч. гр. д. № 38/2016 г. на ВКС, I г. о., определение № 851/20.11.2014 г. по ч. т. д. № 2526/2014 г. на ВКС, I т. о. и други.

Като взе предвид становищата на страните и по реда на чл. 290, ал. 2 ГПК извърши проверка по заявените основания за касиране на въззивния акт, ВКС-Търговска колегия, състав на I т. о. приема следното:

За да постанови обжалваното решение, въззивният съд е приел за безспорно установено, че ищецът, в качеството му на частен съдебен изпълнител, е бил застрахован при ответника "ДЗИ – Общо застраховане" ЕАД по задължителна застраховка "Професионална отговорност на частния съдебен изпълнител" за периода от 22.03.2014 г. до 21.03.2016 г. по силата на застрахователна полица № 212514224000001/21.03.2014 г. и застрахователна полица № 212515224000001/05.03.2015 г. По изп. дело № 20137940400175 ЧСИ е издал три възлагателни постановления от 21.07.2014 г., с които е възложил на С. М. и "Био Еко Тех" ЕООД движими вещи. Постановленията са отменени като незаконосъобразни с решения на СОС, съответно от 15.10.2015 г., 20.10.2015 г. и 04.01.2016 г. След постановяване на съдебните решения С. М. и "Био Еко Тех" ЕООД, а впоследствие "Дискавъри 2003" ООД, на което дружество вземанията са цедирани, са поискали от ЧСИ да върне платената по отменените възлагателни постановления продажна цена. Съдебният изпълнител е върнал част от сумата, като невъзстановената част към 23.10.2017 г. възлиза в размер на 56 184, 72 лв. С решение № 339/23.10.2017 г. по гр. д. № 430/2016 г. на СОС, влязло в сила на 24.02.2018 г., ЧСИ е осъден да заплати на "Дискавъри 2003" ООД на основание чл. 74, ал. 1 ЗЧСИ вр. чл. 45 ЗЗД следните суми: 1 сумата от 56184, 72 лв., от която 46987, 45 лв. представляват ДДС, възстановен по сметката на ЧСИ; 2/мораторна лихва върху сумата 56 184, 72 лв., натрупана в периода от 21.07.2014 г. /датата на постановяване на отменените възлагателни постановления/ до 01.07.2016 г. /датата на предявяване на иска;/ 3 сумата от 6 133, 28 лв. – съдебно – деловодни разноски. Решението е било постановено при участието на "ДЗИ – Общо застраховане" ЕАД като трето лице – помагач на страната на ответника. Присъдените с решението суми са били платени на ищцовото дружество от съдебния изпълнител на 29.05.2018 г. С оглед на тази фактическа установеност и релевираните оплаквания от насрещните страни, въззивният съд е приел, че първият спорен въпрос засяга действието на влязлото в сила решение по иска по чл. 74, ал. 1 ЗЧСИ в отношенията между

подпомаганата и подпомагащата страна. Изложил е съображения, че на основание чл. 223, ал. 2 ГПК задължително за третото лице в отношенията му със страната, която го е привлякла, е това, което съдът е установил в мотивите на решението относно размера на подлежащите на възстановяване на купувача по отменените възлагателни постановления суми, на кого се дължат, каква част от тях е платеното ДДС, кога е поискано връщането му от съдебния изпълнител, съответно кога е получено по негова сметка, бездействал ли е съдебният изпълнител да поиска от НАП възстановяване на платеното ДДС по отменените публични продани, какъв е размерът на лихвата за забава върху подлежащата на възстановяване сума за периода 21.07.2014 г. – 01.07.2016 г. Според САС изводът в решението на СОС, че установените факти се подвеждат под хипотезиса на чл. 74, ал. 1 ЗЧСИ, не е задължителен при разглеждане на спора, тъй като правните квалификации на съда нямат обвързваща сила в отношенията подпомагана – подпомагаща страна. С оглед на тези съображения е приел, че е свободен да определи дали от установеното по предходното дело бездействие на съдебния изпълнител да възстанови на правоимащия част от цената по отменените публични продани и платеното ДДС по тях е произлязла вреда, представляваща размера на невъзстановените суми, и налице ли е причинно – следствена връзка между тях. Въззивният съд е приел, че предмет на главния иск по гр. д. № 430/2016 г. на СОС е връщане на платеното, поради отпаднало основание, а не обезщетяване на вреди от бездействието да бъде върната подлежащата на възстановяване сума. Изтъкнал е, че неполучаването на спорно вземане не е посочено от ищеца като вредоносно събитие, от което да е произлязла вреда. Връщането поради неоснователно обогатяване се фокусира върху придобитата от ответника полза, а не върху понесената от ищеца загуба, затова самото неполучаване на спорно вземане не представлява вредоносно събитие, което причинява загуба. Ето защо, като е осъдил касатора да плати на "Дискавъри 2003" ООД сумата от 56 184, 72 лв. и независимо от дадената правна квалификация по чл. 74, ал. 1 ЗЧСИ, съставът на СОС по гр. д. № 430/2016 г., според въззивната инстанция, не е присъдил на дружеството обезщетение за вреди от отказа на съдебния изпълнител да върне сумата, а самата сума, като подлежаща на връщане, поради отпаднало основание. С оглед на тези съображения САС е приел, че липсва състав на непозволено уреждане или застрахователно събитие, покрито от застраховка "Професионална отговорност на частния съдебен изпълнител", съответно извършеното в изпълнение на решението изплащане на сумата 56 184, 72 лв. на "Дискавъри 2003" ООД не прави касаторът активно легитимиран по чл. 229 КЗ (отм.);.

По правния въпрос настоящият състав на ВКС намира следното:

На осн. чл. 223, ал. 2 ГПК "това, което съдът е установил в мотивите на решението си, е задължително за третото лице в отношенията му със страната, на която помага или която го е привлякла". В чл. 235, ал. 2 ГПК изрично е регламентирано, че "съдът основава решението си върху приетите за установени от него обстоятелства по делото и върху закона", т. е. съдът е длъжен да посочи в решението си правната норма, която счита за приложима към конкретния спор и констатациите си относно съществуването или не на очертаните в хипотезиса й релевантни факти. В този смисъл в чл. 236, ал. 2 ГПК е посочено съдържанието на мотивите на съдебния акт: "към решението си съдът излага мотиви, в които се посочват исканията и възраженията на страните, преценката на доказателствата, фактическите констатации и правните изводи на съда".

Въз основа на горното както в цитираните по-горе решения, така и в правната теория се приема, че установителното действие на решението между третото лице-помагач и насрещната страна се заключава в силата на пресъдено нещо, с която се ползва решението по отношение на спорното материално право, въведено с основанията и петитума на иска като предмет на делото, а що се касае до вътрешните отношения между подпомаганата и подпомагащата страна, за тях важи задължителната сила на мотивите /чл. 223, ал. 2 ГПК/. Последната има за предмет всички становища на съда, намерили израз в мотивите на решението /фактически констатации на съда, правни изводи, становища относно преюдициални въпроси/, доколкото те обуславят изводите относно спорното право.

Настоящият състав на ВКС споделя изразеното по-горе становище. В допълнение следва да се посочи, че задължителната сила на мотивите по смисъла на чл. 223, ал. 2 ГПК обвързва по задължителен начин страните и съдът, пред който е висящо следващото по време дело - между подпомагаща и подпомагана страна, да приемат, че съдържащите се в мотивите на решението по предходното дело, в който са участвали подпомаганата и подпомагащата страна в това им качество, изводи за фактите и преюдициалните правоотношения, релевантни за правоотношението, което е предмет на постановеното решение, са се осъществили така, както се сочи в мотивите, към момента на приключване на устните състезания по предходното дело. Третото лице-помагач не може в следващия процес да оспорва фактическите и правни изводи, обективирани в мотивите на решението по предходното дело, като единственото изключение е при възражение за лошо воден процес на осн. чл. 223, ал. 2, изр. 1 ГПК.

По основателността на жалбата:

С оглед отговора на правния въпрос въззивният съд в отклонение от съществуващата задължителна практика на ВКС и създадената практика на касационната инстанция в решения, постановени по реда на чл. 290 ГПК, не е съобразил относимостта на обвързващите подпомаганата страна и третото лице-помагач по спора мотиви към предявеното по гр. д. № 430/2016 г. на СОС спорно право.

Задължителен за въззивната инстанция по т. д. № 4118/2019 г. на САС е изводът в решението на СОС, че претендираните по исковата молба и установените по делото факти се подвеждат под хипотезиса на чл. 74, ал. 1 ЗЧСИ. Както бе посочено по-горе правните изводи в мотивите на решението по предходното дело имат обвързваща сила в отношенията подпомагана – подпомагаща страна и съда, разглеждащ последващия спор между тях. Третото лице-помагач е разполагало с процесуална възможност да защити правата си като независимо от предприетата от подпомаганата страна защита оспори дадената от съда правна квалификация. Влизането в сила на решението по предходното дело преклудира правото на подпомагащата страна да възразява срещу дадената правна квалификация на иска.

Ето защо извършената от въззивния съд в обжалваното решение преквалификация на иска по гр. д. № 430/2016 г. на СОС и изводът, че по него е предявен такъв за връщане на платеното, поради отпаднало основание, а не обезщетяване на вреди от бездействието да бъде върната подлежащата на възстановяване сума, се явява в нарушение на процесуалния закон. Същото е съществено, защото е довело до неправилно приложение на материалния закон. В обжалваното решение е обективиран неправилен извод, че

липсва състав на непозволено уреждане или застрахователно събитие, покрито от застраховка "Професионална отговорност на частния съдебен изпълнител", съответно извършеното в изпълнение на предходното влязло в сила решение изплащане на "Дискавъри 2003" ООД не прави касаторът активно легитимиран по чл. 229 КЗ (отм.);.

Горните нарушения са довели единствено до произнасяне от страна на въззивния съд дали е налице настъпило застрахователно събитие, за да се реализира отговорността на застрахователя по чл. 229 КЗ (отм.); , но не и до други факти, относими към предмета на делото. С въззивната жалба са били въведени доводи относно обема на застрахователното обезщетение на осн. чл. 223, ал. 1, 2 и 4 КЗ (отм.); , по които не е налице произнасяне от САС. Поради което след отмяна на въззивното решение, делото следва да бъде върнато на САС за разглеждане от друг състав на въззивния съд, на осн. чл. 293, ал. 3 ГПК.